

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

İLKOKUL DÖNEMİNDE ÇOCUĞU OLAN
EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK
FARKINDALIKLARI

DOKTORA TEZİ

SUNAY ÖZŞAHİN

ANKARA
TEMMUZ, 2024

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

İLKOKUL DÖNEMİNDE ÇOCUĞU OLAN
EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK
FARKINDALIKLARI

DOKTORA TEZİ

SUNAY ÖZŞAHİN

DANIŞMAN: PROF. DR. TÜLİN ŞENER

ANKARA
TEMMUZ, 2024

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sunay ÖZŞAHİN adlı öğrencinin hazırladığı “İlkokul Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitim Psikolojisi Programı’nda jüri üyelerince oy birliğiyle **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Prof. Dr. Tülin Şener	
Üye	Doç. Dr. Eylem Gökçe Cengiz	
Üye	Doç. Dr. Gamze İnan	
Üye	Doç. Dr. Selen Demirtaş Zorbaz	
Üye	Prof. Dr. Demet Hatice Özerbaş	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliğı’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 16/07/2024 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../2024 tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Mehmet İkbal YETİŞİR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Sunay ÖZŞAHİN

ÖZET

İLKOKUL DÖNEMİNDE ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK FARKINDALIKLARI

ÖZŞAHİN, Sunay

Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tülin ŞENER

Temmuz, 2024, xvii + 159 Sayfa

Bu çalışma ilköğretim döneminde çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarını derinlemesine anlamaya yöneliktir. Araştırma kapsamında ilkokul dönemine (1.- 4. Sınıf) devam eden çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının demografik değişkenler açısından araştırılması; dijital araç kullanım sürelerinin eğitim durumu ve kullanım amacı açısından ele alınması; ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile ilişkisinin ortaya konulması ve dijital ebeveynlik süreçlerine ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada iki aşama olup karma yapıdadır ve açımlayıcı sıralı desen kullanılmıştır.

Birinci aşama nicel aşama olup korelasyonel ve nedensel araştırma deseni kullanılmıştır. Nicel çalışma grubunu 378 kadın 139 erkek ve 6 cinsiyetini belirtmeyen ebeveyn olmak üzere toplam 523 ebeveyn oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında kişisel bilgi formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği, Ebeveynlik Stres Ölçeği, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği araçları kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda cinsiyet, eğitim durumu, dijital araç kullanım sürelerinin dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilişkili olduğu ayrıca dijital ebeveynlik tutumu, ebeveynlik stresi ve ebeveynlik stili ile dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Araştırmanın ikinci aşaması olan nitel boyutunda ise durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan 12 kişi ile görüşme yapılarak veriler toplanmıştır. Nitel bulgulara bakıldığında çocukların iki yaşında dijital araçla tanıştığı ve telefon, televizyon ve tablet kullandığı görülmüştür. Ebeveynler çocukların dijital araçtan faydalanmasını desteklerken aşırı kullanımlarından ve olası risklerle

karşılaşmalarından kaygı duymaktadırlar. Dijital araç kullanımının ebeveynlik davranışlarını etkilemediğini belirtenler olduğu gibi, bu nedenle çocuklarla yeterince ilgilenemediklerini söyleyenler de bulunmaktadır. Ebeveynler, dijital araç kullanımına ilişkin en çok yönlendirici rol üstlenmekte, bazıları ise tutarlı davranış ve hoşgörü göstermenin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dijital ebeveynlik farkındalığı, dijital ebeveynlik tutum, ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili.

ABSTRACT

DIGITAL PARENTING AWARENESS OF PARENTS WITH CHILDREN IN PRIMARY SCHOOL

ÖZŞAHİN, Sunay

Dissertation, Educational Sciences Department Educational Psychology Program

Supervisor: Prof. Dr. Tülin ŞENER

July, 2024, xvii + 159 Pages

This study aims to deeply understand the digital parenting awareness of parents with children in primary education. The research investigates digital parenting awareness among parents of children in primary school (grades 1-4) from demographic perspectives, examines the duration and purpose of digital device usage in relation to educational background, and explores the relationship between digital parenting awareness, parenting stress, parenting style, and digital parenting attitude. Additionally, it analyzes parents' experiences regarding digital parenting processes. The study employs a mixed-method approach with an explanatory sequential design, conducted in two phases.

In the first, quantitative phase, a correlational and causal research design is used. The quantitative sample consists of 523 parents (378 females, 139 males, and 6 unspecified). Data collection tools include a personal information form, the Digital Parenting Awareness Scale, the Multidimensional Parenting Styles Assessment Scale, the Parenting Stress Scale, and the Digital Parenting Attitude Scale. Based on the findings, it has been observed that gender, educational level, and the amount of time spent using digital tools are associated with digital parenting awareness. Furthermore, digital parenting attitudes, parenting stress, and parenting style are also linked to digital parenting awareness.

In the second, qualitative phase, a case study method is employed. Data are collected through interviews with a sample of 12 parents. The qualitative findings reveal that children are introduced to digital devices at the age of two, predominantly using phones, televisions, and tablets. While parents support the

beneficial use of digital devices, they are concerned about excessive use and potential risks. Some parents report that digital device usage does not affect their parenting behaviors, while others feel it hinders their engagement with their children. Parents generally take a guiding role in managing digital device usage, with some emphasizing the importance of consistent behavior and tolerance.

Key Words: Digital parenting awareness, digital parenting attitude, parenting stress, and parenting style.

ÖNSÖZ

Günümüzde dijital araçların hızlı bir şekilde hayatımızda yer almasıyla birlikte ebeveynliğe de yeni bir rol yüklenerek “dijital ebeveynlik” kavramı ortaya çıkmıştır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki karşılıklı etkileşime dayalı ilişkinin önemi düşünüldüğünde, dijital ebeveynlik kavramının da ne kadar önemli olduğu açıktır. Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi ve hem nicel hem de nitel veriler toplayarak kapsamlı bir dijital ebeveynlik farkındalığı tablosu oluşturmaktır.

Doktora tezimi yazım sürecinde, her düşüğümde beni kaldıran, hem akademik gelişimim de hem de insani olarak ne zaman desteğe ihtiyaç duysam hep bir elini omzumda hissettiğim saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Tülin Şener hocama tüm emek, sabır ve desteği için teşekkürlerimi sunuyorum. Tezimin yapılandırılması ve daha iyi bir hal almasında çok büyük emekleri olan, her soruma içtenlikle cevap veren saygıdeğer jüri üyelerim Doç. Dr. Gamze İnan ve Doç. Dr. Eylem Gökçe Cengiz hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca tez savunma sınavımdaki katkıları ve emekleri için Prof. Dr. Demet Hatice Özerbaş ve Doç. Dr. Selen Demirtaş Zorbaz hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmamın verilerinin toplanmasına katılım sağlayarak değerli görüşlerini paylaşan tüm katılımcı ebeveynlere kıymetli vakitlerini ayırdıkları ve bu araştırmaya katkı sağladıkları için teşekkürlerimi sunuyorum. Her tez sürecimizde birbirimize destek olduğumuz sevgili arkadaşım Mümine Yazar ve eşi Oğuz Yazar’a teşekkürlerimi sunuyorum. Kalbindeki tüm şefkatiyle her zorlandığımda beni yeniden ayağa kaldıran sevgili arkadaşım Sema Turan’a, küçük bir çekirgeyken şimdi harika bir anne olmaya hazırlanan sevgili meslektaşım Nuriye Ayan’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Birlikte güldüğümüz birlikte ağladığımız birlikte yol aldıkça birbirimize daha çok sarıldığımız kıymetli eşim Abdulkadir Özşahin’e teşekkürlerimi sunuyorum. Evimizin neşesi kızlarımıza, yaşamımıza daha fazla şefkat ve neşe kattıkları için teşekkürlerimi sunuyorum.

Kaç yaşına gelirim geleyim hala küçük kızı olduğum, her zaman yanımda olup beni destekleyen, kalbindeki tüm şefkatiyle beni sarıp sarmalayan canım annem teşekkürlerin en güzeli senin. Ve hala gidişinin kalbimdeki buruk acısıyla her geçen gün

daha çok özlediğim babam. Bu tez bu başarı en çok da senin. Böyle harika evlatlar yetiştirdiğin için, her zaman bizi desteklediğin için tüm minnetim sana.

*Küllerinden yeniden doğan tüm Anka kuşlarına,
babam İbrahim Orhan'a, kızlarım Selma ve Rana'ya ithaf edilmiştir.*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR/SİMGELER	xvii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	7
Önem.....	8
Sayıtlar.....	10
Sınırlılıklar	10
Tanımlar.....	11
BÖLÜM 2.....	13
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	13
Dijital Ebeveynlik.....	13
Dijitalleşen Dünyada Ebeveynlik ve Ebeveyn Arabuluculuğu.....	13
Dijitalleşen Dünyada Ebeveynlik	14
Ebeveyn Arabuluculuğu	17
Dijital Ebeveynlik Farkındalığı.....	20
Dijital Ebeveynlik Tutumu.....	23
Ebeveynlik Stili.....	24
Ebeveynlik Stresi	27
İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM 3.....	39
YÖNTEM	39
Araştırmanın Modeli.....	39
Çalışma Grubu	41
Nicel Çalışma Grubu.....	42
Nitel Çalışma Grubu	44
Veri Toplama Araçları	45
Nicel Veri Toplama Araçları.....	45
Kişisel Bilgi Formu	45
Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği	46
Çok Boyutlu Ebeveynlik Stilleri Ölçeği.....	49
Ebeveynlik Stres Ölçeği.....	53

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği	56
Nitel Veri Toplama Araçları	59
Kişisel Bilgi Formu	59
Görüşme Formu.....	59
Verilerin Toplanması	60
Nicel Verilerin Toplanması	60
Nitel Verilerin Toplanması.....	60
Verilerin Analizi.....	60
Nicel Verilerin Analizi	60
Nitel Verilerin Analizi.....	62
BÖLÜM 4.....	65
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	65
Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Bulgular	65
Betimsel Analiz Sonuçları.....	65
Fark Testi Sonuçları	68
Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumu ve Ebeveynlik Stilinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı üzerindeki Yordayıcı Etkisine ilişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları.....	74
Nicel Bulguların Genel Değerlendirilmesi.....	78
Araştırmanın Nitel Boyutuna İlişkin Bulgular.....	79
Nitel Bulguların Genel Değerlendirilmesi	92
Tartışma	92
Cinsiyete Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması.....	93
Eğitim Durumuna Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması.....	94
Gelir Düzeyine Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması.....	96
Çocuk Sayısına Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması.....	96
Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn ve Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süresi Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması.....	98
Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile Ebeveynlerin Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	99
Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile İlkokul Çağındaki Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması.....	100
Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Üzerinde Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumu ve Ebeveynlik Stilinin Yordayıcı Etkisinin Tartışılması. ..	101
Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Verimli Kullanım Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması.	101

Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Dijital İhmal Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması.	103
Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Olumsuz Model Olma Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması.....	104
Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Risklerden Koruma Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması.	106
Çocuğun Hayatında Dijital Araçlar Temasının Tartışılması.....	107
Dijital Araç Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tepkileri Temasının Tartışılması.....	108
Dijital Araçların Çocuklar Üzerindeki Etkileri Temasının Tartışılması	109
Ebeveynlerin Dijital Araç Kullanımı Temasının Tartışılması	111
Katılımcıların Düşüncelerinin Ebeveyn Rolü, Mezuniyet Durumları ve Mesleklerine Göre Çapraz Analizinin Tartışılması.....	112
Araştırma Sonuçlarının Genel Değerlendirilmesi.....	113
BÖLÜM 5.....	117
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	117
Sonuçlar	117
Öneriler	120
Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	121
Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	122
KAYNAKLAR.....	125
EKLER	139
EK 1.	140
EK 2. Onam Formu.....	141
EK 3. Kişisel Bilgi Formu	143
EK 4. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği.....	144
EK 5. Ebeveyn Stres Ölçeği	146
EK 6. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği.....	147
EK 7. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği	149
EK 8. Onam Formu 2.....	150
EK 9. Yapılandırılmamış Görüşme Formu.....	152
EK 10. İzinler.....	154
EK 11. Etik Kurul Onayı	156
EK 12. Broşür	157
BENZERLİK BİLDİRİMİ	158
ÖZGEÇMİŞ.....	159

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1 Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklere Göre Dağılımı	42
Tablo 2 Katılımcıların İlkokul Çağındaki Çocuklarının Cinsiyete Göre Dağılımı	43
Tablo 3 Katılımcıların Yaş ve Gelir Düzeylerinin İncelenmesi	43
Tablo 4 Katılımcıların İlkokul Çağındaki Çocuklarının Yaşlarının İncelenmesi.....	44
Tablo 5 Nitel Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri	44
Tablo 6 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Dört Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri.....	48
Tablo 7 Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları.....	49
Tablo 8 Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin İki Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri.....	51
Tablo 9 Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları	53
Tablo 10 Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Tek Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri.....	54
Tablo 11 Ebeveynlik Stres Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları	56
Tablo 12 Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin İki Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri	57
Tablo 13 Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları	58
Tablo 14 Katılımcıların ve İlkokul Çağındaki Çocuklarının Dijital Araçları Kullanma Sürelerinin İncelenmesi	65
Tablo 15 Dijital Ebeveynlik Farkındalık, Dijital Ebeveynlik Tutum ve Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler	67
Tablo 16 Cinsiyete Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları	68
Tablo 17 Eğitim Durumuna Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	69
Tablo 18 Gelir Düzeyine Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	70
Tablo 19 Çocuk Sayısına Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	71

Tablo 20	Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn ve Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süresi Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları	72
Tablo 21	Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile Ebeveynlerin Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilere ait Pearson Korelasyon Katsayıları	73
Tablo 22	Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile İlkokul Çağındaki Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilere ait Pearson Korelasyon Katsayıları	74
Tablo 23	Dijital Ebeveynlik Farkındalık, Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stilleri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları	74
Tablo 24	Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Verimli Kullanım Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	76
Tablo 25	Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital İhmal Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	76
Tablo 26	Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Olumsuz Model Olma Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 27	Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Risklerden Koruma Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 28	Çocuğun Hayatında Dijital Araçlar Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar	80
Tablo 29	Dijital Araç Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tepkileri Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar.....	83
Tablo 30	Dijital Araçların Çocuklar Üzerindeki Etkileri Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar	85
Tablo 31	Ebeveynlerin Dijital Araç Kullanımı Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar..	87
Tablo 32	Ebeveynlerin Düşüncelerinin Ebeveyn rolü, Mezuniyet durumları ve Mesleklerine Göre İncelenmesi	90

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Karma Yöntem Araştırmasında Nicel ve Nitel Aşamalar	40
Şekil 2. Açıklayıcı Sıralı Desen.....	40
Şekil 3. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı	48
Şekil 4. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı.....	52
Şekil 5. Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı.....	55
Şekil 6. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı	58

KISALTMALAR/SİMGELER

AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
ÇBESDÖ	Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği
DEFÖ	Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği
DETÖ	Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
EU	Avrupa Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
VAF	Varyans Artış Faktörü

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın problem durumuna ve amacına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra araştırmanın önemi, sayıltılar ve sınırlılıkları ifade edilmiştir. Son olarak araştırma kapsamında yer alan tanımlara ilişkin bilgilere değinilmiştir.

Problem

Dijital araçların yaygınlaşması, kişinin yaşamındaki birçok unsuru etkilediği gibi, bireylerin psikolojik yapısı ve kişilerarası ilişkiler üzerinde de önemli değişikliklere yol açtığı görülmektedir. Özellikle sosyal medya ve anlık mesajlaşma uygulamaları, iletişim biçimlerini dönüştürmüş ve bu dönüşüm, stres, kaygı ve yalnızlık gibi yeni psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Park ve Lee, 2017). Ayrıca, yüz yüze iletişimin azalması, kişilerarası ilişkilerin niteliğini etkileyerek güvensizlik ve yanlış anlaşılmanın artmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, dijitalleşme sürecinin Park ve Lee (2017) tarafından belirtildiği gibi bireyler arasında yeni sorun alanlarının oluşumuna zemin hazırladığı ifade edilebilir. Dijitalleşmenin, ayrıca toplumun en temel yapı birimi olan aileler ve ebeveynlik sistemleri üzerinde kaçınılmaz olarak olumlu veya olumsuz etkiler yaratmakta olduğu ve gelecekte de yaratacağı belirtilmektedir (Park ve Lee, 2017).

Dijitalleşme, kişilerin teknolojik araçları uygun bir şekilde kullanabilmesini içeren bir kavram ve durum olarak açıklanmaktadır. Bu durum sonucunda hem kişilerde hem toplumda bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Ebeveynler özelinde bakıldığında ise değişen bu dünya yeni ebeveynlik sorumluluklarını da beraberinde getirmektedir. Dijital dünyanın olanaklarından faydalanırken hem kendini hem çocuğu olası zararlarından koruyabilme gerekliliği ebeveynliğe yeni ve zorunlu bir rol yükleyerek dijital ebeveynlik kavramını ön plana çıkarmıştır (Yaman, 2018). Dijital ebeveynlik, teknolojik araçlara hakim olmanın yanı sıra teknolojiden etkin ve yararlı bir kullanım sağlama ve olası zararlarından çocuğu koruyabilme olarak ifade edilmektedir

(Manap, 2020). Dijital dünyanın olumlu ve olumsuz yanlarının bilincinde ve gerçek dünyadaki ilişkilerde olduğu gibi sanal dünyada da çocuğun bir diğerine saygı duyma becerisini göstermesinde rehberlik yapabilen, dijital araçlarla ilgili yeniliklere açık ve bu araçları yönetebilme becerisi olan ebeveyn, dijital ebeveyn olarak açıklanmaktadır (Kabakçı-Yurdakul, Dönmez, Yaman ve Odabaşı, 2013). Dijital ebeveynlik rolünün ebeveynlere yüklenmesi ile dijitalleşmenin beraberinde getirebileceği riskli durumlardan çocuğun korunması ve verimli dijital araç kullanımının sağlanabilmesi gerekmektedir. Bu açıdan, öncelikle, ebeveynlerin kendi dijital kullanımlarına ilişkin farkındalıklarının yüksek olması, çocuklarına yönelik verimli dijital araç kullanımı konusunda rehberlik yapılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. (Yazıcı ve Özcan, 2021).

2020’li yılların ortalarında dijital araçların kullanımının giderek yaygınlaştığı görülmektedir. TÜİK 2021 verilerine göre %92,0 oranında hanenin internet erişimine sahip olduğu, 2022 yılındaysa bu oranın %94,1 olduğu belirtilmiştir. İnternet kullanımının yaş aralıklarına göre dağılımına bakıldığında, 2021 yılında %82,6 olan 16-74 yaş grubunun 2022 yılında %85,0 oranına çıktığı görülmüştür. Bu oranın %82,7’sinin 2022 yılının ilk üç ayına ilişkin incelenen verilerinde düzenli bir şekilde kullanım yaptığı belirlenmiştir. Tüm bu bilgiler doğrultusunda dijital araçların kullanımının hem çocukların hem yetişkinlerin yaşamında oldukça büyük bir yer kapladığı söylenebilir. Bu bağlamda gerek ebeveynlerin kendilerini olası risklerden koruyabilmelerinin, gerekse çocuklarına doğru bir rehberlik yapabilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) araştırmasına göre, çocukların dijital araçlara ulaşımının kolaylaşmasıyla birlikte internet erişimlerinin de arttığı, özellikle son yıllarda çocukların internette aktif olarak geçirdikleri sürenin belirgin bir fark ile artış gösterdiği belirtilmektedir. Dijital araçların kullanımı ile sosyal medya ağları, YouTube gibi video paylaşım sayfalarının yetişkinlerin yanı sıra çocuklar tarafından da yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir (Smahel vd., 2020). Kullanım amaçlarına bakıldığında, sosyal medya araçları ile iletişim kurmak, oyun oynamak ve video paylaşım sitelerinde yer alan videoları izlemek gibi faaliyetlerin öne çıktığı belirtilmektedir. Çocuklardan elde edilen verilere bakıldığında, çoğunlukla altı çocuktan birinin dijital medya ortamında tanımadığı diğerleriyle iletişim kurduğu görülmektedir. Bu durumun, çocuk için bir fırsat olarak değerlendirilebileceği, ancak aynı zamanda riskler de içeren bir fırsat olarak ifade edilebileceği söylenebilir (Smahel vd., 2020).

Dijital araçların yaşamda yer edinmesiyle birlikte, bu araçlarla çocuklar arasında kurulan ilişkiler yeniden şekillenmiş ve anne-baba-çocuk ilişkilerinin de yeniden ele alınmasını gerektirmiştir. Rode (2009), dijital ebeveynlik kavramını ileri sürerek günümüzde dijital ebeveynliğin başımıza gelen bir zorunluluk durumu olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarına dijital araçlar konusunda rehberlik yapabilmeleri ve buna ilişkin farkındalıklarının yüksek olmasının, mevcut ebeveynlik ilişkilerinin niteliğinin önemli olduğu düşünülmektedir. Hiniker (2017), dijital araçları kullanan bireylerin tutum ve davranışlarının genellikle uygun ve doğru olmadığını belirtmektedir. Bu durum, dijital ebeveynliğin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dijital ebeveynlik, ebeveynlerin çocuklarına dijital araçlar konusunda rehberlik yapabilme ve bu konudaki farkındalıklarının yüksek olması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Dijital araçların kullanımına ilişkin sağlıklı bir uyum sürecinin sağlanabilmesi için, özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla bu süreçte kuracakları ilişkiyi düzenlemeleri önemlidir. Bu bağlamda, çocukların dijital olanaklardan yararlanırken olası risklerden korunabilmesi için, ebeveynlerin dijitalleşmeye uyum sağlayıp, bilinçli ve farkındalık düzeyi yüksek bir dijital ebeveynlik sergilemeleri gerekmektedir (Adam-Karduz ve Keleşoğlu, 2020). Özellikle 2020 yılıyla birlikte küresel çapta yaşanan Covid-19 pandemisi sonucunda gerek eğitim-öğretimin gerekse birçok mesleğin çevrimiçi olarak sürdürülme zorunluluğu doğmuştur. Bu durum sonucunda neredeyse tüm yaş grupları için dijital araç kullanımı zorunlu hale gelmiştir. Pandemi süreci 2022 yılının ortalarında sona ermesine karşın, geçirilen iki yıl içerisinde birçok kişinin yaşamında yerini güçlendiren dijital araçların pandemi sonrasında da yerlerini korudukları görülmektedir. Bu bağlamda dijital ebeveynliğin, ebeveynlerin kaçınılmaz olarak başlarına gelen bir görev olduğu ifade edilebilir.

İlkokula devam eden çocukların Covid-19 pandemisi sonucunda yaygınlaşan online eğitimle birlikte dijital araçlarla iç içe oldukları görülmektedir. İlkokul döneminin yaş aralığı gereği, ebeveynlerin rehberliğine ihtiyaç duymaları ve olası zararlı dijital medya etkilerinden korunmaları önemlidir. Dijital araçların kullanımının özellikle ilköğretim dönemindeki öğrenciler arasında artan bir ilgiyle yaygınlaştığı belirtilmektedir (Kidron ve Rudkin, 2017). Byrne, Kardefelt-Winther, Livingstone ve Stoilova (2016) da ilköğretim öğrencilerinin yaş aralığı göz önünde bulundurulduğunda, dijital araçların olumsuz etkileri açısından daha savunmasız ve yüksek risk altında olduklarını ifade etmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırma, ilkokula devam eden çocukların ebeveynleri ile gerçekleştirilmiştir.

Çocukların teknoloji ile geçirdiği zamanın artmasıyla bazı durumlarda kontrol edilemeyecek seviyelere ulaşabilen dijital araçlara maruz kalma, ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının önemini göstermektedir. İlerleyen dijitalleşme durumu ebeveynlerin dünyasını da etkileyerek yeni beceriler edinmelerini zorunlu kılmakta ve bu bağlamda dijital ebeveynlik rolünü edinmelerini, çocuklarının riskli durumlara karşı korunabilmesi ve en yüksek düzeyde verimle dijital araçlardan faydalanabilmeleri adına zorunluluk haline getirmiştir (Keleşoğlu ve Adam-Karduz, 2020). Çocuklarını yaşam içerisindeki olumsuz olaylardan korumak için çabalayan ebeveynler için yeni ve zorunlu bir durum olarak, dijital ortamlarda yer alan risklerden koruyabilme gerekliliği yer almaktadır. Dijital ebeveyn farkındalığıyla bunun sağlanacağı düşünülmektedir (Kabakçı-Yurdakul vd., 2013). Dijital ebeveynlik farkındalığı, ebeveynin dijital araçların olanaklarından çocuğun faydalanmasını sağlarken risklere karşı da çocuğu koruyabilmesidir (Manap, 2020).

Ebeveynlerin dijital araç kullanımlarına ilişkin bu araçların olanaklarından yararlanırken olumsuz yanlarından çocuklarını koruyabilmelerinde dijital ebeveynlik farkındalıklarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında dijital ebeveynlik farkındalığı, bu farkındalıkla ilişkili olan diğer değişkenler bağlamında incelenerek genel bir dijital ebeveynlik durumunun ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilişkili olabileceği düşünülen kavramlardan biri dijital ebeveynlik tutumudur. Bu bağlamda tutumun belli bir olguya yönelik kişinin düşünce ve inançlar birliği olduğu düşünüldüğünde dijital ebeveynlik tutumunun ebeveynlerin dijital araçlara ilişkin bakış açılarını kapsadığı söylenebilir (İnan-Kaya, Mutlu-Bayraktar ve Yılmaz, 2018). Dijital ebeveynlik farkındalığı ile dijital ebeveynlik tutumu arasındaki olası bir ilişkinin ebeveynlerin davranışları ile düşünce yapıları arasındaki uyum durumunun anlaşılmasına katkı sağlayarak ortaya daha gerçekçi bir dijital ebeveynlik durumu koyacağı düşünülmektedir.

Çocuğun dijital araç kullanımına dair ebeveyninin duygu, düşünce ve inancı dijital ebeveynlik tutumu olarak yer almaktadır. Dijital dünya çocuklar için olanakları barındıran bir zemin olmakla birlikte beraberinde zararlı olabilecek içerikleri de kapsamaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerin dijital araçların kullanımına ilişkin tutum ve davranışlarının önemli olduğu ifade edilmektedir (İnan-Kaya vd., 2018). Türkel (2021), ebeveynlerin dijital medyada yer alan risklerden çocuklarını korumaya çalışma tutumlarının olduğunu belirtmektedir. Bir yandan çocukları dijital medyanın olası

risklerinden korumaya çalışılırken, diğer yandan bu dijital çağın çeşitli olanak ve faydalarından mahrum kalmamaları için ebeveynin dijital ebeveynlik tutumunun oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının sahip oldukları strese bağlı olarak değişebildiği düşünülmektedir. Buna göre araştırma kapsamında dijital ebeveynlik farkındalığının dijital ebeveynlik tutumunun yanısıra ebeveynlik stresi ile olabilecek ilişkisi üzerinden de incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin çocukları ile kurdukları ilişkideki ebeveynlik davranışlarını gösteren ebeveynlik stillerinin dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Aydoğan ve Özbay (2017), ebeveynlerin davranışları üzerinde ebeveynin sahip olduğu stresin önemli bir değişken olduğunu belirtmektedir. Özellikle günlük yaşam akışı içerisindeki zorlayıcı olaylar, kişilerin ebeveynlik streslerini de artırarak ebeveynlik stillerini ve beraberinde çocukları ile kurdukları ilişkiyi etkilemektedir (Chung, Lanier ve Wong, 2020; Lee ve Ward, 2020). Ortaya çıkan bu etkinin, ebeveynlerin çocuklarına yapacakları dijital rehberliği de zorlaştırarak dijital ebeveynlik farkındalıklarını da etkileyebileceği düşünülmektedir. Deater-Deckard (2004), ebeveynlik stresini, anne babaların günlük yaşam içerisinde çocuklarına ilişkin sorumluluklarından kaynaklı zorlanmaları ile tanımlamaktadır. Bu tanım çerçevesinde bakıldığında çocukların teknoloji ile olan ilişkisinin de ebeveynler için bir sorumluluk ve beraberinde stres nedeni olduğu düşünülmektedir. Fisli ve Ergün (2019), ebeveynlerin çocuklarının dijital araç kullanımları ile ilgili kontrol ve kısıtlamalarının ebeveynlerin bu konuda sahip oldukları stresle ilişkisinin olduğunu belirtmiştir. Çocuğun dijital araç kullanımı ile ilgili bir kaygı durumu yaşanması, anne babaların sahip oldukları ebeveynlik stresi olarak tanımlanabileceği düşünülmektedir. Bireylerin yaşamlarında zorlayıcı olaylar yaşanması sonucunda ortaya çıkan ebeveynlik stresi, bu olaylara bağlı olarak dijital ebeveynlik farkındalıklarını ve dolayısıyla çocuklarına rehberlik yapma süreçlerini etkileyebilmektedir (Lee ve Ward, 2020). Ebeveynlerin yaşadığı bu zorlayıcı durumlarla başa çıkma süreçleri, ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarını etkilemektedir.

Ebeveynlerin sahip oldukları stresin yanı sıra çocuklarına karşı sergiledikleri ebeveynlik stillerinin de dijital ebeveynlik farkındalıklarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Ebeveynlik stili, anne babaların çocuklarına karşı olan tutumları olarak açıklanmaktadır. Ebeveynlik stilleri çocukların kişilik gelişiminde ve yaşamları olan ilişkilerinde belirleyici rol oynamaktadır (Alğan ve Karakaş, 2020). Baumrind

(1971), ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde sergiledikleri ebeveynlik stillerini otoriter, demokratik ve izin verici olarak üç gruba ayırmaktadır. Otim ve Takunyacı (2020), otoriter ebeveyn stiline genellikle kuralları uygulama ve kısıtlama yönünde eğilimli olduğunu, demokratik ebeveyn stiline ise çocukla iş birliğine ve destekleyici olma yönünde olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda bakıldığında ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri ebeveynlik stiline, dijital ebeveynlik farkındalıkları ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. İzin verici ebeveynlik stiline çocukların dijital araç kullanımı üzerinde bir sınırlandırma ya da rehberlik sağlamayarak, çocukların dijital dünyada kontrolsüz bir şekilde yer almalarına neden olabileceği öngörülmektedir. Bu araştırma, ebeveynlik stillerini daha kapsamlı bir şekilde ele alan Schaefer'ın (1959) kuramsal çerçevesinden yola çıkarak Parent ve Forehand'ın (2017) geliştirdiği kapsamlı ebeveynlik stiline dayandırılmıştır. Kapsamlı ebeveynlik stiline ebeveynin çocukla kurduğu ilişkiyi daha detaylı bir şekilde açıkladığı söylenebilir. Bu açıdan araştırmanın değişkenlerinin dijital ebeveynlik farkındalığı üzerindeki yordayıcılığı açıklanırken kapsamlı ebeveynlik stillerinden olumlu ve olumsuz ebeveynlik bağlamında da ele alınmasıyla dijital ebeveynlik farkındalığının daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Ayrıca ebeveynlik stiline yanında ebeveynlerin sahip olduğu stresin aldıkları kararlarda belirleyici gücü olabileceği bu kapsamda dijital ebeveynlik üzerinde yordayıcılığı olabileceği düşünülmüştür. Dijital ebeveynlik tutumu bağlamında bakıldığında ise ebeveynin dijital araçlara ilişkin inanç ve düşüncelerinin ve beraberinden davranışlarının etkilenebileceği varsayımıyla çocuğun bu araçları kullanımına dair yordayıcılığı olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle araştırma kapsamında dijital ebeveynlik farkındalığının, ebeveynlik stili ve ebeveynlik stresi ile ilişkili olarak incelenmesi gerekliliği düşünülmüştür.

Araştırma kapsamındaki ebeveynlerin demografik özellikleri de dikkate alınmıştır. Ebeveynlerin yaş, eğitim düzeyi, gelir durumu ve meslek gibi demografik özelliklerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarına etkisi olabileceği düşünülmektedir. Örneğin, daha genç ebeveynler, teknolojiyle daha iç içe büyüdükleri için dijital ebeveynlik farkındalıkları, daha yaşlı ebeveynlere göre farklılık gösterebilir. Aynı şekilde, eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin dijital araçlar ve internet kullanımı konusunda daha bilinçli ve bilgili olmaları, çocuklarına daha etkili rehberlik yapabilmelerini sağlayabilir. Gelir durumu da dijital araçlara erişim ve bu araçları kullanma sıklığı üzerinde etkili olabilir; yüksek gelirli aileler çocuklarına daha fazla dijital araç sağlayabilirken, düşük gelirli ailelerde bu araçların erişimi sınırlı olabilir.

Meslek durumu ise ebeveynlerin teknolojiye olan yakınlıklarını ve dijital araç kullanımlarını etkileyebilir; teknolojiyle iç içe olan mesleklerde çalışan ebeveynler dijital ebeveynlik konusunda daha bilinçli olabilirler. Bu demografik özelliklerin dikkate alınması, dijital ebeveynlik farkındalığının daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Teknolojik gelişmelerin her geçen gün değişim ve gelişim göstermesi sonucunda, bireyler, yaşamlarındaki farklı alanlarda yeni kavram ve becerilerle karşılaşmaktadırlar. Bu bağlamda çocukların teknolojiyi kullanmaları konusunda rehberlik yapma durumu olan dijital ebeveynlik rolü de önem kazanmaktadır. Dijital ebeveynlik farkındalığı, bireylerin teknoloji konusunda bilinçli olmaları ve çocuklarını olası risklerden koruyarak, teknolojiyi verimli bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır. Sonuç olarak bu araştırmada problem durumu dijital ebeveynlik farkındalığının cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi gibi demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiğidir. Ayrıca dijital ebeveynlik farkındalığı ile dijital araç kullanım süresi ve amacı arasındaki ilişkilerin nasıl olduğudur. Bu araştırmanın bir diğer problem durumu ise dijital ebeveynlik farkındalığının dijital ebeveynlik tutumu, ebeveynlik stresi ve ebeveynlik stili ile ilişkisi ve ebeveynlerin dijital ebeveynlik süreçlerine ilişkin deneyimlerinin neler olduğudur.

Amaç

Araştırma kapsamında ilkökul dönemine (1.- 4. Sınıf) devam eden çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının demografik değişkenler (cinsiyet, eğitim durumu, toplam gelir düzeyi, sahip olduğu çocuk sayısı) açısından araştırılması; dijital araç kullanım sürelerinin eğitim durumu ve kullanım amacı açısından ele alınması; ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile ilişkisinin ortaya konulması ve dijital ebeveynlik süreçlerine ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyut puanları, ebeveynin demografik özelliklerine göre (cinsiyet, eğitim durumu, toplam gelir düzeyi, sahip olduğu çocuk sayısı) değişmekte midir?

2. Ebeveyn ve çocukların günlük dijital araç kullanım süresi ebeveynin eğitim durumuna göre değişmekte midir?
3. Dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyut puanları ile ebeveynin günlük dijital araç kullanım süresi ve bilgi için dijital araç kullanım süresi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyut puanları ile çocuğun günlük dijital araç kullanım süresi ve boş vakit geçirme amaçlı dijital araç kullanım süresi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyut puanları üzerinde ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumu, ebeveynlik stili yordayıcı mıdır?
6. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik süreçleri ile ilgili deneyim ve görüşleri nelerdir?

Önem

Kabakçı-Yurdakul ve diğerleri (2013), teknolojik alandaki hızlı değişikliklerin hem çocukları hem de ebeveynleri hızlı bir uyum sürecine zorlayabildiğini belirtmektedir. Pandemi döneminin etkisiyle yaşamın her anında daha fazla hissedilen ve varlık gösteren dijital araçlar, çocukları daha çok etkilemektedir. Bu durum, ebeveynlerin rollerinde zorunlu değişiklikleri de beraberinde getirmektedir (Kabakçı-Yurdakul vd, 2013). Çocukların dijital araçlardan verimli bir şekilde fayda sağlaması ve risklerinden korunması açısından dijital ebeveynlik kavramı önem kazanmaktadır. Özellikle Covid-19 pandemisi döneminde dijital medya ve uzaktan erişimin ebeveynler ve çocukların yaşamına kaçınılmaz olarak dahil olması, dijital ebeveynlik kavramını daha da ön plana çıkarmıştır (Kabakçı-Yurdakul vd., 2013).

Çocukların ilkökul dönemiyle birlikte aktif olarak okul hayatına başlaması, sosyalleşmesi ve rol modellerinin aileden arkadaşlarına doğru kayması, dijital araç kullanımında bazı dezavantajları beraberinde getirebilmektedir. Dijital araçların ilkökul döneminde ödev ve oyun amaçlı kullanımının arttığı görülmektedir (Kay, 2022). Bu bağlamda, ilkökul döneminde çocukları olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının ele alınması, çocukların okul ile edineceği yeni bilgi ve beceriler bağlamında önemli görülmektedir.

Dijital araçlar, ebeveynlerin bazen kendilerini değerlendirdiği, kıyasladığı bazense bir uzman olarak danıştıkları bir mecra haline gelmiştir. Dijitalleşmenin ailelere yansımalarının olduğu ve bu bağlamda ebeveynlik rollerinde de değişimlerin gözlemlendiği ifade edilebilir. Değişen roller, hızlı teknolojik ilerlemeler ve toplum koşulları düşünüldüğünde, ebeveynlik stresinin daha belirgin hale geldiği söylenebilir. Hiniker (2017), kültürün, ebeveynlerin ve çocukların günlük yaşamlarındaki duygu, düşünce ve davranışlarını, dijital araçlara bakış açılarını ve bu araçlarla kurdukları ilişkileri önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Bu bağlamda, dijital ebeveynliğin bütüncül bir şekilde ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ebeveynlik stresi, özellikle çocukla kurulan bağ, rol model olabilme ve ebeveynlik stiline belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalıklarının, ebeveynlik stresleri ve stilleri açısından değerlendirilmesi önemlidir. Clark (2013), çocuğun dijital araçlarla kurduğu ilişkinin tüm bu değişkenlerden etkilenebileceğini belirtmektedir.

Ebeveynin çocukla kurduğu ilişki ve kendi dijital araç kullanımı, çocuğun dijital araçlarla kurduğu ilişkide belirleyici olmaktadır. Bu nedenle, ebeveynin çocukla kurduğu ilişkiyi iyileştirmesi ve kendi dijital araç kullanımında verimliliği ön plana alması önemlidir (Bostancı ve Çakır, 2022). Alanyazında, çocukların dijital araçlarla kaçınılmaz bir şekilde ilişkide olduğu ve çoğunlukla ebeveynlerin bu durumla yüzleşmek zorunda kaldığı görülmektedir. Ebeveynlerin dijital dünyanın olanaklarını yok saymadan olası risklerine karşı koruyucu rehberlik yapabilmeleri için dijital ebeveynlik farkındalığı önemlidir. Dijital ebeveynlik farkındalığının sergilenebilmesinde ise ebeveynin sahip olduğu ebeveynlik stresi ve stili belirleyici rol oynamaktadır. Başka bir ifadeyle, çocukların ebeveynleriyle kurdukları ilişki, dijital araçlarla kurdukları ilişkiyi de belirleyebilmektedir. İlgili araştırmalar, ebeveynin çocuk ile daha mesafeli kurduğu ilişkilerde çocuğun dijital araçlara daha bağlı olduğunu ve çoğu zaman risklere daha fazla maruz kaldığını göstermektedir. Bu açıdan, ebeveynin çocuk ile kurduğu ilişki önemlidir.

Dijital ebeveynlik konusunun eğitim psikolojisi alanı için de önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle ilköğretim döneminde okul yaşamına dahil olan çocukların hem sosyal hem bilişsel gelişimlerinde dijital araçların da etkin rol oynadığı söylenebilir. Çocuğun eğitim-öğretime dair motivasyonu, öğrenme süreçleri, gelişim aşamaları kapsamında dijital araçlarla kurduğu ilişkinin de belirleyici bir unsur olduğu ifade edilebilir. Ebeveynin dijital ebeveynlik farkındalığı doğrultusunda çocuğun dijital

araçların olanaklarından faydalanma ve risklerinden korunmaya dair tutumunun değişebileceği düşünüldüğünde bu durumun eğitim ve öğrenme sürecine etkisi kaçınılmaz olabilir. Lauricella Wartella ve Rideout (2015), çocuğun dijital araç kullanımının düzenlenmesinin akademik başarılarını olumlu etkilediğini ifade etmiştir. Ayrıca, dijital ebeveynlik farkındalığı yüksek olan ve çocuğun dijital araçlarla ilişkisinde faydaları ile ilgili desteklerken risklere karşı da gerekli durumlarda sınır koyabilen ebeveynlerin çocuğun psikososyal gelişimine destek olduğu ifade edilmiştir (Nikken ve Jansz, 2006).

Bu bilgiler doğrultusunda, bu araştırmada dijital ebeveynlik farkındalıklarının ön plana alınarak ebeveynlerin farkındalık kazanması ve alanyazına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ebeveynlik stresi ve ebeveynlik stiline dijital ebeveynlik rollerine olan olası etkilerinin incelenmesi, ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca bu araştırmada elde edilen sonuçların ailelerde dijital araç kullanımı sebebiyle çıkan sorunlara çözüm arayan uzman ve araştırmacılara da yol göstermesi beklenmektedir.

Sayıtlar

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan ebeveynlerin araştırma sorularını ve ölçme araçlarını gerçeğe uygun bir şekilde ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırmanın çalışma grubu 2022-2023 yılları arasında ilkokula devam eden çocuğu olan ve dijital araç kullanan ebeveynlerle sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamında konu edinilen çocukların yaşları 6-11 aralığındadır.
3. Araştırmanın nicel verilerinin toplanması çevrimiçi uygulama ile sınırlıdır.
4. Araştırmanın nicel kısmında kullanılan ölçme araçları kişisel bilgi formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği, Ebeveynlik Stres Ölçeği, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nden elde edilen verilerle sınırlıdır.
5. Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulması kolay ulaşılabilir ve kartopu örnekleme ile sınırlıdır.

6. Araştırmanın nitel verilerinin toplanması görüşmelerle sınırlıdır.

Tanımlar

Dijital Ebeveynlik: Dijital araçlara hâkim olmanın yanında olumlu yanlarından verimli bir şekilde faydalanabilme olumsuz yanlarından, olası risklerinden çocuğu koruyabilmenin yanında ahlaki ve toplumsal kurallara dijital ortam içerisinde de uyan ve çocuğa rol model olan, yeniliklere açık ebeveyn olarak tanımlanmaktadır (Manap, 2020; Kabakçı-Yurdakul vd., 2013).

Dijital Ebeveynlik Farkındalığı: Çocukların dijital araçları uygun ve verimli bir şekilde kullanabilmelerine ilişkin becerilerinin desteklenmesinin yanında olası risklerinden de korunabilmelerinin sağlanmasıdır (Kabakçı-Yurdakul vd., 2013).

Dijital Ebeveynlik Tutumu: Ebeveynlerin, çocukların dijital dünyada yer alan araçları kullanmalarına ilişkin sahip oldukları düşünce ve inançlarıdır (İnan-Kaya vd., 2018).

Ebeveynlik Stresi: Ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkisinde, ilgi ve bakım verme esnasında yaşadıkları zorlayıcı durumlar, duygu ve düşünceler ebeveynlik stresini oluşturmaktadır (Aydoğan ve Özbay, 2017).

Ebeveynlik Stili: Ebeveynlerin çocuklarına ilişkin davranışlarındaki tutumları ve çocuk yetiştirme tarzları olarak açıklanmaktadır (Karababa, 2019).

Dijital Araç: Telefon, televizyon, tablet ve bilgisayar araçlarını ifade etmektedir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde araştırma kapsamında yer alan temel kavramlar ile araştırmanın dayandığı kuramsal temel ele alınmaktadır. Bu kapsamda dijital ebeveynlik kavramının daha iyi anlaşılması için öncelikle ebeveynlik, dijitalleşme ve aile, ebeveyn arabuluculuğu kavramlarına değinilmiştir. Ayrıca araştırmanın ana kavramları olan dijital ebeveynlik farkındalığı, dijital ebeveynlik tutumu, ebeveynlik stresi, ebeveynlik stilleri kavramlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Dijital Ebeveynlik

Dijital ebeveynliğe dair alanyazındaki bilgilere geçmeden önce, ebeveynlik tanımının ne olduğu ve dijitalleşmenin ebeveynliğe olan etkisinin anlaşılması gereklidir. Çocukların dijital dünya ile kurduğu ilişkide ebeveynin öncü rolü ve arabuluculuğunun ne olduğunun açıklanması önemlidir. Ayrıca, dijital ebeveynlik farkındalığı başlığı altında dijital ebeveynliğin ve bu farkındalığın detaylı bir şekilde açıklanması, dijital ebeveynlik tutumunun ele alınmasıyla birlikte dijital ebeveynliğe dair kapsamlı bir çerçevenin ortaya konulabilmesi için ilgili alanyazındaki bilgilere yer verilmiştir.

Dijitalleşen Dünyada Ebeveynlik ve Ebeveyn Arabuluculuğu

Dijital araçların yaygınlaşması sonucunda ebeveynliğin zorunlu olarak değişime uğraması nedeniyle, ebeveynliğe dair bilgiler bu kapsamda açıklanmıştır. Ayrıca, çocukların dijital araç kullanımında ebeveynlerin aracı rol üstlenmesi ve dijital ebeveynlik konusunun önemine vurgu yapmak amacıyla, ebeveyn arabuluculuğu ayrı bir başlık altında detaylı olarak ele alınmıştır. Ebeveynlik ve ebeveyn arabuluculuğuna değinildikten sonra dijital ebeveynlik farkındalığına ilişkin bilgilere yer verilerek dijital ebeveynlik açıklanmıştır.

Dijitalleşen Dünyada Ebeveynlik. Ebeveynlik, çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanarak yaşama devam etmesinin sağlanmasıyla birlikte sosyal ve bilişsel gelişimini destekleyici öğrenme alanlarının sunulması ile bütünsel olarak gelişimine ve büyümesine rehberlik edilmesi sürecidir (Hoghugh, 2004). Toplumsal yaşam koşulları ve kültürle eğitime ilişkin durumlardan etkilenen, anne-baba ve çocuk arasındaki uzun süreli ilişkiye dayalı sistem ebeveynlik olarak açıklanmaktadır (Öztürk, 2022). Ayrıca ebeveynlik, aileye çocuğun katılımıyla eşlere yüklenen bir rol olarak ifade edilmektedir (Öngider, 2013).

Çocuğun anne karnından itibaren ilk bağı kurduğu, bağlanma temellerinin atıldığı ilk kişi ebeveynleridir (Bowlby, 1982). Çocuğun ebeveyniyle olan ilişkisi dünyaya dair yüklediği anlam ve kurduğu diğer ilişkiler üzerinde belirleyicidir. Özşahin (2019), bebeğin büyüme ve gelişim evresinde annenin tutumunun belirleyici bir etkisi olduğunu vurgulamıştır. Özbay (2023), ebeveynlerin hayata dair bakış açılarının, olayları ele alış şekillerinin, sergiledikleri davranışların çocuğun gelişimi ve yaşama uyum becerisinde belirleyici olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, ebeveynlik rol ve sorumluluklarına ilişkin bilgi, sorumlu ebeveynlik için kritik bir öneme sahip görülmektedir (Avwerhota vd., 2022). Dolayısıyla hem ebeveynleri tanımak hem de ebeveynlerin kendilerini tanımasına yardımcı olmak oldukça önemlidir.

Ebeveynlik, anne ve/veya babanın mevcut farklı rolleri arasında denge sağlamasıyla birlikte çocuğun fiziksel, duygusal ve toplumsal gereksinimlerini içinde bulunan toplumsal koşullar bağlamında karşılayabilmesi olarak ifade edilebilir (Aşkın-Bozkurt, 2023). Ailenin kendine özgü sınırları ve işleyişi olan bir sistem olduğu ve bu sistemin bir parçası olan çocuğun dış dünyaya ilişkin bakış açısı ve davranışlarında ailesiyle olan etkileşiminin belirleyici bir rol oynadığı belirtilmiştir (Innes, 2002). Ailenin bir sistem olduğu düşünüldüğünde aileyi oluşturan bireylerin hem içsel hem dışsal faktörlerden etkilendiği bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Özellikle ailenin değerlendirilirken içinde bulunan toplumsal koşullar, kültürel yapı, ekonomik durumlar bağlamında değerlendirilmesinin önemli olduğu vurgusu yapılmıştır (Gladding, 2011).

Aileyi oluşturan her bir birey karşılıklı etkileşim içerisindedir. Bu karşılıklı etkileşim ailenin genel yapısının yanında alt sistemler içerisinde ayrı ayrı etkileşimleri kapsamaktadır. Ailenin genel yapısına bakıldığında her bir bireyin kendi özelinde gelişim ve değişime açık bir yapısı olduğu bununla birlikte tüm sistemin bazen tamamen bazen kendi özelliklerinde yaşam içerisindeki stres olaylarından etkilenebildiği

belirtilmektedir (Özabacı ve Erkan, 2014). Anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile yapısına bakıldığında kendi içinde sistemlerinin ve karşılıklı etkileşimlerin olduğu görülmektedir. Buna göre ebeveynin eş rolü, anne-babalık rolü, çocuğun gelişimsel rolleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde herhangi birinde yaşanan olumsuzluğun diğerini de etkilemesi beklendik bir durumdur. Ebeveynlerin çocukla kurdukları ilişkide ebeveynlik yaklaşımları, tutumları ve çocukla ilgilenmelerindeki motivasyonlarının belirleyici bir etkisi söz konusudur. Aynı zamanda ebeveynlerin kendi eş rollerindeki olumsuzlukların çocuk ile kurdukları ilişkiyi de etkilediği görülmektedir (Aydoğan ve Yılmaz, 2017). Aynı ortamı paylaşan, ortak duyguları olan kişilerin bilinçli bir şekilde bir araya gelmesiyle aile oluşmaktadır. Bununla birlikte aileyi oluşturan bireylerin birbirlerine sadece fiziki ve sosyal destek sağlamanın yanında psikolojik olarak da birbirlerinin iyi oluşlarına katkıda bulunduğu bu bağlamda birbirlerine karşı farklı farklı rollerinin olduğu ifade edilebilir. Bu roller doğrultusunda ailenin bir sistemi olduğu ve karşılıklı etkileşimleri kapsayan bir yapısı olduğu belirtilmektedir (Özabacı ve Erkan, 2014). Bu bilgiler doğrultusunda ailenin hem bireyler bazında hem de genel bir bütün olarak değişimlerden etkilendiği görülmektedir. Dijitalleşme ile değişen ebeveynlik olgusunun ele alınması ile ilgili konu daha detaylı açıklanmıştır.

Dijital araçların yaygınlaşması sonucunda ebeveynliğin zorunlu olarak değişime uğradığı ve bu nedenle ebeveynliğe dair bilgilerin bu kapsamda açıklanması gerektiği ifade edilmiştir (Rode, 2009). Aile içi süreçlere bakıldığında eşler arasında yer alan karı-kocalık sisteminin de dijitalleşmeden etkilendiği görülmektedir (Karaboğa, 2019). Sosyal medya ağlarının kullanılması, eşler arasında iletişim kopukluklarına ve güven sorunlarına yol açabilmektedir. Ayrıca, eşlerin kendilerini diğer çiftlerle kıyaslaması mutsuzluk ve memnuniyetsizlik gibi durumlara neden olabilmektedir. Benzer şekilde, ebeveynler kendi ebeveynliklerini sosyal medya aracılığıyla kıyasladıklarında stres ve huzursuzluk yaşayabilmektedirler (Karaboğa, 2019).

Dijital araçlar, eşler arasındaki ilişkinin yanında çocuklar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Dijital araçlara bağımlılık, özellikle çocuklar için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Ebeveynlerin dijital araç kullanımı konusunda donanımlı olmaları ve rehberlik yapabilmeleri, çocuklarını olası risklerden koruyabilmeleri için gereklidir (Kay, 2022). Dijital araçların çocuklar için cazip olmasının yanı sıra, ebeveynlerin aktif rol alması ve aile içi etkinliklerin yapılması, çocukların dijital araçlara olan ilgisini kontrol etmede fayda sağlayacaktır (Chaudron, 2015). Ergenlerin sosyal medya bağımlılıklarının incelendiği çalışmada, psikolojik ihtiyaçlar ile bağımlılık arasında

pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur (Üstündağ, 2022). Bu açıdan, ebeveyn-çocuk ilişkisinin dijital araç kullanımı üzerinde önemli bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, Covid-19 pandemisinin etkisiyle, ebeveynlik davranışları ve dijital araçlara yaklaşım doğrudan etkilenmiştir (Şimşek, Canbeldek ve Işıkoğlu, 2023).

Dijital araçlar, aile içi ilişkileri değiştirirken, aile bireylerinin birlikte geçirdiği zamanın kalitesini de etkilemektedir. Dijital araçların yaygınlaşması, aile içi bağların zayıflamasına ve yalnızlık hissinin artmasına neden olabilmektedir (Karaboğa, 2019). Ebeveynlerin yoğun çalışma temposu ve çocukla ilgilenemedikleri durumlarda, çocukların dijital araçlarla vakit geçirmesine izin verildiği görülmektedir. Ancak, bu durum ilerleyen süreçte ebeveynlerin dijital araç kullanımına sınır getirmekte zorlanmalarına yol açmaktadır (Yıldız, Öztora ve Dağdeviren, 2022). Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları ile çocuklarıyla verimli vakit geçirmeleri arasında etkileşim olduğu belirtilmiştir (Pazarcıkcı, Ağralı ve Aydın, 2022).

Ebeveynlerle birlikte çocuklar da teknolojik ilerlemelerle birlikte yeni ilişki türleriyle karşılaşmaktadır. Çocuğun sosyal ilişkiler kurması ve akranlarıyla sosyalleşmesi de günümüzde sıklıkla dijital araçlarla gerçekleşmektedir (Prensky, 2001a). Kurulan bu yeni tür ilişkiler, bireylerin kişilikleri ve sosyal yaşamları üzerinde etkili olmaktadır (İnan-Kaya vd., 2018). İnternetin yaşam içerisinde giderek artan rolü karşısında, akılcı ve işlevsel kararlar alıp çocuklara uygun şekilde rehberlik yapılabilmesi için ebeveynin yeterli ve donanımlı hale gelmesi gereklidir. Ayrıca ebeveynin çocuğa rehberlik ederken ılımlı bir yaklaşıma sahip olması, çocuğun herhangi bir risk durumunda ilk başvuru kaynağının ebeveyni olması açısından da önemlidir (Kurtuluş-Erden ve Uslupehlivan, 2021).

Dijital araçların geniş olanakları, özellikle çocuklar ve gençler için ilgi çekici hale gelmektedir. Dijital dünyaya yoğun ilgi gösteren bu yaş grubu, dijital araçlarla sosyalleşmeyi öğrenmektedir. Ancak, dijital dünyanın sunduğu riskler, ebeveynlerin dijital araç kullanımında kısıtlayıcı tutumlar sergilemesine yol açmaktadır. Bu durum, aile içi ilişkilerin zarar görmesine neden olabilmektedir. Ailenin sistemik yapısı gereği, dijital araç kullanımında risklerin en aza indirilmesi için çözüm planlarının devreye alınması gereklidir (Özkan ve Hira, 2017).

Aile, karşılaşılan olaylar karşısında dinamik bir yapıya sahiptir. Aile üyeleri, özellikle olumsuz yaşam olayları ile başa çıkabilmek için yeni başa çıkma yolları öğrenmek zorunda kalmaktadır (Özabacı ve Erkan, 2014). Dijital araçların yaygınlaşması, ebeveynlerin çocukla ilgili sorumluluklarına dijital rehberlik rolünü de

eklemiştir (Aşkın-Bozkurt, 2023). Ebeveynlerin, dijital araçların verimli kullanımı ve risklerinden korunma noktasında denge sağlama çabaları, aile içi ilişkilerin dengesini korumak açısından önemlidir (Trommsdorf, 2006). Dijital ebeveynlik konusuna değinilmeden önce ebeveynin dijital araçla çocuk arasında kurulan ilişkideki aracılığının anlaşılması için ebeveyn arabuluculuğundan bahsedilmiştir.

Ebeveyn Arabuluculuğu. Aile içerisindeki yapılan etkinlikler, sahip olunan değerler ile dijital araçlara ilişkin okuryazarlık düzeyi ile çocuğun sosyal becerilerinin etkileşimi ebeveyn arabuluculuğunu oluşturmaktadır (Livingstone ve Helsper, 2008). Bir başka ifade ile, ebeveynin çocuk ile dijital araçlar arasındaki ilişkiyi düzenleyebilmesi ebeveyn arabuluculuğu olarak tanımlanmaktadır (Mascheroni, Pante ve Jorge, 2018). Durak (2019), ailelerin çocuk ile dijital araçlar arasındaki rolünün ebeveyn arabuluculuğu kavramı ile açıklandığını ve ebeveyn arabuluculuğunun, çocuğun dijital araçları kullanımına ilişkin ebeveyninin kullandığı stratejiler olduğunu belirtmektedir. Ebeveynlerin dijital arabuluculuk davranışları, dijital araçların sağlıklı ve verimli kullanımı açısından kritik öneme sahiptir (Biricik, 2021).

Ebeveyn arabuluculuğu incelendiğinde, kısıtlayıcı, aktif ve birlikte kullanım olmak üzere üç temel arabulucuk davranışının ön planda olduğu görülmektedir (Wu vd., 2014). Çocuğun web sitelerini/sosyal medya ağlarını kullanmasına ya da film/müzik indirmesine izin verilmediği ebeveyn davranışları kısıtlayıcı ebeveyn arabuluculuğu olarak açıklanmaktadır (Livingstone, Kardefelt-Winther ve Hussein, 2019). Bu tür arabuluculuk, ebeveynin kural ve sınırlarının olduğu ve özellikle olumsuz kullanımlarda kısıtlamaların yapıldığı bir davranış olarak açıklanmaktadır (Coyne vd., 2017; Hawi ve Rupert, 2015). Aktif ebeveyn arabuluculuğu, çocukla daha fazla iletişim halinde olunarak ebeveynin çocuğa yönlendirmelerde bulunduğu ve çocuğun ebeveyninden destek alabildiği bir yaklaşımdır (Rasmussen, 2013). Birlikte kullanım ebeveyn arabuluculuğu ise, ebeveynin çocukla birlikte dijital araç kullanımını ifade etmektedir. Bu arabuluculukta, ebeveyn çocukla birlikte dijital araçla vakit geçirirken ebeveynin rol model olması ön plandadır (Coyne vd., 2017).

Ebeveynlerin dijital araçların kullanımı konusunda farkındalıklarının sınırlı olması çocuklarının dijital araç kullanımını daha çok kısıtlamalarına neden olmaktadır (Livingstone vd., 2017). Çocuğu olası dijital araçlarla ilgili risklerden korumayı ön plana alırken öte yandan verimli kullanım ve faydalı olabilecek içeriklerden mahrum

kalmasına neden olabilen ebeveyn arabuluculuğunun kısıtlayıcı ebeveyn arabuluculuk olduğu ifade edilmektedir. Buna karşın çocuğun verimli kullanımını da sağlayacak olan ebeveyn-çocuk iş birliğine dayalı, ebeveynin kontrolünde güvenli bir arabuluculuk ortamının bir başka ifade ile fırsat veren bir ebeveyn arabuluculuğun çocuğun dijital medya ile ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulmasında etkili olacağı belirtilmektedir (Mascheroni vd., 2018). Ayrıca çocuğun dijital araçların dünyasına girmesinde bağımsız davranma isteğinin göz önünde bulundurulup iş birliğine dayalı bir ebeveyn arabuluculuğunun sergilenmesi önemlidir. Ebeveynlerin çocuğun dijital araçlarla kurduğu ilişkiyi takip ederken, çocuk ile kurdukları ilişki doğrultusunda çocuğun istek ve ihtiyaçlarını da göz ardı etmemesi gereklidir (Naab, 2018).

Çocukların dijital araçlarla kurdukları ilişkide, ebeveynlerin ebeveynlik davranışları ve kendi dijital araç kullanımları belirleyicidir (Livingstone ve Helsper, 2008). Ebeveynlerin günlük yaşam içerisindeki duygusal, sosyal, fiziksel olarak sergiledikleri davranışları ile çocuklarının sergiledikleri davranışlar birbirleriyle etkileşim halindedir. Benzer şekilde ebeveynin dijital araçlarla olan ilişkisi, bu araçları kullanım şekli çocuğun dijital araçlarla kuracağı bağ üzerinde de belirleyici olmaktadır (Gözüm ve Kandır, 2020). Ebeveynlerin, çocukların dijital araç kullanımı konusunda nasıl bir yol izleyeceklerine dair kararsız olduğu bazı ebeveynlerin çocukların merak duygularına rehberlik ederek yeni öğrenmelerinde hem rehberlik yaptıkları hem de olumsuz durumlara karşı önlemlerini alarak verimli bir dijital araç kullanımını sağlarken bazı ebeveynlerinse dijital araçlara bakıcı görevi gördürmesiyle çocuğun vakit geçirmesine izin verdiği, verimli kullanımdan ziyade çocuğun meşgul edilmesinin asıl amaç olarak yer aldığı görülmektedir (Chaudron, 2015). Dijital araç kullanımında yeterli bilgiye ve farkındalığa sahip ebeveynler, çocukların dijital araç kullanımına dair daha olumlu bir tutum sergilemektedir (Livingstone vd., 2017). Bu açıdan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığı ile ebeveyn arabuluculuğunun doğru orantılı olduğu ifade edilmektedir (Bostancı ve Çakır, 2022).

Dijital araçların yaşamdaki yadsınamaz ve giderek artan rolleri düşünüldüğünde, bu araçlardan uzak durmanın sağlıklı bir çözüm olmadığı söylenebilir. Ebeveynlerin bu bağlamda çocuklara rehberlik yapabilmeleri, uygun arabuluculuk davranışları sergileyerek çocukların dijital araçlarla dengeli bir ilişki kurmalarına rehberlik yapabilmeleri gerekmektedir. Bu rehberliğin öncüsü olarak, ebeveynlerin kendi davranışlarının önemli olduğu ve kendi dijital araç ilişkilerini gözden geçirmelerinin öneminin bilincinde olmaları vurgulanmaktadır (Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı ve

Özdinçler, 2018). Ebeveynlerin, çocuğun dijital araç kullanımına ilişkin olarak tamamen kısıtlayıcı veya izin verici bir tutum sergilemek yerine, daha dengeli, akılcı ve verimli bir kullanım tarzını sürdürerek çocuğu da bu doğrultuda yönlendirebilmesi önemlidir (Hiniker, 2017). Son yıllarda, ailelerin sergiledikleri arabuluculuk davranışlarında güvenliği sağlamanın ön planda olduğu görülmektedir. Çocuğun herhangi bir risk durumuyla karşılaşmasında çoğunlukla ebeveyninin yardımına başvurduğu ifade edilmektedir (Smahel vd., 2020).

Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) 2020 araştırmasındaki bulgulara göre, çocuğun dijital risklerden korunmasına yönelik geliştirilen programların ebeveynlerin büyük çoğunluğu tarafından kullanılmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, çocukların bir kısmının ebeveynine göre dijital araç kullanımının daha iyi olduğu ve ebeveynine çocuğun rehberlik yaptığı çarpıcı bir bulgu olarak yer almıştır. Ayrıca, ebeveynlerin, çocuğun dijital araç kullanımına dair çocuğa tavsiyelerde bulunduğu ancak önlem alma davranışlarının yetersiz olduğu vurgulanmıştır (Smahel vd., 2020). Ebeveynlere yönelik yapılan bir diğer çalışmada, çocuklarının olası tehlikelerle karşılaşmalarına dair nasıl önlem aldıkları sorulduğunda katılımcıların %25'inin bir önlem almadığı bulgusu elde edilmiştir (Ahern, Kemppanien ve Thacker, 2016). Bu bulgular doğrultusunda ebeveynlerin bu konuda bilinçlendirilmelerinin önemiyle birlikte dijital araçlarla çocuklar arasında köprü görevinde olduklarının farkında olmalarının önemi ön plana çıkmaktadır. Turhal (2023) ebeveynlerin dijital araçları kullanımlarında, dijital kimliklerini sergilemelerinde edindikleri tutum ve bu doğrultudaki davranışlarının çocuklar tarafından gözlemlenerek rol model alındığını belirtmektedir. Çocuğun dijital ortamlarda geçirdiği süre ve yaptığı etkinliklerin ebeveynlerin kontrolünde olması önemlidir (Akay, 2023). Asqarova ve Zengin (2022), çocukların dijital araç kullanmalarındaki asıl sorunun bilinçsiz ve faydadan uzak kullanımlar olduğunu belirtmektedir. Twenga ve Campbell (2018), dijital araçları yoğun şekilde kullanan çocuklarda dikkat bozuklukları, dürtü sorunları ve sosyalleşme becerilerinde sorunlar yaşandığını belirtmiştir.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda, ebeveynin dijital araç kullanımı, çocuğun dijital araç kullanımını belirleyen en önemli faktörlerdendir. Ebeveynin dijital aracı kullanma şekli, kullanım süresi, ne zaman ve hangi amaçla kullandığı çocuğun dijital araç kullanımında etkili bir rol model aldığı süreç olarak yer almaktadır (Livingstone ve Byrne, 2018). Ebeveyn arabuluculuğunun ilgili bilgiler doğrultusunda detaylı bir şekilde açıklanmasıyla dijital ebeveynliğin önemine vurgu yapılarak, dijital ebeveynlik ve

dijital ebeveynlik farkındalığı alanyazında yer alan araştırmalar doğrultusunda detaylı bir şekilde aşağıda açıklanmıştır.

Dijital Ebeveynlik Farkındalığı

Dijital ebeveynlik kavramı ilk defa Rode (2009) tarafından yapılan araştırmada yer almıştır. İlgili araştırma sonucunda dijital ebeveynliğe ilişkin olarak çocukların dış dünyadaki tehlikelerden korunmasının ebeveyn rollerinden biri olması gibi sanal dünyadaki tehlikelerden korunmalarının gerektiği ve bunun dijital ebeveynlik rolü olduğu belirtilmiştir. İçinde bulunulan sosyokültürel çevre kişinin büyümesi ve gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Deneyimlerle şekillenen düşünce dünyası dijitalleşmeden etkilenmektedir (Prensky, 2001a). Çocukların dijitalleşme sonucunda düşünme biçimlerinin ebeveynlerinden farklı olduğu ve olayları anlama ve yorumlamalarının da dijitalleşmeden etkilendiği söylenebilir. Günlük hayat içerisinde çocukların internet kültürü içinde yaşadıkları ve bunu kullandıkları dile de yansıttıkları görülmektedir (Prensky, 2001b).

Prensky (2001b), dijital göçmen ve dijital yerliler kavramlarından söz etmektedir. Dijital yerli teknoloji çağının içerisinde doğan, büyüyen çocuk ve gençler için kullanılırken dijital göçmen kavramı ise bu çocukların dijital dünyayı sonradan tanımaya ve öğrenmeye çalışan anababaları ve yetişkinler için kullanılmaktadır (Prensky, 2001b). Teknolojinin aktif olarak yaşamlarında yer aldığı ve bilgiye erişmek için internet, sosyal medya gibi dijital ağları öncelikli ve aktif olarak kullanan grubun dijital yerlileri oluşturduğu belirtilmektedir (Kurtoğlu-Erden ve Uslupehlivan, 2021).

Ebeveynin dijital araçla uzun süre geçirmesi, çocuğu da dijital araç kullanımına yönlendirmektedir. Kendi dijital araç kullanımına sınır getiremeyen ebeveyn çocuğun dijital araç kullanımında da sınır getirememektedir ve beraberinde çocuğun ebeveyni rol model olarak dijital aracı bir keyif unsuru olarak görmesi de kaçınılmaz olmaktadır (Manap, 2020). Ebeveynin dijital araçlara dair tutumu, ebeveynlik stili ve sergiledikleri davranışların bir bütün olarak çocuğun dijital araç kullanımı üzerinde etkisinin olduğu ifade edilmektedir (Konok, Bunford ve Miklósi, 2019).

Son birkaç yıldır geçirilen pandemi döneminde hem ebeveynlerin hem çocukların ev içerisinde daha fazla vakit geçirmek durumunda kalmış olmaları beraberinde dijital araçlara çoğunlukla zorunlu olarak bir yönelimi meydana getirmiştir

(Arslan, 2022). Fidan ve Şerefoğlu (2020), geleneksel ebeveynlikten farklı olarak dijital çağda ebeveyn olmanın özellikle dijital araçlar bağlamında bazı sorumluluklar getirdiğini belirtmiştir. Dijital araçlar, yaşamı kolaylaştırırken, beraberinde siber zorbalık, zararlı içeriklere maruz kalma, istismar gibi hem yetişkin hem çocuk açısından olumsuz durumları da getirebilmektedir (Yaman, 2018). Dijital çağın gerekliliği olarak, ebeveynlerin dijital ebeveyn olabilmeleri ve çocuklarını internetin olası zararlarından koruyarak doğru bir rehberlikle güçlendirmeleri gerekmektedir (Milovidov, 2020).

Dijital ebeveynlik farkındalığı, çocukların dijital araçları uygun ve verimli şekilde kullanabilmelerine ilişkin desteklenmelerinin yanında olası risklerinden de korunabilmeleri olarak tanımlanmaktadır (Kabakçı-Yurdakul vd., 2013). Dijital ebeveynlik farkındalığı ile ilgili tanımlanan alt boyutlara bakıldığında dijital ihmalin ebeveynin dijital aracıyla meşgul olurken çocukla ilgilenmeyi ihmal ettiği zamanlarda ortaya çıkan durum olarak yer aldığı belirtilmiştir. Olumsuz model olma alt boyutu ebeveynin dijital araç kullanımında bağımlı davranışlarının olması, dijital araçları kullanırken sergilediği kabalık içeren durumlarının olması olarak ifade edilebilir. Verimli kullanım alt boyutu ebeveynin dijital araçların kullanımında çocuğa rehberlik yaparak dijital araçlardan çocuğun fayda görmesine dair kullanıma olanak tanınması ve teşvik etmesi olarak açıklanmaktadır. Risklerden koruma alt boyutu ise ebeveynin, dijital araçların sunduğu ortamlarda yer alan, olası tehlikeli durumlara karşı farkında olma durumudur (Manap, 2020).

Her yaştan bireyin yaşamında dijital araçların sürekli veya ara ara kullanmak zorunda kaldığı bir durum olduğu ifade edilmektedir. Dijital araçların beraberinde getirdiklerine ilişkin aile yaşamı ve ebeveynlerin kendilerini ve çocuklarını olası risklerden koruma çabalarının korkularla birlikte olduğu belirtilmektedir (Hiniker, 2017). Odgers ve Jensen (2020) de, ebeveynlerin dijital araçların kullanımında özellikle çocukların riskli içeriklerle karşılaşmalarından yoğun bir endişe duyduklarını belirtmektedir. Ailelerin genel olarak dijital ebeveynliği çocukları olası dijital tehlikelerden koruma odaklı olarak algıladıkları bununla ilgili olarak özellikle kısıtlama yoluna gittikleri, sunduğu zengin olanaklardan faydalanmada ise daha çekimser kaldıkları ve bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir (Gedik, 2023). Özellikle çocuğun dijital araçla geçirdiği süre ebeveyn açısından daha büyük bir tehlike olarak algılanmaktadır. Bu açıdan ebeveynin doğru bir yönlendirmede bulunabilmesi önemli olmaktadır (Özbay, 2023; Goodwin, 2018).

Dijital ebeveynlik üzerinde çocuk ile kurulan ilişkinin ve iletişimin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Öte yandan çocukların dijital araçlarla kurduğu ilişki ebeveynleri ile kurduğu ilişki doğrultusunda şekillenmektedir (İnan-Kaya vd., 2018). Çocukla ebeveynleri arasındaki ilişkinin niteliği, çocuğun dijital dünya ile olan ilişkisinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Olumlu bir şekilde tatmin eden ebeveyn-çocuk ilişkisinde çocuk dijital araçları daha akılcı kullanabilmekte iken sağlıklı olmayan ilişkilerde zaman zaman rahatlama ve kaçış yolu olarak çocuğun dijital dünyaya sığındığı görülmektedir (Ayas ve Horzum, 2013). Ayrıca çocukları ile daha çok vakit geçiren ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Nayci, 2021). Bu açıdan değerlendirildiğinde hem dijital araçları akılcı kullanabilme hem de sağlıklı bir aile ortamı oluşturabilme açısından anne-babalara daha fazla rol ve sorumluluk düştüğü söylenebilir (Ayas ve Horzum, 2013). Lauricella ve diğerleri (2015), dijital ebeveynlik farkındalığı düzeyinin düşük olması durumunda dijital araçların faydalarına karşın risklerini yeterince bilmeyen ebeveynlerin dijital araç kullanımında farkında olmadan sınırsız bir kullanıma gidebileceğini, bu durumun çocuklar üzerinde rol model olma etkisi düşünüldüğünde çocuğun da sınırsız bir kullanıma başvurmak isteyeceği bir duruma neden olabileceğini ifade etmiştir. Dijital ebeveynlik farkındalığı açısından bakıldığında, ebeveynin olası risklerden hem kendisini hem çocuğu koruyabilmesi ve sağlıklı sınırlar çerçevesinde dijital araçlardan fayda sağlayabilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir.

Chaudron (2015), dijital araçlara çocukların özel bir anlam verebildikleri özellikle ebeveynin dijital aracı ödül veya ceza konumunda kullandığı durumlarla birlikte bu özel anlamın derinleşebildiğinden bahsetmektedir. Dijital araçların özellikle çocuklar için eğlenmenin bir parçası olarak yer aldığı buna bağlı olarak çoğunlukla risklerinin farkında olmadıkları görülmektedir. Ebeveynler açısından bakıldığında, ebeveynin dijital araçla çocuk arasındaki ilişkiyi nasıl kuracağı hakkında zorluk yaşadığı bununla birlikte dijital araç kullanımıyla yaşamında gerek ev işi gerek ebeveynlik olarak çeşitli kolaylıklara da ulaşabildiği görülmektedir (Chaudron, 2015).

Dijital dünyanın yediden yetmiş her yaştaki bireyi etkisi altına düşünüldüğünde, ebeveynlere yüklenen dijital ebeveynlik rolünün geleneksel tutumlara dayalı geçmişin etkisinden ayrılarak yeniliklere açık bir şekilde yapılabilmesinin yolu çocuklara sağlıklı bir rehberlik yapılmasından geçmektedir (Biricik, 2019). Bu açıdan dijital ebeveynlik farkındalığı çocuğun dijital araçlarla olan ilişkisinin belirlenmesindeki rolünün yanında aile içi etkileşim ve ilişki üzerinde de belirleyici bir özelliğe sahiptir.

Bu doğrultuda dijital araç kullanımına ilişkin farkındalığı yüksek ebeveynlerin hem çift ilişkisi hem aile ilişkisi olarak daha olumlu yaşantıya sahip olacağı ifade edilebilir (Kay, 2022). Tüm bunlar doğrultusunda, dijital ebeveynlik farkındalığının anlaşılması ve farkındalığın arttırılmasına dair çalışılması gerekmektedir. Dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde etkisi olduğu düşünülen bir diğer kavram olan dijital ebeveynlik tutumu ilgili alanyazın bağlamında açıklanmıştır.

Dijital Ebeveynlik Tutumu

Dijital ebeveynlik tutumu, ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada yer alan araçları kullanmaları ile ilgili sahip oldukları düşünce ve inançları olarak tanımlanmaktadır (İnan-Kaya vd., 2018). Yaşamı kolaylaştıran ve günümüzde insan yaşamının neredeyse her alanında yer alan teknoloji ve teknolojik araçlar bireylerin yaşamlarında da güçlü bir etkiye sahip olarak kaçınılmaz değişiklikler oluşturmuştur. Teknolojinin insan yaşamı, duygu ve düşünceleri üzerindeki kapsamlı etkisi düşünüldüğünde ebeveynlerin teknolojiye bakış açılarının, teknolojiye yükledikleri anlamların ve teknolojiyi kullanma biçimlerinin ebeveynlik deneyimleri üzerinde de etkili olması beklenmektedir. Çocuğa rol model olan ebeveynin, çocuğun yaşamında teknolojinin yeri ve dijitalleşmeden olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmesinde güçlü bir belirleyici olduğu düşünülmektedir (Yazıcı ve Özcan, 2021). Bu bağlamda dijital medyayı teknoloji ile uyum içerisinde ve akılcı biçimde kullanmayı öğrenerek yaşamı sürdürmek bir gerekliliktir. Dijital araçların kontrolsüzce kullanımının olumsuz sonuçları olabileceği, kişiler üzerinde olumsuz etkileri ile duygu, düşünce ve davranışlarını olumsuz olarak değiştirebileceği belirtilmektedir (Yazıcı ve Özcan, 2021). Ayas ve Horzum (2013)'ün de belirttiği gibi, internetin olası zararlı etkilerinden çocuğu koruyabilme görevi ebeveynlerine aittir. Bu görev yerine getirilirken de ebeveynlerin işlevsel bir tutum sergilemeleri, çocuğu olası zararlı etkilerden korumak isterken imkanlarından da mahrum etmemeleri önemlidir. Cingel ve Krcmar (2013), dijital medya araçlarının çocuğun sosyal, bilişsel, gelişimsel becerilerine katkısı olacağına inanan ebeveynlerin bu araçların kullanımını desteklediğini belirtmektedir.

Dijital araçların yaygınlaşmasıyla hem ebeveyn hem çocuk için iletişim, eğlence, sorun çözme, öğrenme amaçlı tüm alanlarda köklü denilebilecek değişiklikler yaşanmaktadır. Beraberinde ebeveyn-çocuk ilişkisi de değişime uğramaktadır.

Günümüzde çok erken yaşlardan itibaren dijital araçlar ile etkileşimde olan çocuklarla dijital araçlar arasında düzenleyici ve dengeleyici olarak ebeveynleri yer almaktadır (Benedetto ve Ingrassia, 2021). Bu düzenleme ve dengeleme rolü ile ilgili olarak da ebeveynlerin tutumlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bir başka ifade ile ebeveynin dijitalleşmeye olan bakış açısı ve düşüncesi çocuğunun dijital araç kullanımını da etkileyerek yön vermektedir. İnan-Kaya ve diğerlerinin (2018) belirttiği üzere ebeveynin tutumu olumlu ve çocuğun verimli kullanımını destekliyorsa dijital araç kullanımı desteklenmekte; ebeveynin tutumu olumsuz ve çocuğun dijital araç kullanımı olası risklerden korkup ve nasıl başa çıkılacağı bilinemediği için kısıtlanıyorsa dijital araç kullanımına engel olunmaktadır. Ebeveynlerin dijital araç kullanımına ilişkin bilişsel yapılarını içeren tutumları olumsuz ve engelleyici bir yapıdaysa çocuğun dijital dünyaya uyumu da güç hale gelebilmektedir. Öte yandan dijital araçların olumlu yanlarından faydalanılmasını, olası risklerinden de bilinçlilik kazanılarak korunabileceğini ifade eden dijital ebeveynlik farkındalığına (Manap, 2020) bakıldığında verimli kullanımın desteklenip risklerden koruma sağlandığında farkındalığın yüksek olduğu belirtilmektedir. Ancak kısıtlama fazla ve olumsuz rol model olma yüksekse dijital ebeveynlik farkındalığının düşük olduğu belirtilmektedir. Buna göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile farkındalıkları arasında uyumlu bir yapının olup olmadığının incelenmesi önemlidir. Ebeveynlerin, çocuklarının dijital dünyada yer almasını destekleyen düşünceleri davranış boyutunda kısıtlamaya yönelik olabilmektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda dijital ebeveynlik ilgili alanyazın doğrultusunda detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bununla birlikte dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde etkisi olduğu düşünülen ebeveynlerin ebeveynlik davranışlarını açıklayan ebeveynlik stilleri ve ebeveynlik davranışları üzerinde belirleyici etkisi olduğu düşünülen ebeveynlik stresinin ilgili alanyazın doğrultusunda detaylı bir şekilde açıklanmasına yer verilerek dijital ebeveynlik farkındalığına dair kapsamlı bir çerçeve sunulmuştur.

Ebeveynlik Stili

Ebeveynin, çocukla olan ilişkisi ve çocuğa yönelik tutumuna bağlı olarak sergilediği davranışları ile çocukla kurduğu bağ ebeveynlik stilini oluşturmaktadır

(Darling ve Steinberg, 1993). İldeniz (2021) de çocuk ile kurulan ilişki ve iletişim biçiminin ebeveynlik stili olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir.

Ebeveynlerin çocuğu yetiştirme stilleri, çocuğa olan yaklaşımları önemlidir. Özellikle annenin temel bakım veren konumunda olması ve ilk sevgi nesnesi olarak yer almasına bağlı olarak anne ile kurulan ilişkiler çocuğun kendisine ve diğerlerine dair duygu, düşünce ve inançlarında belirleyici bir role sahiptir (Klein, Scheffen ve Lessing, 1992). Bununla birlikte anne ve babaların çocuk üzerindeki rolleri ve etkileri farklı gibi görünse de aslında ebeveynliğin bir ekip işi olduğu ve anne-babalığın birbirini tamamlayıcı unsurlar olduğu ifade edilmektedir (Paquette, 2004). Ebeveynlerle çocuk arasında kurulan ilişkide ebeveynin çocuğa yönelik davranışlarında yaşamında edindiği roller ve deneyimlerin belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir (Alabay, 2017).

Ebeveynlik stillerinin belirlenmesinde öncü olan Baumrind (1966) otoriter, demokratik ve izin verici ebeveynlik stili olarak sınıflandırma yapmıştır. Otoriter ebeveynlik stiline bakıldığında, ebeveynin çocuğun bağımsız kararlar almasına olanak tanımadığı, itaat etmeye öncelik verildiği ve katı bir disiplinle çocuğu kontrol etmenin ön planda olduğu görülmektedir (Baumrind, 1971). Demokratik ebeveynlik stilinde ise ebeveynin kuralları belirlerken çocuğun görüşünü dikkate aldığı, açıklamalar yaptığı ve bu doğrultuda kontrolle birlikte çocuğa duygusal desteğin olduğu görülmektedir (Baumrind, 1967). İzin verici ebeveynlik stili incelendiğinde, ebeveynin daha az kontrol daha çok duygusal destek sağladığı görülmektedir. Ebeveyn çocuğun davranışlarına karşı fazla hoşgörölü olup az kural az sınır koyma davranışlarını kapsayan bir ebeveynlik stili sergilemektedir (Baumrind, 1971).

Araştırma kapsamında ele alınması planlanan ebeveynlik stilleri, anababalık davranışlarını detaylı olarak ele alan Schaefer'in (1959) yaklaşımına göre oluşturulmuştur. Buna göre Schaefer (1959) ebeveyn davranışlarını kontrole karşı özerklik ve düşmanlığa karşı sevgi olarak iki ana alana ayırmıştır. Bu ayrım doğrultusunda kuramsal temelini Schaefer'in (1959) modelinden alan olumlu ve olumsuz ebeveynlik kavramsallaştırması Parent ve Forehand (2017) tarafından geliştirilmiştir (akt. Karababa, 2019). Buna göre olumsuz ebeveynlik fiziksel kontrol, düşük kontrol ve düşmanlık boyutlarından olumlu ebeveynlikse proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki ve destekleyici yaklaşım boyutlarından oluşmaktadır (Parent ve Forehand, 2017).

Olumlu ebeveynlik alt boyutlarından proaktif ebeveynlik, çocukla ilgili çatışma durumunda veya zorluk yaşanmasında çocuğa uygun, ihtiyaçlarının ön plana alındığı

çocuğun odakta olduğu tepkiler verebilmektir. Olumlu pekiştirme, çocuğun sergilediği uygun ve doğru davranışlara ilişkin olumlu geri bildirimde bulunmadır. Samimi ilişki, çocuğa gösterilen ilgi, sevgi ve merhameti kapsamaktadır. Destekleyici yaklaşımsa çocuğun fikirlerine saygı duyma, destekleyici tarzda olma ve kurulan iletişimde pozitif olmayı göstermektedir. Olumsuz ebeveynliğin alt boyutlarına bakıldığında düşmanlığın çocuk üzerinde yüksek kontrol sağlamaya çalışmaya dayalı olduğu, ayrıca çocuğa yönelik sağlıksız davranışların sergilendiği, çocuğa kızıp onun tehdit edildiği durum olduğu belirtilmektedir. Fiziksel kontrol, çocuğa öfkelenmenin yanında fiziksel olarak da buna ilişkin davranışları ifade etmektedir. Son olarak düşük kontrol boyutu, çocuğa yönelik herhangi bir kontrol, sınır durumunun olmadığı, kontrolsüz izin verici bir tutuma sahip olma olarak açıklanmaktadır (Parent ve Forehand, 2017). Kapsamlı ebeveynlik stillerinin, ebeveynin ebeveynlik davranışlarını daha detaylı bir şekilde ele alması içinde bulunduğumuz kültür bağlamında ebeveynlik stillerinin anlaşılmasını daha kolaylaştırabilir. Özellikle olumlu ve olumsuz ebeveynlik stillerinin alt boyutlarıyla daha net bir şekilde ortaya konulması sağlanarak ebeveynlerin davranışlarının daha objektif bir şekilde ortaya konması sağlanabilir. (Karababa, 2019). Bu ebeveynlik stili ile ebeveynin çocuğa dair davranışlarının farklı davranışsal ve duygusal etmenlerin birleşimini bir arada alarak ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin daha detaylı bir çerçevede sunulması sağlanabilir. Bu bağlamda ebeveynlik stiline dijital ebeveynlik farkındalığı üzerindeki yordayıcılığının daha etkin bir şekilde görülebileceği düşünülmüştür.

Ebeveynlik stili, dijital ebeveynlik bağlamında ele alınarak ilgili alanyazındaki bilgiler doğrultusunda ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Buna göre ebeveynlik stili ile çocuğun dijital araç kullanımı arasındaki ilişkinin incelendiği Wu ve diğerleri (2014) tarafından yapılan araştırma sonucunda ebeveynlik stiline göre çocuğun dijital araç kullanımının değiştiği bulgusu elde edilmiştir. Özellikle kısıtlayıcı ebeveyn yaklaşımına sahip olan ebeveynlerin çocuklarında davranışsal sorunların daha yüksek düzeyde görüldüğü, davranışsal sorunların da beraberinde problemli dijital araç kullanımını getirdiği görülmüştür. İlköğretim dönemindeki öğrencilere yönelik yapılan bir araştırmada öğrencilerin %15'inin dijital araçlarla vakit geçirmeyi ailesi ile vakit geçirmek yerine tercih ettiği, bununla birlikte bu durumdan dolayı ailesi ile de sorun yaşadığı belirtilmiştir (Çalışkan ve Özbay, 2015).

Ebeveyn sahip olduğu ebeveynlik stiline göre çocuğun dijital araç kullanımında kontrolcü ya da daha özgür bir dijital araç kullanımını benimseyebilmektedir (Lemish,

2015). Bir başka ifade ile ebeveynlik stili çocuğun kişilik gelişiminin yanında dijital araç kullanımı üzerinde de etkilidir (Eisenberg vd., 2005). Tüm bu bilgilerle birlikte ebeveynlik stili yanında ebeveynlik stresinin ebeveyn davranışlarını etkilemesiyle birlikte araştırmanın amacı doğrultusunda ebeveynlik stresi konusuna ilgili alanyazın doğrultusunda değinilmiştir.

Ebeveynlik Stresi

Ebeveynler hem kendileri hem çocuklarıyla kaliteli bir yaşam sürmeye çalışırken hem maddi hem manevi birçok stres faktörüyle başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar (Seligman, 2002). Ebeveynlik stresi ebeveynin ve çocuğun kişilik özellikleriyle birlikte içinde bulunulan yaşam koşullarıyla birlikte karşılaşılan zorlayıcı durumlara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Abidin, 1992).

Ebeveynin yaşam koşulları, içinde bulunduğu kültür, fiziki olanaklar, sosyal ağlar gibi etkenler ebeveynlik davranışları üzerinde etkilidir (Bronfenbrenner, 1979). Bu doğrultuda ebeveynin stres düzeyinin de ebeveynlik davranışları üzerinde dolayısıyla dijital ebeveynlik üzerinde belirleyici bir etkisi olduğundan bahsedilebilir. Chess ve Thomas (1999), ebeveyn ile çocuk arasındaki karşılıklı ilişkiye bağlı olarak çocuğun, ebeveynin dijital araç kullanımını etkilediğini ifade etmektedir.

Bebeklikten itibaren bir bireyin büyüme ve gelişme sürecine bakıldığında birincil bakım verenlerin bireysel özellikleri, toplumsal ve ekonomik koşulları ile içinde bulunan sosyo-kültürel ortam bir bütün olarak bireyin gelişiminde etkilidir (Kurtoglu-Erden ve Uslupehlivan, 2021). Bununla birlikte çocuğun anne karnından itibaren başlayan yaşamı boyunca, ilişkilerinin ilk temel belirleyicileri olarak ebeveynlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin yüklendikleri sorumlulukların, çocuğa yaklaşım biçimlerinin ve çocukla olan etkileşimlerinin çocuğun tüm hayatı boyunca duygu, davranış ve kişilik özelliklerini belirleyici bir etkisi vardır. Ayrıca ebeveynliğe ilişkin yaşantıların ve tutumların ve ebeveynlikten beklentilerin çocuk ile kurulan ilişki üzerinde etkili olduğu söylenebilir (Yörür-Mahamoud, 2018). Özellikle yaşama dair ilk deneyimlerin kazanıldığı aile içerisinde edinilen deneyimler, ebeveynlerin davranışları çocuğun davranışları üzerinde büyük bir belirleyici olarak yer almaktadır (Okumuş, 2018). Bu doğrultuda, çocuğun gelişimi üzerinde önemli bir rolü olan ebeveynlerin

sahip olduğu stres düzeyinin de ebeveynlik davranışları üzerinde belirleyici olduğu görölmektedir (Aydoğan ve Özbay, 2017).

Ebeveynlik davranışlarının sergilenmesi sırasında ebeveynin buna ilişkin isteği ve motivasyonu çocukla olan ilişkisi için önemlidir. Öte yandan sahip olunan kaygılar ve stres faktörleri ebeveynlik üzerinde etkilidir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide ebeveynin ilgi ve bakım verme esnasında yaşadığı zorlayıcı durumlar, duygu ve düşünceler ebeveynlik stresini oluşturmaktadır. Ebeveynlik stresinin yordayıcısı olan değişkenler olarak ise ebeveynin kişilik özelliği, sahip olduğu sosyal destek, çocukla ilgili bakış açısı ve eşiyle olan ilişkisi olarak ifade edilebilir (Aydoğan ve Özbay, 2017).

Belsky (1984), ebeveynlik stresinin anne-babanın kişilik özellikleri, içinde bulunulan toplumsal koşullar, çevresel etmenlerle birlikte çocukların kişilik özelliklerine bağlı olarak da değiştini ifade etmektedir. Aksoy ve Diken (2009) annelerin stres düzeylerinin artmasının çocukları ile kurdukları ilişkiyi etkileyerek olumsuz ve uygun olmayan ebeveynlik tutumlarının sergilenmesine neden olduğunu belirtmektedirler. Günlük yaşamda, kişilerin belirli rollerinin olduğunu, özellikle ebeveynlerin birden fazla role sahip olduğunu ve tüm bu rolleri bir arada dengeli bir şekilde sürdürmeye çalışırken zaman zaman zorlandıkları söylenebilir. Bununla birlikte birçok kişi için son yıllarda mecburi olarak hayatlarına giren dijital araçların ve beraberinde getirdiği durumların da kişilerin sahip olunan rolleri üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (Yazıcı ve Özcan, 2021).

Çocuğun dijital araçlarla kurduğu ilişkide ebeveyniyle kurduğu ilişkinin büyük oranda belirleyici olduğu göz önünde bulundurularak Adam-Karduz ve Keleşoğlu'nun (2020) ifade ettiği gibi aile ile çocuğun kaliteli vakit geçirebilmesi, sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi önemlidir. Ancak bununla birlikte ebeveynlik stresine bakıldığında Belsky (1984), anne-babanın içinde bulunduğu toplumsal koşulların da bir etken olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Türkiye şartları düşünöldüğünde hem ekonomik zorluklar hem toplumsal olarak yaşanan düzensizlik ve zorlukların ebeveynlerin streslerini artırdığı, dolayısıyla yaşamlarında kontrol etmekte zorlandıkları stres unsurlarının süregiden bir şekilde olmasının çocukları ile kurdukları ilişkiyi de olumsuz şekilde etkilediği görölmektedir.

Dijital ebeveynlik farkındalığı ile ebeveynlik stresinin Covid-19 sürecindeki ilişkisinin incelendiği Keleşoğlu ve Adam-Karduz (2020) tarafından yapılan araştırma sonucunda ebeveynlerin stres düzeyi yüksek olduğunda dijital ebeveynlik farkındalığının dijital ihmal ve olumsuz model olma boyutlarından alınan puanın da

yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bir başka ifade ile ebeveynlik stresinin yüksek olduğu durumlarda dijital ebeveynlik farkındalığının olumsuz alt boyutlarının yüksek, olumlu alt boyutlarının düşük olduğu belirtilmiştir. Bu ilişki sonucunda yüksek düzeyde ebeveynlik stresine sahip olan kişilerin dijital ebeveynlik farkındalığının olumsuz anlamda yüksek olduğu görülmüştür.

Ebeveynlik stresi çocuğun herhangi bir olumsuz gelişimsel seyrinden bağımsız olarak tüm ebeveynlerde var olabilen bir durumdur. Özellikle Türkiye gibi az gelişmiş ve Orta Doğu ülkelerinde yaşam koşullarındaki zorluklar, ailenin süregiden bir şekilde geçim sıkıntısı yaşaması, beraberinde çocuk ile kurdukları bağa yansıyan gerginlikler, stres faktörleri düşünüldüğünde, ebeveynlik stresinin ailenin tüm işleyişi bütüncül bir şekilde ele alındığında önemli bir kavram olduğu görülmektedir. Ebeveynlik stresinin varlığı ailelere ilişkin atılması gereken adımlar, toplumsal refah düzeyinin sağlanmasında sebep-sonuç ilişkilerinin aydınlatılması ve daha sağlıklı aile yapılarının oluşturulmasında önemlidir (Aydoğan ve Özbay, 2017). Houghugh (2004), ebeveynlerin çocuklarına bakım vermelerinde kolaylaştırıcı ve rahatlatıcı kaynakların sağlanmasının bu açıdan hem sosyal hem maddi imkanların sosyal devlet anlayışıyla sunulmasının önemli olduğunu belirtmektedir.

Ebeveynlerin başa çıkmaya çalıştığı yaşam koşullarıyla birlikte çocukların sosyalleşmesine ilişkin fiziksel yetersizliklerin olması (park, açık alan eksikliği) çocukların evde kalmak zorunda bırakmaktadır. Çocuğun arkadaşları ile güvenli bir ortamda oyun oynayamaması yeni bir sosyalleşme alanı olan dijital dünyada kendilerine alan açmalarını zorunlu kılmaktadır. Kendini rahatlatma, keyif alma, vakit geçirme alanı olarak dijital araçların yer aldığı dünya, çocuk için daha cazip hale gelmektedir (Özkan ve Hira, 2017). Dijital araçların mevcut risklerinin göz önünde bulundurulması, tedbirlerin alınması, çocuklara daha sağlıklı sosyalleşme alanlarının açılması, toplumsal yaşam koşullarının iyileştirilmesiyle ebeveynlerin streslerinin azaltılmasına yönelik adımların hem çocuk-ebeveyn ilişkisi hem dijital ebeveynlik bağlamında da fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Genel olarak ebeveynlerin çoğunluğunda çocukla ilgilenemeyecekleri veya ilgilenmek istemedikleri anlarda çocuğun dijital araç kullanımına izin verdikleri görülmektedir. Ebeveynlik stresinin hem nedeni hem sonucu olan bu durum ebeveynin çocuğa yaklaşımını ebeveynlik davranışını etkilemektedir (Özkan ve Hira, 2017). Bu bağlamda dijital ebeveynliğin incelenmesinde ebeveynlik stresinin ve ebeveynlik stiline etkili bir değişken olduğu düşünülmektedir.

Bir çocukla ilgilenmek ebeveynler için eğlenceli anlarla birlikte stres ve sıkıntılı anları da bir arada yaşamayı kapsamaktadır. Ebeveynin çocuk ile geçirdiği eğlenceli vakitler ebeveynin pozitif ruh haline, doyum almasına yardımcı olurken sıkıntılı vakitlerinse negatif ruh halleriyle birlikte fiziksel sağlıkları açısından da negatif durumlara neden olabildiği ifade edilmektedir (Nelson, Kushlev ve Lyubomirsky, 2013). Bu bağlamda ebeveynlerin desteklenmesi hem çocuklarıyla kurdukları ilişkinin kalitesi hem kendi yaşamlarının iyiliği açısından önemlidir. Özellikle konuya ilişkin olarak ebeveynlerin içinde bulundukları yaşam koşullarının iyileştirilmesi, sosyal devlet anlayışıyla olanaklarının artırılması stres yüklerinin azaltılması açısından faydalı olacaktır.

Yapılan bir çalışmada ebeveynlerin çocuklarını dijital araçlarla kendilerinin tanıttığı ancak bu tanışmanın, dijital aracın bakıcı rolünü üstlenmesiyle olduğu bulgusu elde edilmiştir (Lev ve Elias, 2020). Ebeveynlerin günlük yaşam içindeki streslerinin artması, rollerindeki yüklerin fazlalığı dolayısıyla artan ebeveyn stresinin, ebeveyni çocuğa bakım verme esnasında dijital araçların yardımını almaya yönlendirdiği görülmektedir. Bu durum özellikle içinde yaşanan toplumsal yaşam koşullarının, refah düzeylerinin iyileşmesi gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Dijital ebeveynlik farkındalığının sağlanmasında özellikle ebeveynlerin stres unsurlarının rahatlatılması, ebeveynlerin sosyal destek imkanlarının artırılmasının önemli bir etken olduğu görülmektedir (Bağcı-Çetin, 2024).

Ebeveynlik stresi, ebeveynin çocuğa dijital araç verip vermeme durumunu etkilemesinin yanında ebeveynin ebeveynlik davranışlarını şekillendiren kapsamlı bir kavramdır (Pempek ve McDaniel, 2016).

Tüm bu bilgiler doğrultusunda dijital ebeveynlik farkındalığının anlaşılmasında, ebeveynin dijital araç kullanımına dair inanç ve bilişlerini içeren dijital ebeveynlik tutumunun, zorlayıcı yaşam koşulları karşısında sahip olduğu ebeveynlik stresinin ve çocuğuna yönelik davranışlarında belirleyici olan ebeveynlik stiline güçlü rolleri olduğu düşünülerek ilgili alanyazın bağlamında açıklanmıştır. Aşağıda ise dijital ebeveynlik konusunda yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde dijital ebeveynlik ile ilgili alanyazında yer alan çalışmalar incelenerek yöntem ve sonuçlarına dair bulgulara yer verilmiştir. Buna göre öncelikle ebeveynin dijital araç kullanımı ile ilgili dijital ebeveynliklerinin incelendiğı araştırmalara yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla ebeveynlik stresi ve ebeveynlik stili gibi ebeveynlik davranışlarını etkileyen değişkenlerin yer aldığı araştırmalar, dijital ebeveynliğin çocuğun dijital araç kullanımı ile ilişkisini inceleyen araştırmalar, ebeveynin dijital araç kullanımında aracı olmasına dair tutum ve davranışlarının incelendiğı araştırmalar ile dijital ebeveynliğin çeşitli değişkenler açısından ele alındığı araştırmalara yer verilmiştir.

Dijital ebeveynlikle ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında ebeveynin dijital araç kullanımı ile dijital ebeveynliklerinin incelendiğı araştırmaların olduğu görülmektedir. Buna göre ilgili araştırmalara bakıldığında ilkokul döneminde çocuğu olan ebeveynlerin akıllı telefon bağımlılıklarıyla dijital ebeveynlik farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelendiğı Özbay'ın (2023) araştırması doğrultusunda 153 ebeveyne ulaşılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan ebeveynlere Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeğı, Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeğı- Kısa Formu ve Psikolojik Esneklik Ölçeğı uygulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda akıllı telefon bağımlılığının dijital ebeveynlik farkındalık olumsuz model olma alt boyutuyla yüksek ve pozitif yönlü, dijital ihmal alt boyutuyla orta ve pozitif yönde, verimli kullanım alt boyutuyla çok zayıf ve negatif yönlü, risklerden koruma alt boyutuyla çok zayıf ve negatif yönlü ilişkisi olduğu sonuçları belirtilmiştir. Ayrıca akıllı telefon bağımlılığı ve psikolojik esneklik arasında orta düzeyde ve negatif yönlü bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Lauricella ve diğerlerinin (2015), 2300 ebeveynle yaptığı çalışmada ebeveynin dijital araç kullanımı ile çocuğun dijital araç kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre ebeveynin dijital araç kullanımı ile çocuğun dijital araç kullanımı arasında güçlü bir ilişki olduğu, ebeveynin dijital araç kullanımının çocuğun kullanım şeklini etkilediğı bulgusu elde edilmiştir. Livingstone, Blum-Ross, Pavlick ve Ólafsson (2018) dijital ebeveynlikle ilgili ebeveynlerin dijital araçları kullanım şekillerini incelemiştir. Araştırmada 0-17 yaş grubu çocuğu 2032 ebeveyn çalışma grubunu oluşturmuştur. Buna göre ebeveynlerin sağlık, eğitim ve sosyal alan amaçlı dijital araç kullandıkları, ayrıca ebeveynin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek ve sosyo-ekonomik düzeyine göre dijital araç kullanımının değişebildiğı belirtilmiştir. Lev

ve Elias (2020), bebeklik ve erken çocukluk döneminde ebeveynin kullandığı dijital araçlarla çocukların bu araçlara maruz kalması durumunu boylamsal bir çalışma yaparak incelemiştir. Buna göre 3 aylık bebeği olan 10 aile bebekler 2 yaşında olana kadar hem aile ortamında gözlem ve hem de ebeveynlerle yapılan görüşmelerle incelenmiştir. Elde edilen bulgular çocukların ebeveyni tarafında dijital araca maruz bırakılarak özellikle ebeveynin gün içersinde yapması gereken işlere zaman ayırabilmesi için çocuğa bakıcı görevinde dijital araç kullanımının yapıldığını göstermiştir. Baker, Sanders ve Morawska (2017), 2-12 yaş aralığında çocuğu olan 459 ebeveynin ebeveynliğe dair bilgi edinmelerinde interneti kullanma durumlarını incelemiştir. Ebeveynlerin ebeveynliğe dair bilgi edinmek için %65 web sitesi %45 sosyal medyayı kullandığı, özellikle çocuğun yaşının küçük olduğu ebeveynlerin daha çok web sitesi kullandığı bununla birlikte çocuğun yaşının küçülmesiyle ve çalışmayan kadın olan ebeveynlerin sosyal medya kullanımının da arttığı görülmüştür. Ebeveynlerin sahip olduğu imkanların farklı olmasının yanında online olanaklarla büyük bir çoğunluğunun bilgiye ulaşabilmesinin internetin bir fırsat konumunda olmasına katkı sağladığı bulgusu vurgulanmıştır.

Dijital ebeveynlikle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında ebeveynlik stresi ve ebeveynlik stili gibi ebeveynlik davranışlarını etkileyen değişkenlerin yer aldığı araştırmaların olduğu görülmektedir. Buna göre Keleşoğlu ve Adam-Karduz (2020), pandemi döneminde ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalıklarının ebeveyn stresleri açısından farklı olup olmadığını inceledikleri araştırma sonucunda dijital ebeveynlik farkındalığının ebeveyn stresi bağlamında yordandığı bulgusunu elde etmiştir. Dijital ebeveynliğe dair yaklaşımların, sorunların ele alındığı Fidan ve Şerefoğlu'nun (2020) çalışmasında mevcut yaklaşımlar değerlendirilirken karşılaşılabilen sorunlara değinilerek ebeveynlere yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir. Avcı (2023), dijital ebeveynlik farkındalığı ve ebeveyn tutumlarını 4-11 yaş aralığında olan çocuklarda problemlili medya kullanımıyla ilişkisini incelemek üzere 727 anneye ulaşmıştır. Bu doğrultuda Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Ebeveyn Tutum Ölçeği, Problemlili Medya Kullanım Ölçeği – Kısa Form ölçme araçları ilgili katılımcılara uygulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyutları ile ebeveyn tutumlarının çocuklarda problemlili medya kullanımı arasında anlamlı düzeyde bir ilişkisi bulunmuştur. Konok ve diğerleri (2020), çocuğun dijital araç kullanımı ile ebeveynlik stili, tutum gibi değişkenlerle ilişkisini inceledikleri çocuğu dijital araç kullanan 1283 ebeveynle yaptıkları çalışma sonucunda ebeveynlik stili izin verici,

otoriter ve daha az otoriter olanların çocuklarının dijital araç kullanım süresinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin eğitim seviyesi azaldıkça çocukların dijital araç kullanımına dair bağımlılığının arttığı, ebeveynin çocuğun dijital araç kullanımından fayda sağlayacağı düşüncesiyle daha olumlu bir tutuma sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Köse, Ayran ve Küçükoğlu (2022), COVID-19 pandemisiyle birlikte ebeveynlerin stres düzeylerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarını etkilemesine ilişkin yaptıkları çalışmalarında çocuğu ilkokula giden 452 ebeveyne Algılanan Stres Ölçeği ve Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği uygulamışlardır. Elde edilen veriler doğrultusunda meslek ve çocuk sayısının dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde etkisi olduğu; meslek, yaş, gelir algısı, pandemi sürecine uyum, çocukla geçirilen zaman ve aile üyeleriyle olan ilişkisinin algılanma şeklinin de algılanan stresi etkilediği görülmüştür. Ayrıca ebeveynin dijital araç kullanım süresi ile günlük dijital araç kullanım süresi ve çocuğun kendi tabletinin olmasının dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde etkili olduğu; ebeveynin çocuğun dijital araç kullanım amacını bilmemesinin algılanan stres üzerinde etkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. McDaniel ve Radesky (2018), ebeveynlerin dijital araç kullanımı ile çocukların davranışları arasındaki karşılıklı ilişkide ebeveynlik stresinin aracılığını araştırdıkları çalışmalarında 0-5 yaşında çocuğu olan 183 ebeveyne 1,3 ve 6 ay aralıklarla anket doldurmuşlardır. Buna göre elde edilen bulgular doğrultusunda ebeveynlerin çocuğun zorlayıcı davranışları sonucunda stres yaşadığı ve ebeveyn-çocuk etkileşiminden uzaklaşmak amacıyla dijital araç kullandıkları, dijital araç kullanımlarının artmasıyla ise çocukların dışa dönük davranışlarının etkilendiği sonucu görülmüştür. Pérez-Fuentes, Molero-Jurado, Oropesa-Ruiz, Simón-Márquez ve Gázquez Linares (2019), dijital yaratıcılık, ebeveynlik stili ve akademik performans arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında 13-19 yaş aralığında yer alan 742 ergene Dijital Yaratıcılık, Dijital Yaratıcı Davranış Anketi ve Ebeveynlik Stili Ölçeği uygulamışlardır. Buna göre ebeveynlik stilinin dijital yaratıcılık ve akademik performans arasındaki ilişkide aracı olduğu görülmüştür.

Alanyazında dijital ebeveynliğin çocuğun dijital araç kullanımı ile ilişkisinin incelendiği araştırmalar yer almaktadır. Buna göre Arslan (2022), dijital ebeveyn farkındalığı ve çocuklardaki problemli medya kullanımı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 4-11 yaş arasında çocuğu olan 232 ebeveyne ulaşmıştır. Araştırmanın sonucunda ebeveynlerin olumsuz model olma ve dijital ihmal durumlarının çocuklarda problemli internet kullanımı üzerinde doğru orantılı bir ilişkisi olduğu bulgusu elde edilmiştir. Akay (2023), dijital ebeveynlik tutumlarıyla ergenlerde internet bağımlılığı

ve duyguları yönetme becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasını 231 lise öğrencisi ve 231 ebeveyn katılımıyla gerçekleştirmiştir. Buna göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumuyla ergenlerin internet bağımlılığı arasında doğru orantılı bir ilişki, duyguları yönetme becerileriyle internet bağımlılıkları arasındaysa ters orantılı bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Wisniewski, Xu, Rosson ve Carroll (2017), çocukların dijital araç kullanımında online ortamlarda karşılaştıkları risklere dair yaptıkları çalışmada herhangi bir riskle karşılaşan çocuğun ebeveynle iletişim kurmasının çok az olduğunu belirtmiştir. Ebeveynin arabuluculuğuna bakıldığındaaysa çocuğun karşılaştığı riskle ilgili ebeveynine paylaşımda bulunmamasında sınırlayıcı arabuluculuk yapmasının etkili olduğu belirtilmiştir. Livingstone ve Helsper (2008), ebeveynlerin dijital ebeveynlik stratejilerinin çocukların internet kullanımı üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında, 10-14 yaş aralığındaki çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına ilişkin önlemler aldıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynin rehberlik ve sınırlamaya dair stratejilerinin çocukların internet kullanımında sağlıklı tutum sergilemelerinde etkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Kopuz, Turgut ve Aktı-Aslan (2022), dijital ebeveynlik tutumunu inceledikleri araştırmalarında 487 çocuk ve ebeveynlerine Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği, Güvenli Olmayan İnternet Kullanım Ölçeği ve EU Kids Online Anketini uygulamıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda cinsiyet ve ebeveynin eğitim düzeyinin dijital ebeveynlik tutumunu etkilemediği, ebeveynin yaşının artmasıyla dijital ebeveynlik tutumunun azaldığı görülmüştür. Ayrıca, ebeveynin dijital araçlarının olmasının dijital ebeveynlik tutumunu olumlu olarak etkilediği görülmüştür. Çocuğun dijital araç aracılığıyla fayda sağlaması ile dijital ebeveynlik tutumu arasında düşük düzeyde olumlu yönlü bir ilişki varken olası risklerle ilgili herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Eşgi (2013), yapılan çalışmada 12-17 yaş aralığında çocuklarla ebeveynlerin internet bağımlılığına dair algılarının karşılaştırılmasında 1433 çocuk ve 2886 ebeveyne ulaşılmıştır. Buna göre çalışmada yer alan çocukların kendilerini ortalama internet kullanıcısı olarak görürken ebeveynlerininse çocukları problemli internet kullanıcısı olarak gördüğü bulgusu elde edilmiştir. Elde edilen bulgu doğrultusunda ebeveyn ve çocukların dijital araç kullanımına dair algılarının farklı olduğu görülmüştür.

Dijital ebeveynlik ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında ebeveynin dijital araç kullanımında aracı olmasına dair tutum ve davranışlarının incelendiği araştırmalar yer almaktadır. Bostancı ve Çakır (2022), erken çocukluk çağında çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının medya kullanımında aracılıkları ve dijital ebeveynlik

farkındalıklarını araştırmışlardır. Buna göre 457 ebeveynle yapılan çalışma sonucunda dijital ebeveynlik farkındalıkları ve aracılık davranışlarının cinsiyet, yaş ve ebeveynin günlük internet kullanım süresine göre değiştiği, eğitim durumuna göre ise bir değişiklik olmadığı belirtilmiştir. Ebeveynin medya aracılık davranışı ve dijital ebeveynlik farkındalığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve aracılık davranışının dijital ebeveynlik farkındalığını yordamada anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Dijital ebeveynlik arabuluculuk ölçeğinin geliştirilmesinde 2-12 yaş grubu çocuk sahibi 792 ebeveyn üzerinde Nikken ve Jansz (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ebeveynin arabuluculuk düzeyinin çocuğun yaşı, interneti kullandığı online ortam, ebeveynin cinsiyeti, ev içinde bulunan bilgisayar sayısı, eğitim düzeyi ve ebeveynin dijital araç kullanımındaki yeterliğine bağlı anlamlı değiştiği bulgusu elde edilmiştir. Aşkın-Bozkurt (2023) yaptığı nitel araştırma kapsamında 0-6 yaş aralığında çocuğu olan 40 ebeveynle çocukların medya kullanımı ve ebeveynlerin aracılık stratejileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak incelenmiştir. Buna göre 0-6 yaş arasındaki çocukların eğitim, eğlence ve iletişim olarak “sınırlı” ve “sınırları aşmaya eğilimli” ilişki kurdukları; ebeveynlerin aracılık stratejisi olarak çoğunlukla kısıtlayıcı ve birlikte kullanım yöntemini daha az ise aktif aracılık ve izleme yöntemini kullandığı bulgusu elde edilmiştir. Gedik (2023), çocuğu ilkököl veya ortaokul dönemindeki ebeveyn ve öğretmenlerin dijital ebeveynlikle ilgili veli ve öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesine yönelik yaptığı nitel araştırmasında ilgili bireylerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Buna göre görüşmeler sonucunda hem veli hem öğretmenlerin çocukları dijital risklerden koruma odaklı oldukları ancak bununla birlikte imkanlarından faydalanmaya dair eksiklikler olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu doğrultuda hem veli hem öğretmenlere yönelik dijital dünyaya ilişkin farkındalıklarının geliştirilmesine dair eğitimsel desteklerin sağlanmasının önemli olduğu vurgusu yapılmıştır. Wong, Ho ve Chen (2015), 9-17 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerle yaptıkları çalışmada ebeveynin çocuğun internet kullanımına dair tutumlarını incelemiştir. Çalışma sonucunda ebeveynin çocuğun internet kullanımında kısıtlayıcı bir tutuma sahip oldukları bununla birlikte internet kullanımına dair hakimiyeti yüksek olan ebeveynlerin otoriter bir tutumu olduğu, ebeveynlerin özellikle çocuğun dijital araç kullanımına dair kaygılarının olduğu belirtilmiştir. Özsoy ve Atılgan (2018), 0-8 yaş aralığında yer alan çocukların dijital araçlara ulaşma ve kullanmalarına dair deneyimlerine yönelik yaptıkları araştırmalarında 20 çocuk ve 20 ebeveyne ulaşarak yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği ile verileri toplamıştır. Elde edilen bulgular

doğrultusunda hem ebeveynin hem çocuğun dijital araçların sunduğu olanaklarla birlikte risklerle ilgili yeterli düzeyde bilgisinin olmadığı, ebeveynlerin genellikle kısıtlayıcı arabulucuk yaptıkları bildirilmiştir. Eichen ve diğerleri (2021) yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çocuğun dijital araç kullanımına dair aracılığını incelemişlerdir. Buna göre 1,5 ile 6 yaş arasında çocuğu olan 150 Avusturyalı ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada ebeveynler çocuğun medya kullanımına dair niyet ve kurallarını içeren bir anket doldurmuşlardır. Ayrıca, ebeveynlerden çocuğun medya kullanımı ile ilgili hedef ve faaliyetlerine dair bilgi toplanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda ebeveynlerin, çocuğun medya kullanımındaki niyetlerinin, kendi iş veya ev işlerini yapabilmeleri için zaman kazanmak olduğu, ebeveynin çocuğun medya kullanımında yaşı önemsemediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Clarkson ve Zierl (2018), 9-14 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerle yaptıkları çalışmalarında ebeveynlere online olarak yaptıkları ileri teknoloji eğitiminin etkilerini incelemiştir. Eğitim kapsamında çocukların dijital araçları faydalı kullanmalarına dair 56 makale 35.000 aileye ulaştırılmıştır. Üç yıl boyunca verilerin toplanmasının sürdürüldüğü çalışmada ebeveynlerin dijital araçların faydasına dair daha pozitif düşüncelerinin arttığı ve çocuklarla dijital araçlar hakkında daha çok konuşmaya başladıkları görülmüştür. İlgili çalışma doğrultusunda ebeveynlerin dijital ebeveynlik becerilerinin arttığı bulgusu vurgulanmıştır.

Dijital ebeveynliğin çeşitli değişkenler açısından ele alındığı araştırmalara bakıldığında ise Pazarcıkcı ve diğerleri (2022), annelerin dijital ebeveynlik farkındalığını sağlık okuryazarlığı ve çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisi bağlamında incelemiştir. Buna göre 5-11 yaş aralığında çocuk sahibi 311 anneye ulaşılarak Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği ve Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda annelerin sağlık okuryazarlık düzeyinin artması verimli kullanım ve risklerden koruma düzeylerinin artmasını beraberinde getirmektedir. Benzer şekilde sağlık okuryazarlık düzeyinin azalması olumsuz model olma ve dijital ihmal düzeylerinin artmasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca çocukların dijital araç sahibi olmalarının, annelerin çocuklarıyla geçirdikleri vaktin ve yaşanan bölgenin dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde belirleyici olduğu bulgusu elde edilmiştir. Haşıl-Korkmaz, Demir, Öztürk ve Uğur-Mutlu (2023), ortaokul döneminde çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığı ile fiziksel aktivite arasındaki ilişkiyi 808 ebeveyn üzerinde incelemiştir. Buna göre Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ölçeği ve Fiziksel Aktivite Anketi ile kişisel bilgi formu katılımcılara

uygulanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda fiziksel aktivitesi yüksek olan ebeveynlerin düşük olanlara göre dijital ebeveynlik farkındalığı verimli kullanım alt boyutu puanları daha yüksek bulunmuştur. Yaman (2018), anne babaların dijital ebeveynlik öz yeterliklerini ölçebilmek ve çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemek için araştırmasında önce dijital ebeveynlik yeterlik ölçeğini geliştirmiştir. Bununla birlikte yapılan analizlerin sonucunda Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik yeterliği dijital güvenlik boyutunda kendilerini yeterli gördükleri bulgusu elde edilmiştir. Manap ve Durmuş (2021), dijital ebeveynlik farkındalığını cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş, akıllı telefon kullanım süresi, aile içi roller ve çocuğun internet bağımlılığı açısından inceledikleri çalışmada 420 ebeveyne ulaşmıştır. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Aile – Çocuk İnternet Bağımlılık Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanarak yapılan araştırma sonucunda aile içi rolü sağlıklı olan ebeveynlerin olumsuz model olma ve dijital ihmal puanlarının, sağlıksız olan ebeveynlere göre daha düşük, verimli kullanım ve risklerden korumanınsa daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuğun internet bağımlılık düzeyine bakıldığında ise olumsuz model olma ve dijital ihmal ile pozitif yönlü, risklerden korumayla negatif yönlü ilişkisi olduğu görülmüştür. Huang, Chen ve Straubhaar (2018), dijital ebeveynlik öz-yeterliğinin kırsal alanda yaşayan bireylerde etkilendiği faktörleri inceledikleri çalışmalarında annenin bekar olması ve sosyo-ekonomik düzey olarak düşük düzeyde olmasının dijital ebeveynlik öz-yeterliğinin düşük olmasına neden olduğu görülmüştür. Ebeveynin cinsiyeti, eğitim seviyesi, etnik kökeni, dijital araç erişimi ve çocuğun ev ödevine yardım etme durumunun dijital ebeveynlik öz-yeterliğinde etkili olmadığı görülmüştür.

BÖLÜM 3

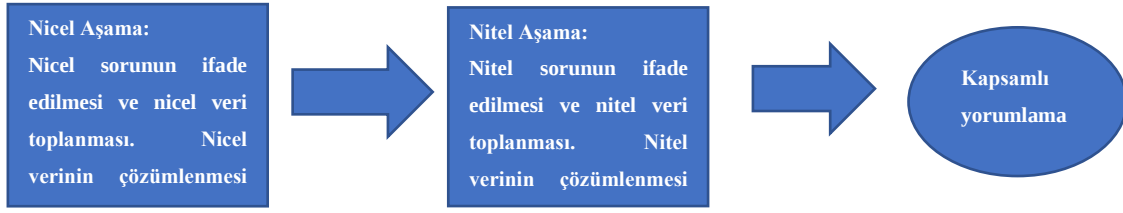
YÖNTEM

Bu bölümde öncelikle araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ayrıca verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

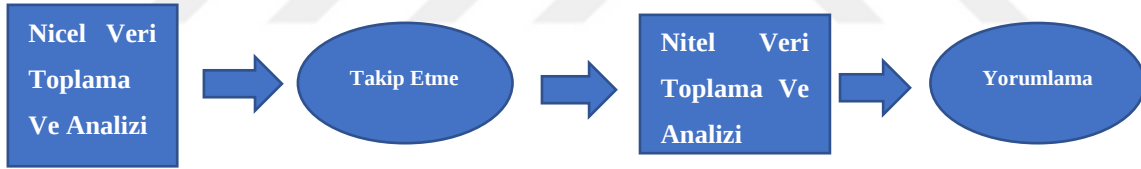
Araştırma kapsamında ilkökul dönemine (1.- 4. Sınıf) devam eden çocuğı olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının demografik değışkenler (cinsiyet, eğitim durumu, toplam gelir düzeyi, sahip olduğı çocuk sayısı) açısından araştırılması; dijital araç kullanım sürelerinin eğitim durumu ve kullanım amacı açısından ele alınması; ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile ilişkisinin ortaya konulması ve dijital ebeveynlik süreçlerine ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın modelini nicel ve nitel araştırmanın birlikte kullanıldığı karma yöntem modeli oluşturmaktadır. Karma yöntem araştırma modeli araştırma probleminin hem nicel hem nitel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla daha iyi açıklandığı temel varsayımına dayanmaktadır (Creswell, 2017). Karma yöntem araştırma yöntemiyle tek bir yöntem kullanmanın verdiği sınırlılık ortadan kaldırılarak daha güvenilir, geçerli ve kapsamlı sonuçların ortaya konulması olanaklı olmaktadır. Nicel araştırmalarda katılımcıların görüş ve deneyimleri ölçme araçları aracılığıyla ölçülürken nitel araştırmalarda bu görüş ve deneyimlere doğrudan ulaşılabilir. Bu iki araştırma türünün bir arada kullanıldığı karma yöntem araştırmasıyla her iki araştırmanın sınırlılıklarının telafi edilmesi daha mümkün olarak daha kapsamlı ve güvenilir bulgular elde edilebilmektedir (Creswell ve Plano- Clark, 2018). Şekil 1’de araştırmada kullanılan karma yöntemin aşamaları gösterilmektedir:

Şekil 1. Karma Yöntem Araştırmasında Nicel ve Nitel Aşamalar (Creswell & Clark, 2018)

Araştırma soruları bağlamında karma yöntem araştırması türlerinden açımlayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Açımlayıcı sıralı desende öncelikle nicel verilerin toplanmasıyla genel bir tablo elde edilir. Daha sonra elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilmek ya da daha detaylı incelenmek istenen nicel bulgulara katkı sağlayacak nitel araştırma soruları belirlenir (Creswell, 2017). Nitel verilerin toplanması ve analiziyle elde edilen bulgular nicel sonuçlara eklenerek nitel verilerin nicel veriler üzerindeki rolleri ile nicel analiz sonucunda elde edilen bulguların hangi ölçüde açıklandığı incelenerek kapsamlı bir yorumlama elde edilmesi amaçlanır (Creswell, 2017; Creswell ve Plano- Clark, 2018). Şekil 2’de araştırmada kullanılan açımlayıcı sıralı desen gösterilmektedir:

Şekil 2. Açımlayıcı Sıralı Desen (Creswell, 2017)

Şekil 2’de görüldüğü gibi bu araştırma sürecinde de ilk olarak nicel veriler toplanmış ve analiz edilmiş, sonrasında ise nicel sonuçların daha iyi anlaşılması ve detaylandırılması için nitel verilerin toplanması ve analizi ile araştırma sorularının yanıtlanması amaçlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2011) göre hem nicel hem de nitel araştırmanın yararları ve eksiklikleri vardır. Hem nitel hem de nicel araştırma yaklaşımları, diğer yöntemle tam olarak açıklanamayan özellikler içerdiğinden, birbirleriyle tamamlayıcı olarak kullanılırlar.

Karma yöntem kullanılarak yürütülen bu çalışmanın nicel boyutu için korelasyonel araştırma deseni temel alınmıştır. Korelasyonel araştırmalar, belirli ilişki türlerinin ne ölçüde mevcut olduğunu saptamayı hedefler. Araştırmacı, bu tür araştırmalarda, doğal olarak meydana gelen olgular arasında bulunabilecek ilişkileri

tespit etmek ve tanımlamak için, bu olguları değiştirmeye çalışmadan araştırma yapmayı amaçlar (Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Nicel araştırma desenlerinden biri olan korelasyonel araştırma deseni kullanılarak ilkokula (1.-4. sınıf) devam eden çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile olan ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca nedensel araştırma deseni kullanılarak dijital ebeveynlik farkındalığı cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı, günlük dijital araç kullanım süresi ve çocuğun günlük dijital araç kullanım süresi değişkenlerine göre karşılaştırılarak incelenmiştir.

Araştırmanın nitel boyutunda, durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması, nasıl ve niçin sorularına odaklanarak, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu veya olayı derinlemesine incelemesine olanak tanıyan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda nicel analiz sonucundan elde edilen veriler göz önünde bulundurularak, dijital ebeveynlik farkındalığı ile ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve tutumu arasındaki ilişkinin derinlemesine analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de yaşayan ve 2022-2023 öğretim yılında çocukları ilkokula devam eden ebeveynler oluşturmaktadır. Buna göre çalışma grubunu belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde temel amaç önceden belirlenen ölçütleri karşılayan kişilerin araştırmaya dahil edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmanın örnekleminin belirlenmesindeki ölçüt ebeveynlerin ilkokula devam eden çocuğu olmasıdır. Çalışmada ayrıca kolay ulaşılabilir durum ve kartopu örnekleme yöntemleri (Yıldırım ve Şimşek, 2011) kullanılmıştır. Bu doğrultuda araştırma sürecinde kolaylıkla ulaşılabilen ebeveynler ve bu ebeveynlerin yönlendirdikleri kişiler veri toplama sürecine dahil edilmiştir.

Çalışma karma desen temel alınarak gerçekleştirildiği için nicel ve nitel çalışma grubu olmak üzere iki farklı çalışma grubundan veriler toplanmıştır. Aşağıda bu gruplara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Nicel Çalışma Grubu

Bu araştırmanın nicel çalışma grubunu veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeklerin uygulandığı kişiler oluşturmaktadır. Kline (2015) geçerliliğin ve güvenirliğin sağlanması için araştırmada uygulanan ölçeklerin madde sayısının 5-10 katı kadar kişiye uygulanması gerektiğini önermektedir. Bu doğrultuda nicel çalışma grubunun ölçme araçlarında yer alan madde sayıları dikkate alınarak en az 400 kişiden oluşması hedeflenmiştir. Ayrıca araştırmaya her aileden bir ebeveynin katılımının sağlanmasına öncelik verilmiştir. Bu doğrultuda nicel çalışma grubunu 378 kadın 139 erkek ve 6 cinsiyetini belirtmeyen ebeveyn olmak üzere toplam 523 ebeveyn oluşturmaktadır. Tablo 1’de nicel çalışma grubuna ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 1

Katılımcıların Tanılayıcı Özelliklere Göre Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Kadın	378	72,3
	Erkek	139	26,6
	Belirtmeyen	6	1,1
Eğitim durumu	İlkokul	75	14,3
	Ortaokul	56	10,7
	Lise	120	22,9
	Önlisans	52	9,9
	Lisans	162	31,0
	Lisansüstü	54	10,3
	Belirtmeyen	4	0,8
Meslek*	Ev hanımı	188	35,9
	Öğretmen	95	18,2
	Doktor	25	4,8
	Psikolog/ sosyolog	8	1,5
	Mühendis/ mimar	11	2,1
	İşçi	70	13,4
	Belirtmeyen	4	0,8
	Esnaf	27	5,2
	Çalışmıyor	7	1,3
	Diğer	74	14,1
	Belirtmeyen	18	3,4
Çocuk sayısı	1	89	17,0
	2	243	46,5
	3	148	28,3
	4+	43	8,2

* Meslek isimlendirmeleri katılımcıların kendi ifadeleri doğrultusunda yapılmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, katılımcıların %72,3’ünün kadın, %26,6’sının erkek olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük bir oranı (%31) lisans mezunudur. Katılımcıların çoğu (%35,9) ev hanımı olduğunu ifade etmiştir. İki (%45,6) ve üç (%28,3) çocuk sahibi katılımcıların oranı daha fazladır.

Tablo 2

Katılımcıların İlkokul Çağındaki Çocuklarının Cinsiyete Göre Dağılımı

		f	%
İlkokul çağındaki birinci çocuğun cinsiyeti	Kız	266	50,9
	Erkek	257	49,1
İlkokul çağındaki ikinci çocuğun cinsiyeti	Kız	39	49,4
	Erkek	40	50,6
İlkokul çağındaki üçüncü çocuğun cinsiyeti	Kız	13	54,2
	Erkek	11	45,8

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ilkokul çağındaki birinci çocukların %50,9’unun kız, %49,1’inin erkek olduğu anlaşılmaktadır. İlkokul çağındaki ikinci çocukların %49,4’ünün kız, %50,6’inin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak, ilkokul çağındaki üçüncü çocukların ise %54,2’si kız, %45,8’i ise erkektir.

Tablo 3

Katılımcıların Yaş ve Gelir Düzeylerinin İncelenmesi

	N	Min.	Maks.	Ort	Ss
Yaş	500	23	57	37,74	5,94
Gelir(TL)	458	1800	250000	19383,19	21431,31

Tablo 3’te görüldüğü gibi, katılımcıların yaşları 23 ile 57 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 37,74 (Ss=5,94) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların geliri 1800 ile 250000 TL arasında değişmektedir. Katılımcıların gelir ortalaması ise 19383,19 (Ss=21431,31) TL olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4

Katılımcıların İlkokul Çağındaki Çocuklarının Yaşlarının İncelenmesi

	N	Min.	Maks.	Ort	Ss
Birinci çocuğun yaşı	503	6	11	8,05	1,37
İkinci çocuğun yaşı	106	6	11	8,28	1,92
Üçüncü çocuğun yaşı	9	6	10	8,14	1,91

Tablo 4'te görüldüğü gibi, ilkokul çağındaki birinci çocukların yaşları 6 ile 11 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 8,05 (Ss=1,37) olarak hesaplanmıştır. İlkokul çağındaki ikinci çocukların yaşları 6 ile 11 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 8,28 (Ss=1,92) olarak hesaplanmıştır. Son olarak, ilkokul çağındaki üçüncü çocukların yaşları 6 ile 10 arasında değişmekte ve yaş ortalaması 8,14 (Ss=1,91) olarak hesaplanmıştır.

Nitel Çalışma Grubu

Araştırmanın nitel çalışma grubunu, ölçeklerin uygulandığı ebeveynlerden açık uçlu soruların yer aldığı görüşmelere katılım sağlamayı kabul eden toplam 12 kişi oluşturmaktadır. Tablo 5'de nitel çalışma grubuna ilişkin demografik verilere yer verilmiştir.

Tablo 5

Nitel Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Görüşme yapılan ebeveyn	Anne	7
	Baba	5
Yaş	30-35	1
	36-40	6
	41-45	4
	46-50	1
Eğitim Durumu	İlköğretim	4
	Lise	4
	Lisans	3
	Lisansüstü	1
Evlilik Süresi	5-10	1
	11-15	5
	16-20	4
	21 ve üzeri	2

(Devam ediyor)

Tablo 5 (Devam)

Nitel Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Meslek*	Ev Hanımı	4
	Diş Hekimi	2
	Memur	2
	Serbest Meslek	2
	Psikolojik Danışman	1
	Esnaf	1
Çocuk sayısı	2	5
	3	7

- Meslek isimlendirmeleri katılımcıların kendi ifadeleri doğrultusunda yapılmıştır.

Tablo 5’de görüldüğü gibi görüşme yapılan ebeveynlerin 7’si anne, 5’i ise babadır. Katılımcılar en çok 36-40 ve 41-45 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcılar eğitim durumlarına göre incelendiğinde ise ilköğretim ve lise mezunu olanlar 4’er kişi, 3 kişi lisans mezunu ve 1 kişi de lisansüstü eğitim mezunudur. Katılımcıların evlilik süreleri en çok 11-15 ve 16-20 yılları arasındadır. Görüşmeler en çok ev hanımlarıyla yapılmış, ondan sonra ise diş hekimi, memur ve serbest meslek sahibi kişilerden nitel veriler toplanmıştır. Son olarak ise katılımcıların 5’i 2 çocuğa, 7’si ise 3 çocuğa sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kişisel bilgi formu, Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği, Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği, Ebeveynlik Stres Ölçeği, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği araçları kullanılarak nicel veriler, araştırmacı tarafından alanyazın incelenerek oluşturulan 10 maddelik görüşme formu ile de nitel veriler toplanmıştır. Araştırmada yer alan ölçme araçlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki kısımda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Nicel Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. İlk ölçme aracı çalışma grubunu oluşturan ebeveynlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sahip olunan çocuk sayısı, mesleği, ailenin gelir düzeyi ve ilkökul dönemindeki çocuğun cinsiyeti hem ebeveynin hem de çocuğun günde kaç saat dijital araç kullandığı, ebeveynin dijital araç kullanma süresinin ne kadarının bilgi

edinme amacı ile olduğu, çocukların dijital araç kullanma süresinin ne kadarının vakit geçirmek için olduğuna ilişkin bilgilerin toplanacağı kişisel bilgi formudur.

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği. Manap (2020) tarafından geliştirilen Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği verimli kullanım, risklerden koruma, model olma ve dijital ihmal olmak üzere dört alt boyut ve toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Risklerden koruma ve verimli kullanım alt boyutlarından alınan puanlar yüksekse dijital ebeveynlik farkındalığı yüksek; olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyutlarından alınan puanlar yüksekse dijital ebeveynlik farkındalığının düşük olduğu belirtilmektedir. Ölçekte toplam puan alınmayıp alt boyutların puanlarına göre değerlendirme yapılmaktadır.

Ölçeğin güvenirlik analizleri kapsamında iç tutarlılık katsayısı ve test yarılama yöntemi ile Pearson korelasyon katsayısına bakılmıştır. Buna göre iç tutarlılık katsayısının ölçüldüğü Cronbach- Alfa değerlerine bakıldığında olumsuz model olma alt boyutu için 0.80, dijital ihmal alt boyutu için 0.76, verimli kullanım için 0.72 ve risklerden koruma alt boyutu için 0.63 olduğu belirtilmiştir. Test yarılama yöntemi ile yapılan analiz sonucunda iki eş forma ayrılan ölçeğin formlar arasındaki incelenen korelasyon değerlerine bakıldığında ölçeğin güvenilir olması için gerekli olan anlamlı düzeyde ilişkinin elde edildiği belirtilmiştir (Manap, 2020).

Ölçeğin geçerlik çalışmalarına bakıldığında kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve benzer ölçek geçerliğinin incelendiği görülmektedir. Buna göre kapsam geçerliği için alanyazın taraması yapılmış, görüşülen 12 ebeveyn ile nitel görüşmeler yapılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzunun 5’li Likert tipi ile ölçek formu şeklinde hazırlanıp uzman görüşüne sunulduğu ve sonuçta 28 maddelik bir form elde edildiği belirtilmiştir. Yapı geçerliği ise Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ve ölçüte dayalı geçerlik analizi incelenerek test edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizinden önce verilerin normal dağılım analizleri incelenmiş, sonrasında ölçeğin faktör sayısının belirlenmesi amacıyla 28 madde üzerinden AFA yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda açıklanan toplam varyansın %57.565 olduğu, Kaiser-Meyer-Olkin değerinin 0.845 olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda veri matrisinin faktör analizine uygun olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin alt boyutları içerikler incelenerek belirlenmiş ve isimlendirilmiştir. Yapı geçerliği kapsamında yapılan bir diğer analiz olan Doğrulamalı Faktör Analizi kapsamında da

verilerin normal dağılım analizlerine bakılmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi ile Açımlayıcı Faktör Analizinden elde edilen bulgular sonucunda oluşan dört faktörün yapısal geçerliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Buna göre yapılan DFA sonucunda elde edilen kalıntılara dayanan uyum indekslerinin $RMR=0.056$, $GFI=0.948$, $AGFI=0.928$; bağımsız modele dayanan uyum indekslerinin $CFI=0.976$, $NFI=0.910$; yaklaşık hataların ortalama karekökü $RMSEA=0.033$ olduğu bulunmuştur. Modelin genel değerlendirilmesi sonucunda DFA uyum indekslerinin ölçeğin dört faktörlü yapısı ile uygulanabilir olduğunu gösterdiği ifade edilmiştir. Ölçüte dayalı geçerliğin incelenmesi için Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin alt ölçeği olan Dijital Medyanın Risklerinden Koruma boyutu ile Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Sonuç olarak ilgili ölçeğin ölçüt kriteri geçerliğini sağladığı sonucu elde edilmiştir (Manap, 2020).

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.

Bu araştırma kapsamında da Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA, ölçme aracının faktör yapısını doğrulama ve teorik modelin uyumunu değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu doğrultuda, DFA uygulanarak Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin dört faktörlü yapısının araştırma verileri ile ne düzeyde uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

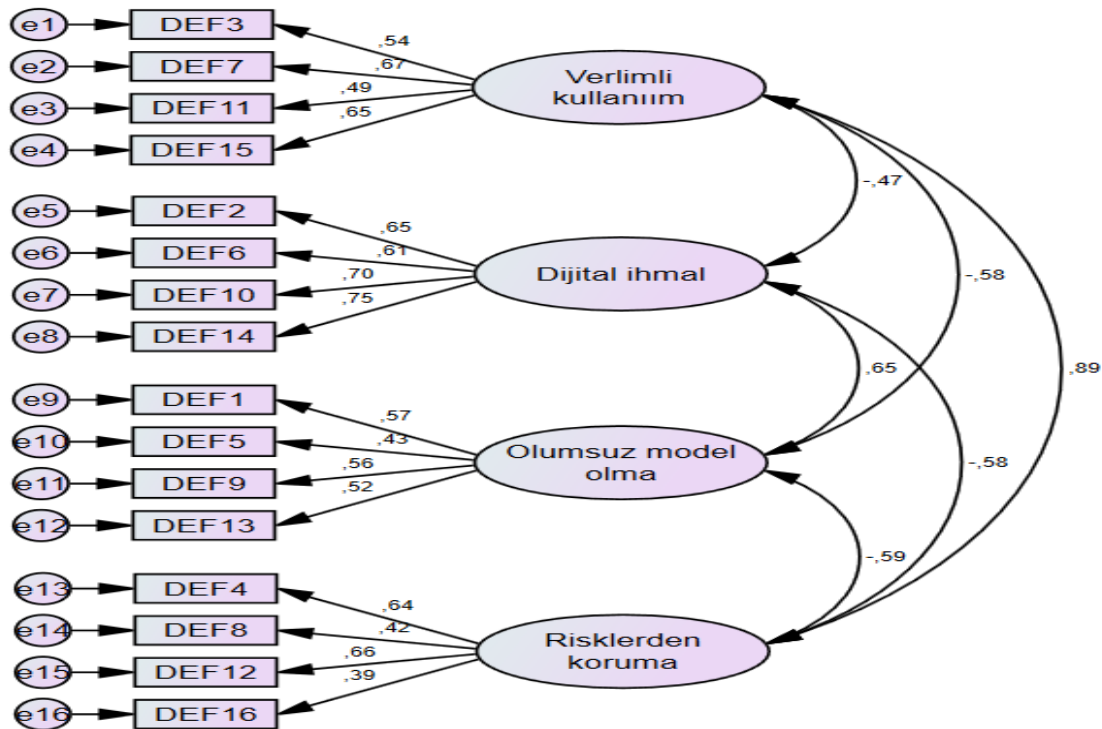
Doğrulayıcı faktör analizi için Maximum Likelihood Estimation yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, faktör analizi gibi istatistiksel yöntemlerde sıklıkla kullanılan bir parametre tahmin yöntemidir. Bu yöntem, gözlenen verilere dayalı olarak model parametrelerinin en olası değerlerini tahmin etmek için kullanılır (Çokluk vd., 2010). Model veri uyumunu değerlendirmek için ise uyum iyiliği değerleri hesaplanmıştır. Uyum iyiliği değerlerinin ölçütleri karşılaması model ile verinin uyumlu olduğunu göstermektedir (Kline, 2011). Model uyumunu artırmak için, modifikasyon indeks değerleri dikkate alınmış ve bazı maddelerin hata değerleri arasındaki ilişkilere izin verilmiştir (Şekil 4). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin dört faktörlü yapısı için hesaplanan uyum değerleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Dört Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri

Ölçüt	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Elde Edilen Değerler	Kaynak
(χ^2 /sd)	≤ 3	≤ 5	2,86	Byrne (1989)
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,06	Browne ve Cudeck (1993)
SRMR	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,05	
CFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,90	McDonald ve Marsh (1990)
TLI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,90	Bollen (1989)
IFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,90	

Tablo 6 incelendiğinde, araştırma verilerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği'nin dört faktörlü yapısıyla genel olarak kabul edilebilir düzeyde bir uyum gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma verileri, ölçeğin dört faktörlü yapısını doğrulamıştır. Doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçek maddelerinin faktör yükleri 0,39 ile 0,75 arasında değişen değerler almıştır. Hesaplanan faktör yükleri, 0,001 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dört faktörlü doğrulamalı faktör analizi modeli Şekil 3' te görselleştirilmiştir.

Şekil 3. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi Diyagramı
Ki-kare=280,60; Sd=98; p<0,001

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Güvenirlik Analizi Sonuçları. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. 0,60-0,80 arasındaki değerler ölçme aracının oldukça güvenilir, 0,81-1,00 arasındaki değerler ise ölçme aracının yüksek derecede güvenilir olduğunu işaret etmektedir (Özdamar, 2004). Ölçek için hesaplanan Cronbach alfa katsayıları Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları

Ölçek	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Verimli kullanım	4	0,68
Dijital ihmal	4	0,78
Olumsuz model olma	4	0,60
Risklerden koruma	4	0,61

Tablo 7 incelendiğinde, Cronbach alfa katsayısının verimli kullanım için 0,68 dijital ihmal için 0,78 olumsuz model olma için 0,60 ve risklerden koruma için ise 0,61 olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır. Özdamar (2004), 0,60-0,80 arasındaki alfa değerlerinin ölçme aracının oldukça güvenilir olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, ölçme aracının iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Çok Boyutlu Ebeveynlik Stilleri Ölçeği. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stilleri Ölçeği Parent ve Forehand (2017) tarafından geliştirilmiş, Karababa (2019) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Ebeveynlerin kendi ebeveynlik stillerini değerlendirmek üzere olan ölçek 34 madde ve proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki, destekleyici yaklaşım, düşmanlık, düşük kontrol ve fiziksel kontrol olmak üzere 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Proaktif ebeveynlik, olumlu pekiştirme, samimi ilişki ve destekleyici yaklaşım kapsamlı olumlu ebeveynlik olarak; düşmanlık, düşük kontrol ve fiziksel kontrol kapsamlı olumsuz ebeveynlik olarak değerlendirilmektedir. Ölçek 5 dereceli Likert tipindedir. Ölçek maddeleri arasında ters puanlanan bir madde yoktur. Ölçeğin güvenilirlik analizleri kapsamında Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında proaktif ebeveynlik 0.85, olumlu pekiştirme 0.83, samimi ilişki 0.77, destekleyici yaklaşım 0.82, düşmanlık 0.86, düşük kontrol 0.83, fiziksel kontrol 0.86,

kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutu 0.87 ve kapsamlı olumsuz ebeveynlik boyutu değerinin 0.85 olduğu belirtilmektedir. İki hafta ara ile gerçekleştirilen test-tekrar test güvenirlik katsayılarının proaktif ebeveynlik 0.84, olumlu pekiştirme 0.82, samimi ilişki 0.90, destekleyici yaklaşım 0.79, düşmanlık 0.85, düşük kontrol 0.86, fiziksel kontrol 0.89, kapsamlı olumlu ebeveynlik boyutu 0.82 ve kapsamlı olumsuz ebeveynlik boyutunun 0.80 olduğu belirtilmektedir. Ölçeğin 4-17 yaşları arasında çocuğu olan ebeveynlerin kendi ebeveynlik stillerini belirlemeye yönelik kullanılabilecek yeterli bir ölçek olduğu ifade edilmiştir (Karababa, 2019).

Ölçeğin yapı geçerliğinin ölçülmesi amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Faktör analizinden önce verilerin uygun olup olmadığının incelenmesi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örnekleme Yeterliği Ölçümü ve Barlett's Küresellik Testi ile yapılmıştır. Buna göre KMO 0.866 ve Barlett analizi sonucu 6238.71 ($p < .001$) elde edilmiştir. Elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olması sonucunda yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi ile yedi faktörlü ve toplam varyansın %62.10'unu açıklayan bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin model uyumunun incelendiği DFA sonucunda uyum indekslerinin yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Buna göre elde edilen değerlere bakıldığında GFI=0.92, AGFI=0.91, CFI=0.91, NFI=0.91, NNFI=0.90, IFI=0.91, RMSEA=0.051 olduğu belirtilmiştir. Son olarak yapılan ölçüt bağıntılı geçerliğe bakıldığında Güçler ve Güçlükler Anketi ile arasındaki ilişkinin incelendiği ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda ölçüt bağıntılı geçerliğin olduğu ifade edilmiştir (Karababa, 2019).

Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları. Bu araştırma kapsamında kullanılan Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. DFA, ölçme aracının faktör yapısını doğrulama ve teorik modelin uyumunu değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Çokluk vd., 2010). Bu doğrultuda, DFA uygulanarak Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin iki faktörlü yapısının araştırma verileri ile ne düzeyde uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

Yapı geçerliğini test etmek için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde Maximum Likelihood Estimation yöntemi tercih edilmiştir. Model veri uyumunu değerlendirmek için ise uyum iyiliği değerleri hesaplanmıştır. Uyum iyiliği değerlerinin ölçütleri karşılaması model ile verinin uyumlu olduğunu göstermektedir (Kline, 2011).

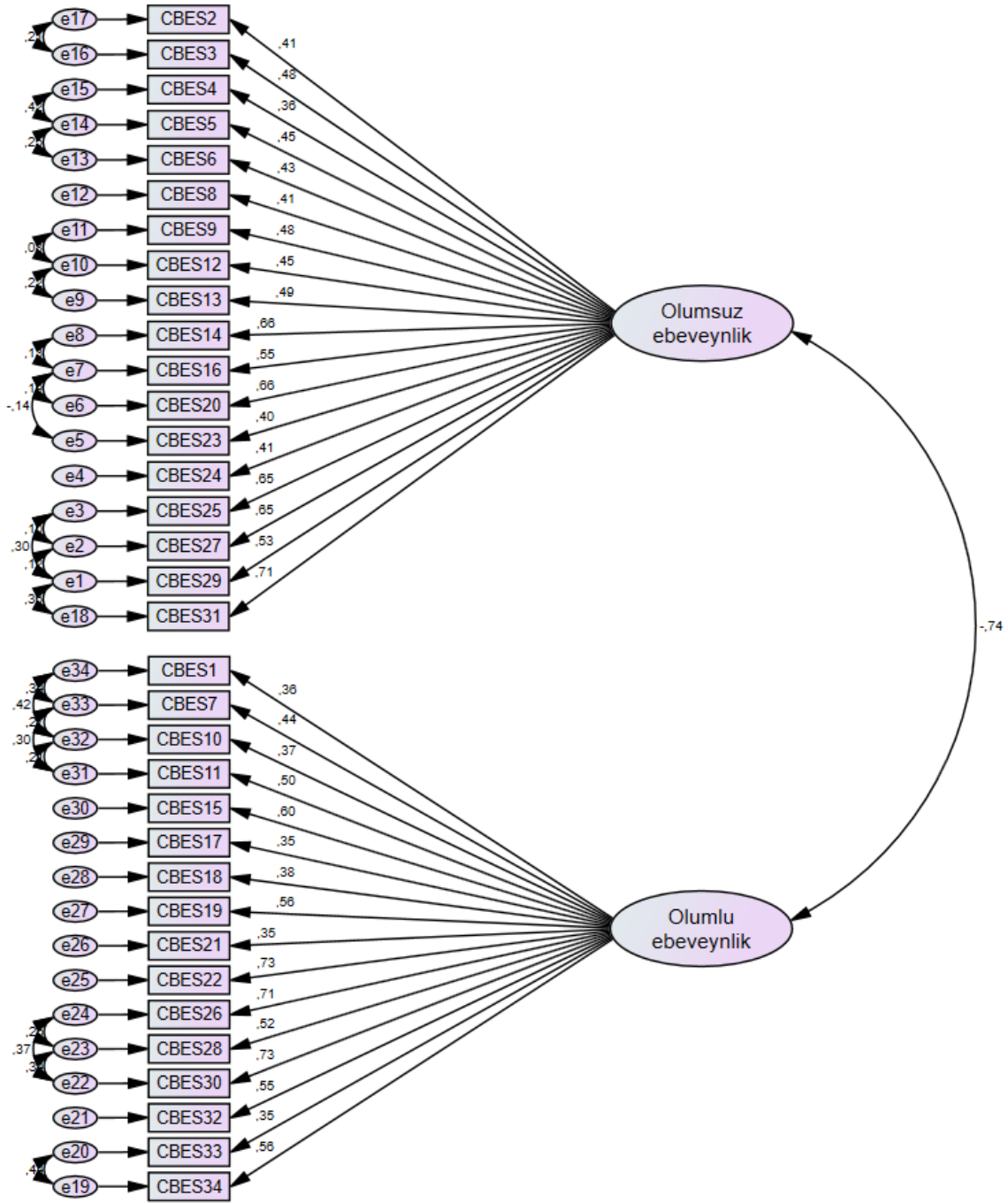
Model uyumunu artırmak için, modifikasyon indeks değerleri dikkate alınmış ve bazı maddelerin hata değerleri arasındaki ilişkilere izin verilmiştir (Şekil 4). Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin iki faktörlü yapısı için hesaplanan uyum değerleri Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin İki Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri

Ölçüt	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Elde Edilen Değerler	Kaynak
(χ^2/sd)	≤ 3	≤ 5	4,43	Byrne (1989)
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,08	Browne ve Cudeck (1993)
SRMR	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,08	
CFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,90	McDonald ve Marsh (1990)
TLI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,90	Bollen (1989)
IFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,91	

Tablo 8 incelendiğinde, araştırma verilerinin Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin tek faktörlü yapısıyla genel olarak kabul edilebilir düzeyde bir uyum gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma verileri, ölçeğin tek faktörlü yapısını doğrulamıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçek maddelerinin faktör yükleri 0,35 ile 0,73 arasında değişen değerler almıştır. Hesaplanan faktör yükleri, 0,001 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İki faktörlü doğrulayıcı faktör analizi modeli Şekil 4’te görselleştirilmiştir.

Şekil 4. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı Ki-kare=1930,03; Sd=436; $p < 0,001$

Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin Güvenirlik Analizi Sonuçları. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. 0,60-0,80 arasındaki değerler ölçeğin oldukça güvenilir, 0,81-1,00 arasındaki değerler ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu işaret etmektedir (Özdamar, 2004). Ölçek için hesaplanan alfa katsayıları Tablo9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları

Ölçek	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Olumsuz ebeveynlik	18	0,87
Olumlu ebeveynlik	16	0,85

Tablo 9 incelendiğinde, Cronbach alfa katsayısının olumsuz ebeveynlik faktörü için 0,87 olumlu ebeveynlik faktörü için ise 0,85 olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır. Özdamar (2004), 0,80-1,00 arasındaki alfa değerlerinin ölçme aracının yüksek derecede güvenilir olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin iç tutarlılığa bağlı güvenirliliğinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Ebeveynlik Stres Ölçeği. Aydoğan ve Özbay (2017) tarafından geliştirilen Ebeveynlik Stres Ölçeği normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin, ebeveyn olmaya ilişkin yaşadıkları stres durumunu ölçmektedir. Evli ve en az bir tane çocuğu olan 307 kişinin katılımı ile ölçeğin geliştirilme sürecinde verilerin toplanması sağlanmıştır.

Dörtlü Likert tipinde olan ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. İlköğretim ve sonrası dönemde en az bir çocuğa sahip ebeveynlere uygulanabilen ölçek ebeveyn, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocuğun özelliklerini içermektedir. Ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları sonucunda Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısının 0.96 olduğu belirtilmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması ebeveynin ebeveynlik stresinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Alınabilecek puan aralığı 0-72 arasındadır.

Ölçeğin yapı geçerliğinin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulamalı Faktör Analizi ile incelendiği görülmüştür. Açıklayıcı Faktör Analizi için verilerin uygunluğunun değerlendirilmesi KMO ve Barlett testi sonuçları ile değerlendirilmiştir. KMO değeri 0.96, Barlett testi sonuçlarına göre Ki-Kare değerinin de $p < .01$ göre anlamlı olduğu bulguları elde edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda ölçeğin tek faktör yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Varyansa yaptığı katkıya bakıldığında ise %63.43 olduğu görülmüştür. Uyum indekslerinin incelendiği Doğrulamalı Faktör Analizi sonucunda ise kabul edilebilir uyum indekslerinin olduğu bulgusu elde

edilmiştir. Elde edilen değerlere bakıldığında RMSEA=0.06, CFI=0.99, GFI=0.85, NNFI=0.89 olduğu görülmüştür. Ölçeğin güvenirlik ve yapı geçerliğine ilişkin analiz sonuçları doğrultusunda Türk kültürü bağlamında ebeveynlik stresini ölçme amacıyla kullanılabileceği görülmüştür (Aydoğan ve Özbay, 2017).

Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları. Bu araştırma kapsamında kullanılan Ebeveynlik Stres Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. DFA, ölçme aracının faktör yapısını doğrulama ve teorik modelin uyumunu değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Çokluk vd., 2010). Bu doğrultuda, DFA uygulanarak Ebeveynlik Stres Ölçeğinin tek faktörlü yapısının araştırma verileri ile ne düzeyde uyumlu olduğu değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenirliğini değerlendirmek için ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

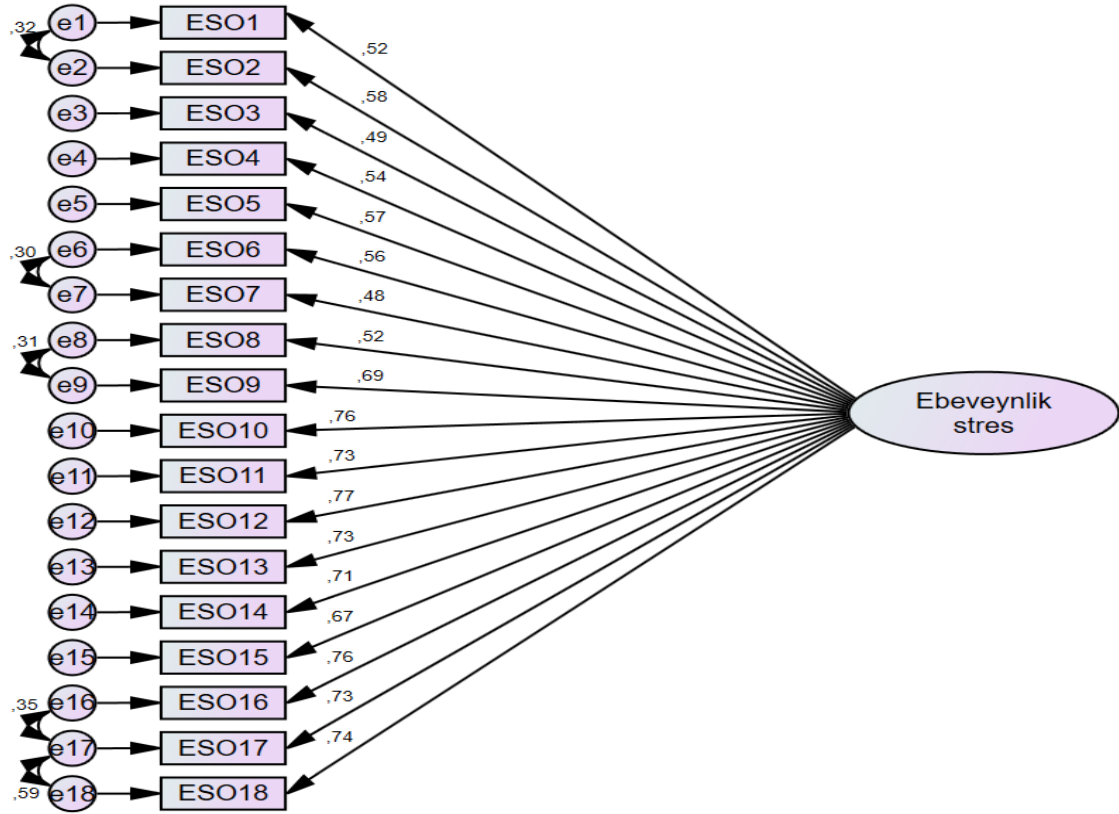
Yapı geçerliğini test etmek için uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde Maximum Likelihood Estimation yöntemi tercih edilmiştir. Model veri uyumunu değerlendirmek için ise uyum iyiliği değerleri hesaplanmıştır. Uyum iyiliği değerlerinin ölçütleri karşılaması model ile verinin uyumlu olduğunu göstermektedir (Kline, 2011). Model uyumunu artırmak için, modifikasyon indeks değerleri dikkate alınmış ve bazı maddelerin hata değerleri arasındaki ilişkilere izin verilmiştir (Şekil 6). Ebeveynlik Stres Ölçeğinin tek faktörlü yapısı için hesaplanan uyum değerleri Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10

Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Tek Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri

Ölçüt	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Elde Edilen Değerler	Kaynak
(χ^2 /sd)	≤ 3	≤ 5	3,56	Byrne (1989)
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,07	Browne ve Cudeck (1993)
SRMR	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,05	
CFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,94	McDonald ve Marsh (1990)
TLI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,94	Bollen (1989)
IFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,92	

Tablo 10 incelendiğinde, araştırma verilerinin Ebeveynlik Stres Ölçeğinin tek faktörlü yapısıyla genel olarak kabul edilebilir düzeyde bir uyum gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma verileri, ölçeğin tek faktörlü yapısını doğrulamıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçek maddelerinin faktör yükleri 0,48 ile 0,76 arasında değişen değerler almıştır. Hesaplanan faktör yükleri, 0,001 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tek faktörlü doğrulayıcı faktör analizi modeli Şekil 5’te görselleştirilmiştir.

Şekil 5. Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı Ki-kare=434,83; Sd=122; p<0,001

Ebeveynlik Stres Ölçeğinin Güvenirlik Analizi Sonuçları. Ebeveynlik Stres Ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. 0,60-0,80 arasındaki değerler ölçeğin oldukça güvenilir, 0,81-1,00 arasındaki değerler ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu işaret etmektedir (Özdamar, 2004). Ölçek için hesaplanan alfa katsayısı Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11

Ebeveynlik Stres Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları

Ölçek	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Ebeveynlik Stres Ölçeği	18	0,93

Tablo 11 incelendiğinde, Ebeveynlik Stres Ölçeği için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,93'tür. Özdamar (2004), 0,81-1,00 arasındaki alfa değerlerinin ölçme aracının yüksek derecede güvenilir olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, Ebeveynlik Stres Ölçeğinin iç tutarlılığa bağlı güvenirliliğinin yüksek düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği. Veri toplama araçlarının sonuncusu olarak da İnan-Kaya ve diğerleri (2018) tarafından geliştirilen Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin kullanılması planlanmıştır. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinde dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve dijital medya risklerinden koruma olmak üzere iki alt boyut yer almaktadır. Beş dereceli Likert tipinde olan ölçek toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenirlik analizi için alt boyutlarının Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayılarına bakıldığında dijital medyanın etkili kullanımını onaylama alt boyutu için 0.78, dijital medya risklerinden koruma alt boyutu için 0.72 olduğu belirtilmiştir. Alt boyutlar için yapılan test yarılama güvenirlik katsayılarının ise sırasıyla 0.76 ve 0.63 olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin değerlendirmesi alt boyutların puanlarına göre yapılmaktadır. Alt boyutlardan elde edilen puanın artması o boyuta dair tutumun da güçlü olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizine uygun olup olmadığının incelenmesi amacıyla bakılan Kaiser-Meyer-Olkin değerinin 0.764 ve Barlett Küresellik Testi sonucunun 1015.601 ($p < 0.05$) ile anlamlı olduğu sonuçları elde edilmiştir. Buna göre yapılması uygun görülen Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda iki faktörlü ve toplam varyansın %46'sını açıkladığı bir yapı elde edilmiştir. Uyum indekslerinin incelendiği Doğrulayıcı Faktör Analizi ile elde edilen değerlerin (GFI=0.92, AGFI=0.89, CFI=0.87, RMSEA=0.08, RMR=0.05) modelin uyumu için kabul edilebilir şekilde olduğu belirtilmiştir (İnan-Kaya vd., 2018).

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları. Bu araştırma kapsamında kullanılan Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek için doğrulamalı faktör analizi uygulanmıştır. DFA, ölçme aracının faktör yapısını doğrulama ve teorik modelin uyumunu değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Çokluk vd., 2010). Bu doğrultuda, DFA uygulanarak Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin iki faktörlü yapısının araştırma verileri ile ne düzeyde uyumlu olduğu değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenirliğini değerlendirmek için ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

Yapı geçerliğini test etmek için uygulanan doğrulamalı faktör analizinde Maximum Likelihood Estimation yöntemi tercih edilmiştir. Model veri uyumunu değerlendirmek için ise uyum iyiliği değerleri hesaplanmıştır. Uyum iyiliği değerlerinin ölçütleri karşılaması model ile verinin uyumlu olduğunu göstermektedir (Kline, 2011). Model uyumunu artırmak için, modifikasyon indeks değerleri dikkate alınmış ve bazı maddelerin hata değerleri arasındaki ilişkilere izin verilmiştir (Şekil 7). Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin iki faktörlü yapısı için hesaplanan uyum değerleri Tablo 12’de yer almaktadır.

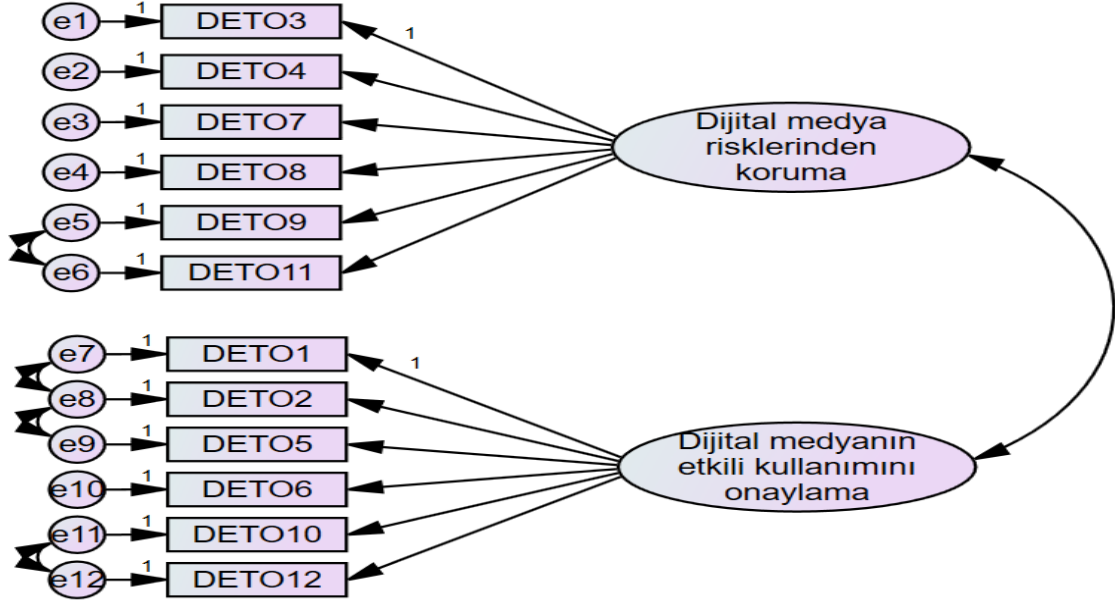
Tablo 12

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin İki Faktörlü Yapısına Ait Uyum Değerleri

Ölçüt	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Elde Edilen Değerler	Kaynak
(χ^2/sd)	≤ 3	≤ 5	3,41	Byrne (1989)
RMSEA	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,07	Browne ve Cudeck (1993)
SRMR	$\leq 0,05$	0,06-0,08	0,06	
CFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,91	McDonald ve Marsh (1990)
TLI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,90	Bollen (1989)
IFI	$\geq 0,95$	0,90-0,94	0,92	

Tablo 12 incelendiğinde, araştırma verilerinin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin tek faktörlü yapısıyla genel olarak kabul edilebilir düzeyde bir uyum gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma verileri, ölçeğin tek faktörlü yapısını doğrulamıştır. Doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçek maddelerinin faktör yükleri 0,35 ile 0,81 arasında değişen değerler almıştır. Hesaplanan faktör yükleri, 0,001 düzeyinde

istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. İki faktörlü doğrulayıcı faktör analizi modeli Şekil 6’da görselleştirilmiştir.

Şekil 6. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı Ki-kare=156,99; Sd=46; p<0,001

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin Güvenirlik Analizi Sonuçları. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. 0,60-0,80 arasındaki değerler ölçme aracının oldukça güvenilir, 0,81-1,00 arasındaki değerler ise ölçme aracının yüksek derecede güvenilir olduğunu işaret etmektedir (Özdamar, 2004). Ölçek için hesaplanan alfa katsayıları Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğine Ait Güvenirlik Katsayıları

Ölçek	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Dijital medya risklerinden koruma	6	0,73
Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama	6	0,74

Tablo 13 incelendiğinde, Cronbach alfa katsayısının dijital medya risklerinden koruma faktörü için 0,73 dijital medyanın etkili kullanımını onaylama faktörü için ise

0,74 olarak hesaplandığı anlaşılmaktadır. Özdamar (2004), 0,60-0,80 arasındaki alfa değerlerinin ölçme aracının oldukça güvenilir olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeğinin iç tutarlılığa bağlı güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Nitel Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu. Nitel araştırmaya ilişkin araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcıları tanımaya dair kişisel bilgilerinin yer aldığı formdur. Bu formda katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, evlilik süresi, çalışma durumu, mesleği, çocuk sayısı gibi bilgiler yer almaktadır.

Görüşme Formu. Araştırmanın nitel boyutuna ilişkin verilerin toplanmasında yapılandırılmamış görüşme formu kullanılmıştır. Bu doğrultuda, ebeveynlere yönelik dijital araç kullanımı ve çocukları ile kurdukları ilişki durumlarına ilişkin açık uçlu soruları içeren bir görüşme formu hazırlanmıştır. On maddeden oluşan formda yer alan sorular genel olarak; çocuğun dijital araçla olan ilişkisi, ebeveynin hangi durumlarda dijital araçlara başvurduğu, çocuk ile ebeveynin kurduğu ilişkide dijital araçların etkisi, ebeveynin stresini artıran durumlarla çocukla kurduğu ilişkide sahip olduğu stilin değerlendirilmesine yönelik hazırlanmıştır.

Yapılandırılmamış görüşme formunun hazırlanma sürecinde öncelikle ilgili alanyazın taranmıştır. Daha sonra nicel verilerden elde edilen bulgular ışığında hazırlanan taslak soruların yer aldığı görüşme formu hazırlanmıştır. Bu taslak form üniversitede akademisyenlik yapan ve nitel araştırma konusunda uzman olan 2 kişinin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda 3 maddede gerekli değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan ilkinde “dijital araç kullanmasını engelleyemediğiniz durumlarda” ifadesi “sınır koyamadığınız durumlarda” şeklinde, ikincisinde “siz ve eşiniz neler yapıyorsunuz” ifadesi “ne tür roller üstleniyorsunuz” şeklinde ve son olarak “dijital araçlar hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu “dijital araçların faydaları ve zararları hakkında ne düşünüyorsunuz?” şeklinde değiştirilmiştir. Daha sonra ilkökul çağında çocuğu olan 3 ebeveynle pilot görüşmeler yapılarak görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Nicel Verilerin Toplanması. Araştırmanın nicel verileri zaman, mesafe ve sağlık gibi faktörlerden dolayı çevrimiçi platformlar yoluyla toplanmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında kullanılan ölçekler 'Google Form' üzerinden elektronik tablo oluşturularak gönüllü ebeveynlere çevrimiçi platformlar aracılığı ile ulaştırılmıştır. Ebeveynlere sosyal medya platformlarında yapılan duyurularla, ebeveynlerin çokça yer aldığı WhatsApp grupları gibi kanallar aracılığıyla iletişime geçilerek ve kartopu yöntemi ile ulaşılması sağlanmıştır.

Nitel Verilerin Toplanması. Araştırmanın nitel verilerinin toplanması için daha önce nicel veriler kapsamında ölçek uygulanan ebeveynlerden ilköğretim döneminde çocuğu olan gönüllü ebeveynlerden oluşan kolay ulaşılabilir 12 katılımcı seçilmiştir. Görüşmeler araştırmacının psikolojik danışma ofisinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara araştırmaya ve görüşmenin amacına ilişkin bilgi verilmiş; görüşmelerin daha sonra çözümlenmek amacıyla kayıt altına alındığı, her görüşün değerli olduğu ve dile getirdikleri görüşlerin başka kimseyle paylaşılmayacağı ve araştırmada anonim olarak yer alacağı ifade edilerek onamları alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 40 dakika sürmüştür. Görüşme sonrasında ise dijital ebeveynlikle ilgili bilinçlendirmek ve değer katmak amacıyla hazırlanan bir broşür (Ek-4) katılımcılara verilmiştir. Bu yolla ebeveynlerin dijital ebeveynlik deneyimleri ile ilgili doğru bilgiye ulaşmaları ve farkındalık kazanmaları da sağlanmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Nicel Verilerin Analizi. Dijital ebeveynlik farkındalık, ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutum ve çok boyutlu ebeveynlik stillerini değerlendirme ölçeklerinden elde edilen puanların dağılımlarını incelemek için çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. ± 1 aralığında bulunan çarpıklık ve basıklık katsayıları normal dağılım varsayımının karşılaması için yeterli kabul edilmektedir (Hair, Hult, Ringle ve Sarstedt, 2014). Ölçek puanları için hesaplanan katsayılar belirtilen aralıkta yer almış ve normal dağılım varsayımının sağlandığı anlaşılmıştır ($-0,98 \leq \text{Çarpıklık} \leq 0,81$; $-0,24 \leq \text{Basıklık} \leq 0,46$).

Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeğinden elde edilen puanları cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmak için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen puanları eğitim durumu, toplam gelir düzeyi ve sahip olunan çocuk sayısı değişkenlerine göre karşılaştırmak için ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Anlamlı farklılıkların kaynağını tespit etmek için Scheffé Post-Hoc testi kullanılmıştır. Bu test gruplardaki kişi sayısının denk olmadığı ve varyansların homojen olduğu durumlarda kullanılmaktadır.

Dijital ebeveynlik farkındalık puanları ile ebeveynlerin ve ilkököl çağındaki çocukların günlük dijital araçları kullanma süresi, ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutum ve çok boyutlu ebeveynlik stillerini değerlendirme puanları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. 0 ile $\pm 0,30$ arasındaki katsayılar düşük, $\pm 0,31$ ile $\pm 0,70$ arasındaki katsayılar orta ve $\pm 0,71$ ile ± 1 arasındaki katsayılar ise yüksek düzey ilişkileri göstermektedir (Cohen, 1988).

Araştırmanın amacına uygun olarak, ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumu ve çok boyutlu ebeveynlik stillerinin dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenleri üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek için çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Analiz öncesinde bazı varsayımlar kontrol edilmiştir. Cook uzaklık değerleri, çok değişkenli uç değerlerin kontrol edilmesi amacıyla hesaplanmıştır (Field, 2009). Veri setinde, çok değişkenli normal dağılımı bozan uç değerlerin bulunmadığı tespit edilmiştir (Cook uzaklık <1). Varyans artış faktörü (VAF) değerlerinin 10'dan büyük olması, çoklu bağlantı sorununa işaret etmektedir (Yurt, 2023). Araştırma değişkenleri arasında çoklu bağlantı sorunu olmadığı, en yüksek VAF değerinin 1.56 olduğu gözlenmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin dağılımını incelemek için saçılma diyagramı matrisi oluşturulmuştur. Matrislerdeki dağılımların doğrusal ilişkiler içerdiği belirlenmiştir. Standardize edilmiş hata değerlerinin dağılımını belirlemek için histogram ve Normal P-P Plot grafikleri oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Histogram grafiğinde hata değerlerinin normal dağılım gösterdiği, Normal P-P Plot grafiğinde ise hata değerlerinin referans çizgisine oldukça yakın ve paralel bir şekilde dağıldığı görülmüştür. Bu bulgular, araştırma verilerinin çok değişkenli analizlere uygun olduğunu göstermektedir. Analizler, SPSS 25.0 ve Amos istatistik paket programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Nitel Verilerin Analizi. Araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde, elde edilen veriler önceden belirlenmiş temalara göre özetlenebileceği gibi katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda yeni temalar oluşturulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma karma desene dayalı tasarlandığı ve araştırmanın nitel boyutu nicel verilerin daha anlamlı hale getirilmesi için gerçekleştirildiğinden dolayı içerik analizi yerine betimsel analiz tercih edilmiştir. Nitel araştırmaya ilişkin verilerin analizine bakıldığında Creswell ve Plano-Clark'ın (2018) bahsettiği üzere dört aşamadan oluştuğu görülmektedir. Buna göre:

1. Verilerin kodlanması (Araştırmacı elde edilen verileri anlamlı bölümlere ayırarak kavramsal içeriğini belirler, kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler kodlanır)
2. Temaların belirlenmesi (Elde edilen kodların belli kategoriler altında toplanarak kodlar arasındaki ortak yönler bulunur. İç tutarlılık ve dış tutarlılığın sağlanması, anlamlı bir bütün oluşturulması önemlidir)
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi (Mevcut veriler doğrudan sunulur, yorumlama yapılmaz)
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Bulguların doğruluk ve geçerliğine ilişkin teyidini sağlayacak yöntemlerin kullanılması, elde edilen verilerin anlamlı bir bütün içerisinde alanyazındaki diğer bilgilerle birlikte harmanlanarak yorumlanması, neden-sonuç ilişkilerinin kurulmasıdır) (Creswell ve Plano-Clark, 2018).

Bu doğrultuda, görüşme verilerinin analiz sürecinde veriler ilk önce bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra her bir soru maddesinin altına ebeveynlerin verdiği cevaplar sıralanarak cevaplardan hareketle kodlar oluşturulmuştur. Kodların katılımcıların cevaplarını en iyi şekilde yansıtmasına özen gösterilmiştir. Birbiriyle ilişki kurulan kodların oluşturduğu alt temalar belirlenmiş ve bu alt temalar sorulardan hareketle belirlenen ana temaların altına dahil edilmiştir. Her bir alt temaya ilişkin kodlar ve bunların frekans değerleri de hesaplanarak veriler anlamlı bir şekilde organize edilmiştir. Belirlenen tema, alt tema ve kodlar tablolar halinde bulgulara sunulmuştur. Ayrıca tablo açıklamalarının ardından katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Alıntıların hangi katılımcıya ait olduğunu göstermek için alıntı sonlarına “K” ve katılımcılara verilen numaralar eklenmiştir.

Nitel araştırmaya bakıldığında ayrıntılı veya seçilmiş verilerden hareketle kodların ve temaların belirlendiği tümevarımsal bir süreç olduğu belirtilmektedir (Creswell, 2017). Nicel ve nitel verileri toplanıp analizleri yapıldıktan sonra elde edilen sonuçların tamamından elde edilen veriler doğrultusunda yapılan çıkarımlar bir bütün olarak değerlendirilerek ortaya konularak tüm verilerin birleştirilmesi yorumlamalarla sağlanmaktadır (Creswell ve Plano-Clark, 2018). Yapılan bu araştırmada da elde edilen tüm veriler harmanlanarak kapsamlı bir yorumlamada bulunularak ilgili kavramların farklı tekniklerle daha detaylı ve kapsamlı ele alınmasıyla daha geçerli ve kapsamlı bulgularla mevcut problemin çözümlenmesi amaçlanmıştır.

Nitel araştırma sürecinde geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması oldukça önemlidir. Nitel araştırmada özellikle geçerlik güvenirliliğe göre daha önemli bir konumdadır. Araştırmacının esnek olması nitel araştırmada önemli ve faydalı görölmektedir. Gereklik durumlarında araştırmacının örneğin katılımcılara yönelttiği soruları çeşitlendirip artırabilmesi, verilerin toplanmasına dair kullandığı teknikleri çeşitlendirebilmesi gibi esnek yapısıyla geğerliliğin sağlanmasını artıran özelliklere sahiptir. Bununla birlikte elde edilen verilerin, geğerilen sürecin detaylı bir şekilde raporlanması nitel araştırmada geğerliliğin sağlanabilmesi için önemlidir (Baltacı, 2019; Yıldırım ve şimşek, 2011). Araştırmanın nitel verilerinin geğerliliğini artırmak için verilerin toplanma ve analiz süreci ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Nitel araştırmalarda güvenirliliğe bakıldığında ise nicel araştırmalardaki karşılığı yerine farklı bir anlama sahip olduğu ifade edilmektedir. Nitel araştırmaların doğası gereği sürekli değişim içerisinde olan insan ve yaşantılarla çalışıldığında sonuçların da her zaman geçerli olamayabileceği ortaya çıkmaktadır. Nitel araştırmalarda göz önünde bulundurulması gereken bir durum olarak elde edilen verilerin çalışılan gruba özgü olduğu, farklı bir grupta farklı veriler elde edileceğinin bilincinde olunması gerektiğidir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Bu doğrultuda araştırmacının görüşme sürecindeki rolünü açık ve yalın bir şekilde belirtmesi, verilerin toplandığı kişileri ve ortamı açıklaması çalışmanın güvenirliliğini artırmak için uygulanan yöntemlerdir. Bu çalışmada hem veri toplama hem de analiz süreci detaylı bir şekilde açıklanarak araştırmanın güvenirliliğini artırılmaya çalışılmıştır. Güvenirliliği sağlamak için ayrıca betimsel analiz sonucunda elde edilen 71 adet kod liste halinde yazılmış ve araştırmacının belirlediği tema ve alt temalarla birlikte nitel araştırma alanında uzman bir akademisyene verilerek hiçbir kodu dışarıda bırakmayacak şekilde eşleştirmesi istenmiştir. Daha sonra uzman

eşleştirmesiyle araştırmacının eşleştirmesi karşılaştırılmış ve güvenirliğin hesaplanmasında Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği şu formül kullanılmıştır:

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$$

Güvenirlik çalışmasının sonucunda araştırmacı ile uzmanın kodlarının iki tanesinde görüş ayrılığı olmuştur. Bunlar “kızma” ve “anlamaya çalışmak” kodlarına ilişkindir, uzman bu kodların davranışsal bir tepki olduğunu değerlendirmiş, ancak ebeveyn cümleleri incelendiğinde herhangi bir eyleme geçtiklerini belirtmedikleri görüldüğü için duyuşsal tepki olarak kodlanmıştır. Miles ve Huberman'ın formülünden hareketle “güvenirlik = $71/71+2 = 0.97$ olarak hesaplanmıştır. Saban'ın (2008) araştırmacı ve uzman eşleştirmeleri sonucunda uyum %90 ve üzeri olursa istenilen düzeyde bir güvenirlik sağlanmış olacağını belirtmesinden hareketle, bu araştırmanın güvenirliği yeterli olarak görülmüştür.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilerin analiz işlemleri ve sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre, araştırmanın alt problemlerine ilişkin sonuçları sırasıyla yapılarak sonuçları belirtilmiştir.

Araştırmanın Nicel Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın nicel bulgularına ilişkin olarak, öncelikle betimsel analiz sonuçlarına yer verilmiş, daha sonra araştırmanın alt problemlerinden hareketle yapılan analiz sonuçları sunulmuştur.

Betimsel Analiz Sonuçları

Çalışmanın nicel bulguları kapsamında ilk olarak katılımcıların ve ilkokul çağındaki çocuklarının dijital araç kullanma süreleri saptanmış ve Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14

Katılımcıların ve İlkokul Çağındaki Çocuklarının Dijital Araçları Kullanma Sürelerinin İncelenmesi

	N	Min.	Maks.	Ort	Ss
Ebeveyn olarak siz günde kaç dakika dijital araç kullanıyorsunuz? (Telefon, bilgisayar, internete erişim sağlayan araçlar)	505	0	600	179,31	123,14

(Devam ediyor)

Tablo 14 (Devam)

Katılımcıların ve İlkokul Çağındaki Çocuklarının Dijital Araçları Kullanma Sürelerinin İncelenmesi

	N	Min.	Maks.	Ort	Ss
Dijital araç kullanım sürenizin ne kadarı bilgi edinmek için?	482	0	600	105,83	94,89
Çocuğunuz günde kaç dakika dijital araç kullanıyor?	499	0	480	91,93	61,17
Çocuğunuzun dijital araç kullanım süresinin ne kadarı boş vakit geçirmek için?	489	0	420	79,34	60,04

Tablo 14'te ilkokul çağında çocuğu olan ebeveynlerin dijital araçları günlük kullanım sürelerinin 0 ile 600 dakika arasında değiştiği ve kullanım süresi ortalamasının 179,31 dakika (Ss=123,14), başka bir ifadeyle yaklaşık üç saat olduğu görülmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin dijital araçları bilgi edinmek amacıyla ortalama 105,83 (Ss=94,89) dakika kullandığı gözlenmiştir.

Çocukların dijital araçları günlük kullanım sürelerinin 0 ile 480 dakika arasında değiştiği ve kullanım süresi ortalamasının 91,93 (Ss=61,17) dakika olarak hesaplandığı gözlenmiştir. Ayrıca, çocukların dijital araçları boş vakit geçirmek amacıyla ortalama 79,34 (Ss=60,04) dakika kullandığı belirlenmiştir.

Araştırma sürecinde kullanılan ölçeklere ilişkin betimsel değerler Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

Dijital Ebeveynlik Farkındalık, Dijital Ebeveynlik Tutum ve Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeklerinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler

Değişkenler	Min.	Maks.	Ort	Ss
Verimli kullanım (DEFÖ)	4	20	16,38	2,78
Dijital ihmal (DEFÖ)	4	20	8,92	3,10
Olumsuz model olma (DEFÖ)	4	20	8,34	2,66
Risklerden koruma (DEFÖ)	4	20	14,90	3,53
Ebeveynlik stres	0	72	10,52	12,49
Dijital medya risklerinden koruma (DETÖ)	6	30	24,83	3,40
Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama (DETÖ)	13	30	24,59	3,41
Olumsuz ebeveynlik (ÇBESDÖ)	19	71	35,35	9,96
Olumlu ebeveynlik (ÇBESDÖ)	33	80	65,91	9,54

DEFÖ= Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği, DETÖ= Dijital ebeveynlik tutum ölçeği, ÇBESDÖ= Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği

Tablo 15'te dijital ebeveynlik farkındalığı, dijital ebeveynlik tutum ve çok boyutlu ebeveynlik stillerini değerlendirme ölçeklerinden elde edilen puanlara ilişkin betimsel analizlere yer verilmektedir. Buna göre verimli kullanım, dijital ihmal, olumsuz model olma ve risklerden kaçınma puan ortalamalarının sırasıyla 16,38 (Ss=2,78), 8,92(Ss=3,10), 8,34 (Ss=2,66) ve 14,90 (Ss=3,53) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları ölçekten alınabilecek maksimum puanlarla karşılaştırıldığında ebeveynlerin verimli kullanım ve risklerden kaçınma algılarının yüksek düzeyde, dijital ihmal ve olumsuz model olma algıları ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Ebeveynlik stres puan ortalaması ise 10,52 (Ss=12,49) olarak hesaplanmıştır. Bu değer ölçekten alınabilecek maksimum puan göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların ebeveynlik stres algısının çok düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Dijital medya risklerinden koruma ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puan ortalamaları sırasıyla 24,83 (Ss=3,40) ve 24,59 (Ss=3,41) olarak hesaplanmıştır. Bu değerlere göre, katılımcıların dijital medya risklerinden koruma ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama algıları ölçekten alınabilecek en fazla puana ortalama olarak yakın olduğu için yüksek düzeydedir.

Son olarak, olumsuz ebeveynlik ve olumlu ebeveynlik puan ortalamaları sırasıyla 35,35(Ss=9,96) ve 65,91 (Ss=9,54) olarak hesaplanmıştır. Puan ortalamaları ölçekten alınabilecek en yüksek puana göre kıyaslandığında, katılımcıların olumsuz

ebeveynlik algıları düşük düzeyde, olumlu ebeveynlik algıları ise yüksek düzeyde bulunmaktadır.

Fark Testi Sonuçları

Tablo 16

Cinsiyete Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort	Ss	t(515)	p
Verimli kullanım	Kadın	378	16,66	2,48	3,19	0,00*
	Erkek	139	15,80	3,26		
Dijital ihmal	Kadın	378	8,89	3,08	-0,35	0,73
	Erkek	139	9,00	3,19		
Olumsuz model olma	Kadın	378	8,10	2,60	-3,13	0,00*
	Erkek	139	8,92	2,73		
Risklerden koruma	Kadın	378	14,98	3,50	0,55	0,58
	Erkek	139	14,78	3,64		

*p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde, cinsiyete göre dijital ihmal ve risklerden koruma puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, cinsiyete göre, verimli kullanım ($t(515)= 3,19$; $p<0,05$) ve olumsuz model olma ($t(515)= -3,13$; $p<0,05$) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Kadınların verimli kullanım puan ortalamaları, erkeklerin ise olumsuz model olma puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 17

Eğitim Durumuna Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Eğitim durumu	N	Ort	Ss	F(5;513)	p	Scheffe Post-Hoc
Verimli kullanım	İlkokul ^a	75	16,96	2,32	2,53	0,03*	a>b
	Ortaokul ^b	56	15,54	3,88			
	Lise ^c	120	16,77	2,97			
	Önlisans ^d	52	16,02	3,13			
	Lisans ^e	162	16,37	2,29			
	Lisansüstü ^f	54	16,04	2,32			
Dijital ihmal	İlkokul	75	8,75	3,31	1,93	0,09	-
	Ortaokul	56	9,84	3,40			
	Lise	120	8,50	3,03			
	Önlisans	52	8,42	2,35			
	Lisans	162	9,14	3,10			
	Lisansüstü	54	8,89	3,03			
Olumsuz model olma	İlkokul ^a	75	7,25	2,25	10,40	0,00*	e>a, e>b, e>c, e>d f>a, f>b, f>c, f>d
	Ortaokul ^b	56	7,84	3,04			
	Lise ^c	120	7,81	2,49			
	Önlisans ^d	52	7,79	2,23			
	Lisans ^e	162	9,26	2,71			
	Lisansüstü ^f	54	9,26	2,14			
Risklerden koruma	İlkokul	75	15,92	3,39	1,59	0,16	-
	Ortaokul	56	14,59	4,63			
	Lise	120	14,98	3,63			
	Önlisans	52	14,65	3,87			
	Lisans	162	14,65	3,04			
	Lisansüstü	54	14,74	3,13			

*p<0,05

Tablo 17 incelendiğinde, ebeveynlerin eğitim durumuna göre dijital ihmal ve risklerden koruma puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, eğitim durumuna göre, verimli kullanım (F (5;513)= 2,53; p<0,05) ve olumsuz model olma (F(5;513)= 10,40; p<0,05) puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Scheffe testi sonuçlarına göre, ilkokul mezunu

ebeveynlerin verimli kullanım puan ortalaması, ortaokul mezunu ebeveynlerin puan ortalamasından anlamlı olarak daha yüksektir. Lisans ve lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin ise olumsuz model olma puan ortalamaları, ilkokul, ortaokul, lise ve ön lisans mezunu ebeveynlerin puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 18

Gelir Düzeyine Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Gelir düzeyi	N	Ort	Ss	F (2;455)	p	Scheffe Post- Hoc
Verimli kullanım	8000 TL ve altı	139	16,83	2,61	2,15	0,12	-
	8001-16000 TL	148	16,22	2,92			
	16001 TL ve üzeri	171	16,35	2,44			
Dijital ihmal	8000 TL ve altı	139	8,55	3,01	1,15	0,32	-
	8001-16000 TL	148	8,96	2,84			
	16001 TL ve üzeri	171	9,06	3,33			
Olumsuz model olma	8000 TL ve altı ^a	139	7,45	2,34	15,93	0,00*	c>a, c>b, b>a
	8001-16000 TL ^b	148	8,38	2,60			
	16001 TL ve üzeri ^c	171	9,12	2,77			
Risklerden koruma	8000 TL ve altı	139	15,54	3,50	2,86	0,06	-
	8001-16000 TL	148	14,70	3,41			
	16001 TL ve üzeri	171	14,71	3,39			

*p<0,05

Tablo 18 incelendiğinde, gelir düzeyine göre verimli kullanım, dijital ihmal ve risklerden koruma puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, gelir düzeyine göre, olumsuz model olma puan ortalamaları ($F(2;255) = 15,93$; $p < 0,05$) anlamlı bir farklılık göstermiştir. Scheffe testi sonuçlarına göre, 16001 TL ve üzeri gelire sahip ebeveynlerin olumsuz model olma puan ortalamaları en yüksek, 8000 TL ve altı gelire sahip ebeveynlerin ise olumsuz

model olma puan ortalamaları en düşüktür. Genel olarak gelir düzeyi arttıkça olumsuz model olma puan ortalamaları da anlamlı olarak yükselmiştir.

Tablo 19

Çocuk Sayısına Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Çocuk sayısı	N	Ort	Ss	F(3;519)	p
Verimli kullanım	1	89	15,91	3,08	1,59	0,19
	2	243	16,48	2,68		
	3	148	16,32	2,81		
	4+	43	16,95	2,56		
Dijital ihmal	1	89	8,83	3,15	0,62	0,60
	2	243	8,86	2,82		
	3	148	8,89	3,28		
	4+	43	9,53	3,84		
Olumsuz model olma	1	89	8,84	2,70	2,12	0,10
	2	243	8,17	2,53		
	3	148	8,49	2,89		
	4+	43	7,81	2,31		
Risklerden koruma	1	89	14,96	3,28	0,03	0,99
	2	243	14,93	3,51		
	3	148	14,83	3,61		
	4+	43	14,91	3,90		

Tablo 19 incelendiğinde, çocuk sayısına göre verimli kullanım, dijital ihmal, olumsuz model olma ve risklerden koruma puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bir, iki, üç, dört ve daha fazla çocuğa sahip ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Tablo 20

Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn ve Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süresi Ortalamaları, Standart Sapmaları ve ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Eğitim durumu	N	Ort	Ss	F(5;496)	p	Scheffe Post-Hoc
Günlük dijital araçları kullanma süresi	İlkokul ^a	73	133,01	85,21	14,82	0,00*	f>a, f>b, f>c, f>d, f>e
	Ortaokul ^b	52	115,00	77,80			
	Lise ^c	111	176,40	107,57			
	Önlisans ^d	52	180,00	151,11			
	Lisans ^e	160	188,56	125,72			
	Lisansüstü ^f	54	285,00	125,77			
Bilgi almak amaçlı günlük dijital araçları kullanma süresi	İlkokul ^a	73	87,19	61,05	10,03	0,00*	f>a, f>b, f>c, f>d, f>e
	Ortaokul ^b	52	80,20	55,13			
	Lise ^c	111	84,66	77,13			
	Önlisans ^d	52	98,08	111,43			
	Lisans ^e	160	112,72	99,05			
	Lisansüstü ^f	54	180,74	120,08			
Çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi	İlkokul ^a	73	104,79	59,85	2,44	0,03*	a>d, a>f
	Ortaokul ^b	52	94,90	76,38			
	Lise ^c	111	92,92	58,19			
	Önlisans ^d	52	74,81	34,16			
	Lisans ^e	160	96,18	68,25			
	Lisansüstü ^f	54	75,09	47,32			
Çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi	İlkokul ^a	73	102,90	60,20	3,38	0,01*	a>d, a>f
	Ortaokul ^b	52	80,73	63,19			
	Lise ^c	111	81,58	67,54			
	Önlisans ^d	52	68,65	38,54			
	Lisans ^e	160	76,05	60,25			
	Lisansüstü ^f	54	63,70	50,54			

*p<0,05

Tablo 20'ye bakıldığında, eğitim durumuna göre günlük dijital araçları kullanma süresi (F(5;496)= 14,82; p<0,05), bilgi almak amaçlı günlük dijital araçları kullanma süresi (F(5;496)= 10,03; p<0,05), çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi (F(5;496)= 2,44; p<0,05) ve çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük

kullanma süresi ($F(5;496)= 3,38; p<0,05$) ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir.

Sceheffe testi sonuçları incelendiğinde ise lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin günlük dijital araçları kullanma süresi ortalamasının, ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans mezunu ebeveynlerin ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, ilkokul mezunu ebeveynlerin çocuklarının dijital araçları günlük kullanma süresi ortalaması ve boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi ortalaması, ön lisans ve lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 21

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile Ebeveynlerin Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilere ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	Günlük dijital araçları kullanma süresi	Bilgi almak amaçlı günlük dijital araçları kullanma süresi
Verimli kullanım	-0,06	-0,01
Dijital ihmal	0,11*	-0,01
Olumsuz model olma	0,22**	0,15**
Risklerden koruma	-0,09*	0,02

* $p<0,05$; ** $p<0,01$

Tablo 21’de gösterilen ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, günlük dijital araçları kullanma süresi ile dijital ihmal ($r=0,11; p<0,05$), olumsuz model olma ($r=0,22; p<0,05$) ve risklerden koruma ($r=-0,09; p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde ilişkiler bulunmaktadır. Günlük dijital araçları kullanma süresi arttıkça dijital ihmal ve olumsuz model olma artmakta, risklerden koruma ise azalmaktadır.

Bilgi almak amaçlı günlük dijital araçları kullanma süresi ile olumsuz model olma puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,15; p<0,05$). Bilgi almak amaçlı günlük dijital araçları kullanma süresi arttıkça olumsuz model olma da artış göstermektedir.

Tablo 22

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile İlkokul Çağındaki Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilere ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	Çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi	Çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi
Verimli kullanım	-0,20**	-0,06
Dijital ihmal	0,39**	0,20**
Olumsuz model olma	0,10*	0,02
Risklerden koruma	-0,20**	-0,05

*p<0,05; **p<0,01

Tablo 22’de gösterilen ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi ile verimli kullanım ($r=-0,20$; $p<0,05$), dijital ihmal ($r=0,39$; $p<0,05$), olumsuz model olma ($r=0,10$; $p<0,05$) ve risklerden koruma ($r=-0,20$; $p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde ilişkiler bulunmaktadır. Çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi arttıkça dijital ihmal ve olumsuz model olma artmakta, verimli kullanım ve risklerden koruma ise azalmaktadır.

Çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi ile dijital ihmal puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,20$; $p<0,05$). Çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi arttıkça dijital ihmal de artış göstermektedir.

Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumu ve Ebeveynlik Stilinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı üzerindeki Yordayıcı Etkisine ilişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları

Tablo 23

Dijital Ebeveynlik Farkındalık, Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stilleri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Verimli kullanım	1								
2. Dijital ihmal	-,32**	1							
3. Olumsuz model olma	-,38**	,45**	1						
4. Risklerden koruma	,56**	-,38**	-,32**	1					

(Devam ediyor)

Tablo 23 (Devam)

Dijital Ebeveynlik Farkındalık, Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stilleri Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
5. Ebeveynlik stres	-,09*	,15**	,17**	-,14**	1				
6. Dijital medya risklerinden koruma	,20**	-,11*	-,09*	,01	-,12**	1			
7. Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama	,25**	-0,07	-,04	,23**	-,16**	,19**	1		
8. Olumsuz ebeveynlik	-,12**	,29**	,21**	-,17**	,28**	,01	-,01	1	
9. Olumlu ebeveynlik	,27**	-0,05	-0,07	,17**	-,22**	,06	,23**	-,53**	1

*p<0,05; **p<0,01; N=523

Tablo 23'te gösterilen ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan ilişkiler incelendiğinde, verimli kullanım puanları ile ebeveynlik stres ($r=-0,09$; $p<0,05$), dijital risklerden koruma ($r=0,20$; $p<0,05$), dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ($r=0,25$; $p<0,05$), olumsuz ebeveynlik ($r=-0,12$; $p<0,05$) ve olumlu ebeveynlik ($r=0,27$; $p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.

Dijital ihmal puanları ile ebeveynlik stres ($r=0,15$; $p<0,05$), dijital risklerden koruma ($r=-0,11$; $p<0,05$) ve olumsuz ebeveynlik ($r=0,29$; $p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.

Olumsuz model olma puanları ile ebeveynlik stres ($r=0,17$; $p<0,05$), dijital risklerden koruma ($r=-0,09$; $p<0,05$) ve olumsuz ebeveynlik ($r=0,21$; $p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.

Risklerden koruma puanları ile ebeveynlik stres ($r=-0,14$; $p<0,05$), dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ($r=0,23$; $p<0,05$), olumsuz ebeveynlik ($r=-0,17$; $p<0,05$) ve olumlu ebeveynlik ($r=0,17$; $p<0,05$) puanları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.

Tablo 24

Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Verimli Kullanım Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	p
(Sabit)	5,82	1,52		3,82	0,00*
Ebeveynlik stres	0,00	0,01	0,01	0,24	0,81
Dijital medya risklerinden koruma	0,13	0,03	0,16	3,69	0,00*
Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama	0,15	0,04	0,18	4,11	0,00*
Olumsuz ebeveynlik	-0,01	0,01	-0,02	-0,36	0,72
Olumlu ebeveynlik	0,06	0,02	0,21	4,13	0,00*
R=0,36	R ² =0,13		F(5;522)=15,79		p<0,01

Bağımlı değişken= Verimli kullanım: *p<0,05,

Tablo 24 incelendiğinde, ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte verimli kullanım boyutu ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır (R=0,36; F=15,79; p<0,01). Ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stilleri, verimli kullanım boyutundaki değişimin %13'ünü açıklamıştır. Standardize beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, dijital medya risklerinden koruma ($\beta=0,16$; p<0,05), dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ($\beta=0,18$; p<0,05) ve olumlu ebeveynliğin ($\beta=0,21$; p<0,05) verimli kullanımın pozitif yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Dijital medya risklerinden koruma, dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve olumlu ebeveynlik arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenlerinden verimli kullanım algısı da artmaktadır.

Tablo 25

Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital İhmal Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	p
(Sabit)	4,94	1,70		2,90	0,00*
Ebeveynlik stres	0,02	0,01	0,06	1,36	0,18
Dijital medya risklerinden koruma	-0,09	0,04	-0,10	-2,38	0,02*

(Devam ediyor)

Tablo 25 (Devam)

Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital İhmal Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	p
Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama	-0,08	0,04	-0,08	-1,93	0,054
Olumsuz ebeveynlik	0,12	0,02	0,37	7,45	0,00*
Olumlu ebeveynlik	0,06	0,02	0,18	3,59	0,00*
R=0,35	R ² =0,13		F(5;522)=14,79		p<0,01

Bağımlı değişken= Dijital ihmal, *p<0,05,

Tablo 25 incelendiğinde, ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte dijital ihmal boyutu ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır (R=0,35; F=14,79; p<0,01). Ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stilleri, dijital ihmal boyutundaki değişimin %13'ünü açıklamıştır. Standardize beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, dijital medya risklerinden koruma (β =-0,10; p<0,05), olumsuz ebeveynlik (β =0,37; p<0,05) ve olumlu ebeveynliğin (β =0,18; p<0,05) dijital ihmali anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Olumlu ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ihmal artmakta, dijital medya risklerinden koruma arttıkça dijital ihmal azalmaktadır.

Tablo 26

Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Olumsuz Model Olma Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	p
(Sabit)	6,71	1,51		4,45	0,00*
Ebeveynlik stres	0,02	0,01	0,11	2,45	0,02*
Dijital medya risklerinden koruma	-0,07	0,03	-0,08	-1,94	0,054
Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama	-0,02	0,04	-0,03	-0,61	0,54
Olumsuz ebeveynlik	0,06	0,01	0,22	4,25	0,00*
Olumlu ebeveynlik	0,02	0,01	0,08	1,54	0,12
R=0,26	R ² =0,07		F(5;522)=7,48		p<0,01

Bağımlı değişken= Olumsuz model olma, *p<0,05,

Tablo 26 incelendiğinde, ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte olumsuz model olma boyutu ile anlamlı bir ilişkiye sahip

olduğu anlaşılmaktadır ($R=0,26$; $F=7,48$; $p<0,01$). Ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stilleri, olumsuz model olma boyutundaki değişimin %7'sini açıklamıştır. Standardize beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveynlik stres ($\beta=0,11$; $p<0,05$) ve olumsuz ebeveynliğin ($\beta=0,22$; $p<0,05$) olumsuz model olmanın anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Ebeveynlik stres ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenlerinden olumsuz model olma da artmaktadır.

Tablo 27

Ebeveynlik Stres, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Risklerden Koruma Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisini Belirlemek için Gerçekleştirilen Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	SH	β	t	p
(Sabit)	11,10	1,98		5,62	0,00*
Ebeveynlik stres	-0,02	0,01	-0,07	-1,54	0,12
Dijital medya risklerinden koruma	-0,05	0,04	-0,05	-1,10	0,27
Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama	0,23	0,05	0,22	4,91	0,00*
Olumsuz ebeveynlik	-0,04	0,02	-0,12	-2,36	0,02*
Olumlu ebeveynlik	0,02	0,02	0,05	0,92	0,36
$R=0,30$	$R^2=0,09$		$F(5;522)=10,07$		$p<0,01$

Bağımlı değişken= Risklerden koruma, * $p<0,05$,

Tablo 27 incelendiğinde, ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte risklerden koruma boyutu ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır ($R=0,30$; $F=10,07$; $p<0,01$). Ebeveynlik stres, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stilleri, risklerden koruma boyutundaki değişimin %9'unu açıklamıştır. Standardize beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ($\beta=0,22$; $p<0,05$) ve olumsuz ebeveynliğin ($\beta=-0,12$; $p<0,05$) risklerden korumanın anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama arttıkça risklerden koruma artmakta, olumsuz ebeveynlik arttıkça risklerden koruma azalmaktadır.

Nicel Bulguların Genel Değerlendirilmesi

Yapılan araştırmada ebeveynlerin dijital medya kullanımına yönelik tutumları ve algıları değerlendirilmiştir. Çalışmanın nicel boyutunu kısaca özetlemek gerekirse,

verimli kullanım ve risklerden kaçınma puan ortalamaları yüksek bulunurken, dijital ihmal ve olumsuz model olma puan ortalamaları düşüktür. Ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma ve dijital medyanın etkili kullanımını onaylama algıları da yüksektir. Cinsiyet ve eğitim durumuna göre bazı farklılıklar gözlemlenmiştir; kadınlar verimli kullanımda, erkekler ise olumsuz model olmada daha yüksek puanlar almıştır. Gelir düzeyine göre olumsuz model olma puanlarında farklılıklar tespit edilmiştir; yüksek gelirli ebeveynler daha yüksek olumsuz model olma puanlarına sahiptir. Eğitim durumu, günlük dijital araç kullanma sürelerini etkilemiştir; lisansüstü eğitim mezunları dijital araçları daha fazla kullanırken, ilkökul mezunu ebeveynlerin çocukları dijital araçları daha fazla kullanmaktadır. Ayrıca, ebeveynlerin dijital medya kullanımı ve ebeveynlik stilleri arasında bazı ilişkiler bulunmuştur; ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ihmal ve olumsuz model olma da artmaktadır. Genel olarak, olumlu ebeveynlik ve dijital medya risklerinden koruma arttıkça dijital medya kullanımı daha verimli hale gelmektedir.

Araştırmanın Nitel Boyutuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmanın altıncı sorusu “Ebeveynlerin dijital ebeveynlik süreçleri ile ilgili deneyim ve görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Bu araştırma sorusunu yanıtlamak için çocukları ilkökula devam eden ebeveynlerle yapılan görüşmelerde, katılımcılara hem kendileri hem de çocukları ile ilgili sorular sorulmuştur.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen verilerden hareketle, betimsel analiz yöntemi kullanılarak ana temalar, alt temalar ve kodlar belirlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular, frekans değerleri ile birlikte tablolar halinde özetlenmiş ve her bir ana tema, ebeveyn görüşlerinden doğrudan alıntılarla desteklenerek açıklanmıştır. Çocuğun hayatında dijital araçlar ana temasına ilişkin alt tema, kodlar ve frekans değerleri tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Çocuğun Hayatında Dijital Araçlar Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar

Alt Tema	Kodlar	F
Dijital Araçla Tanışma	2 Yaşında	6
	5 Yaşında	3
	3 Yaşında	2
	1. Sınıfta	1
	Telefon	9
Kullanılan Dijital Araçlar	Televizyon	9
	Tablet	8
	Bilgisayar	2
	1 Saat	6
Kullanım Süresi	2 Saat	5
	3 Saat	1
Kullanım Amacı	Oyun	8
	Video İzleme	7
	Ödev Araştırma	5
	Online Ders	2
	Oyalama	1
Sosyo-Ekonomik Durum	Etkisi Yok	4
	Şehir Hayatı	4
	Maddi İmkanlar Artırır	4
Dijital Araç Kullanmadığı Durumlar	Oyun Oynuyor	8
	Kitap Okuyor	6
	Ödev Yapma	4
	Resim Yapıyor	1
	Anneye Yardım	1

Tablo 28 incelendiğinde çocuğun hayatında dijital araçlar temasına ilişkin belirlenen alt temaların Dijital Araçla Tanışma, Kullanılan Dijital Araçlar, Kullanım Süresi, Kullanım Amacı, Sosyo-ekonomik Durum ve Kullanmadığı Durumlar olduğu görülmektedir. Tanışma alt teması ile ilgili olarak çocukların dijital araçlarla en fazla 2 yaşında iken tanıştıkları görülmektedir. Bu alt tema ile ilgili ebeveyn görüşleri şu şekildedir:

“Benim telefonumu ara ara alıp oyunlar oynuyordu, kaç yaşlarındadır, kaç yaşlarında, 2 yaşlarında...” (K-1)

“2 yaşında tanışmıştır, elimizde telefonları fark edince. Zaten ağlayınca televizyonla, reklamla şunla bunla susturmaya çalışıyorduk küçükken, sussun diye. Ondan sonra yaramazlık yaptığında, bizim işimiz olduğunda da verdik.” (K-2)

“3 yaşında televizyon ile tanıştı. Bizde telefon, tablet kesinlikle yok. Sadece televizyonumuz var.” (K-3)

“1. Sınıfta tanıştı. Uzaktan eğitim olduğu dönemde, ondan önce yoktu. Uzaktan eğitim olunca o zaman tablet aldık. O zaman tanıştı.” (K-4)

“Anaokulunda bizden görerek tanıştı. Biz mesela televizyona bakıyorduk, televizyona bakıyorduk bizden görerek o şekilde tanıştı. 5 yaşında tanıştı.” (K-11)

“1 yaş üstünde olduğunu düşünüyorum. Çok küçükken izletmemeye çalışıyordum çünkü. Çok net hatırlamayacağım ama 1 yaşın üstünde diye düşünüyorum.” (K-8)

“Çok huzursuzluk yapıyordu annesi ben ailecek beraberken onu ya susması için dikkatini dağıtmak için ağlaması kesmek için telefon vermiştik ilk o zaman tanıştı.” (K-9)

“Biz televizyon izlerken falan çocuk kısa da olsa teknolojiye maruz kaldı ama oturup eline bir telefon alması video izleme çizgi film izleme anlamında 1.5 -2 yaş civarı gibi diyebilirim.” (K-10)

Görüşmelerden elde edilen bilgilere göre çocukların telefon, televizyon ve tablet gibi dijital cihazları yoğun bir şekilde kullandığı ortaya çıkmıştır. Kullanma süresi olarak çocukların büyük çoğunluğunun 1 ve 2 saat dijital araç kullandığı görülmektedir. Kullanım amacı açısından ise çocuklar dijital araçları en çok oyun oynamak ve video izlemek için kullanmaktadır.

“Bilgisayarı ödev araştırma internette işte bazı bilgilere erişme ve oyun oynama en çok oyun oynama amacıyla kullanıyor.” (K-5)

“Daha çok televizyon. Çizgi film falan izliyordu. Öyle başladı ama telefon tabletle de devam etti.” (K-7)

“Daha çok oyun için kullanıyor yani ödev olduğu zaman araştırma için kullandığı oluyor daha çok oyun için oyun amaçlı kullanıyor.” (K-1)

“Daha çok telefon kullanmak istiyor oyunlar gibi. Daha çok ilgisini çekecek şeyler var çünkü telefonda. Oyun amaçlı kullanıyor.” (K-8)

“İzin veririm 24 saat kullanır ama ortalama 1 saat ortalama vakit olursa okuldan geldiğimde 1 saat 1 de 1 saat izin veriyor 2 saat minimum kullanmış oluyor.” (K-1)

“Toplamda en fazla 1 saat. Ödevlerini yaptıktan sonra tabi... Tableti derslere yardımcı amaçlı kullanmakta özellikle matematik dersleri. Telefonda indirmiş olduğu hikaye kitapları var onları yatmadan önce her akşam bir hikaye kitabı seçtirip okuyoruz. Boş zamanlarında 30 dk 1 saat olarak günde izin veriyoruz. Dijital materyal olarak tableti en çok kullanıyoruz.” (K-12)

Katılımcıların sosyo-ekonomik durumun dijital araç kullanımına ilişkin düşünceleri birbirine çok yakındır. 4 katılımcı sosyo-ekonomik durumun dijital araç kullanımını etkilemeyeceğini söylerken, 4'er katılımcı ise şehir hayatının ve maddi imkanların dijital araç kullanımı üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Buna ilişkin katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Köy hayatı ya da kasaba gibi daha rahat araçların trafiğin olmadığı bir yerde yaşayan bir çocuk dijital araçlarda o kadar vakit geçirmez.” (K-1)

“Benim yaşam alanım köy, parka da hep gitmiyoruz burda ama bahçemiz park gibi. Oynanacak o kadar çok şey var ki vakit geçirecek, onların canının sıkıldığını düşünmüyorum ben.” (K-2)

“Yine aynı şekilde devam ederdi hayat. Köyde de olsak şehirde de olsak yine aynı şekilde devam ederdi.” (K-4)

“Maddi durumu kısıtlı olan insanlarda bile yani belki bir bilgisayara erişemiyordur ya da akıllı telefonu yoktur ama televizyon giriyor bu sefer de devreye, hani mutlaka hani birçok kişinin televizyonu var hani çocuklar bunlarla vakit geçiriyor.” (K-5)

“Şehirde kaldığımız yer bir apartman dairesi, yani orda daha bir dijital şeylerle vakit geçirmeye meyilliler.” (K-9)

“Daha kırsal bir kesimde yaşıyorsa bir kişi orda hani doğa ile ya da dışarıda sosyal anlamda daha vakit geçirebilme güvenli bir ortamı varsa çocuğun doğal olarak teknoloji kullanımına daha az meyilli olur diye düşünüyorum. Çünkü daha çok vakit geçirir arkadaşlarıyla, akrabalarıyla ya da doğal ortamda.” (K-10)

“Tabi ki durumumuz daha iyi olsa daha iyi teknolojik cihazlar alırız. Bilgiye ulaşmamızı kendi bütçemize göre ayarlıyoruz. Atıyorum, bir bilgisayar alamıyoruz ama o eksikliği tablette gidermeye çalışıyoruz gibi.” (K-12)

Son olarak katılımcıların verdiği bilgilere göre çocuklar dijital araçları kullanmadıklarında en çok oyun oynamakta ve kitap okumaktadırlar. Aşağıda katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Ablası ile oynar kardeşiyle oynar genel olarak böyle.” (K-9)

“Daha güzel vakit geçiriyor kitap okuyor oyuncaklarıyla oynuyor...” (K-1)

“Kullanmadığı zaman oyun oynar abisi ve ablasıyla. Daha çok oyun oynar ders çalışır bu şekilde.” (K-7)

“Genelde hikaye kitabı okur, okumasını hızlandırmak adına, daha çok geliştirmek adına. Bazen ablası ile oyun oynar. Yani o şekilde. Sokak oyunları yok artık ablası ile evcilik falan kurarlar yani o şekilde.” (K-8)

“Kardeşleri ile oynuyor. Kendi oyuncakları varsa onlarla oynuyor.” (K-11)

“Ödevlerini yapar. Genelde okuldan geldikten sonra ödevleri oluyor. Zamanın büyük bir çoğunluğu kendi ödevleri ile geçiriyor. Onun haricinde okuması gereken kitaplar var hikaye kitapları okuyor.” (K-12)

“Birlikte beraber. Okula gitti zaten, geldiğinde ödevlerimizi yaparız. Kalan zamanda bana yardımcı olur. Ev işi olsun, çamaşır yıkarız, o gün ne işim varsa beraber vakit geçiririz.” (K-4)

Yapılan betimsel analiz sonucunda oluşturulan Dijital Araç Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tepkileri ana temasına ilişkin alt tema, kodlar ve frekans değerleri Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29

<i>Dijital Araç Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tepkileri Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar</i>		
Alt Tema	Kodlar	F
Duyuşsal Tepkiler	Mutluluk	8
	Kızma	5
	Yetersizlik	5
	Üzüntü	4
	Kaygı	4
	Gerginlik	4
	Suçluluk	2
	Tedirginlik	1
	Anlamaya Çalışmak	1
	Sınırlama	5
Davranışsal Tepkiler	İkna Etme	3
	Uyarma	2
	Saklama	1
	Elinden Zorla Alma	1
	Yasaklama Tehdidi	1

Tablo 29 incelendiğinde dijital araç kullanımına ilişkin ebeveyn tepkileri temasına ilişkin belirlenen alt temaların Duyuşsal Tepkiler ve Davranışsal Tepkiler olduğu görülmektedir. Duyuşsal tepkiler açısından katılımcıların en çok mutluluk, kızma ve yetersizlik gibi durumlar hissettikleri görülmektedir. Katılımcılar çocukları dijital araç kullanmadığında mutlu olduklarını, çocuklar kullandığında veya kullanmalarını engelleyemediklerinde ise kızdıklarını ve kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların duyuşsal tepkilerle ilgili söyledikleri aşağıda sunulmuştur:

“Yani telefonu tablet kullanmadığında daha güvenli olduğunu hissediyorum yani göz daha güzel şeyler yaptığı için daha mutlu oluyorum.” (K-1)

“O zaman yani daha mutlu hissediyorum çünkü oyun ya da çizgi film için bir tablet ya da telefonu kullandığında kendimi daha böyle kötü hissediyorum ama ders çalışırken bir araştırma için kullandığında tabi daha mutlu hissediyorum.” (K-9)

“Hafif stresli endişeli hissedebiliriz. Çünkü bir kural koyulmuş ve bu kurala uyulmuyor daha çok endişe duygusu oluşur.” (K-10)

“Biraz sesimi yükseltiyorum. Kararlılığımı ciddi olduğumu anlayıp o şekilde geri adım atıyorlar. Ne bileyim televizyon izlediklerinde sesimi yükselttiğimde ciddi olduğumu anlıyorlar... Yani ona uygun olmayan şeyleri izlediğini düşündüğümde gergin olurum, sinirli olurum. Yani müdahale ederim. Bunları izlememesi gerektiğini sert bir şekilde biraz sesimi yükselterek söylerim.” (K-11)

“Çağımızın her anne babası gibi bu konuda çok büyük endişelerim var benim yani çocuklara belli imkanları sağlamaya çalışırken acaba bu sağladığımız imkanlar çocuklarda nelere sebep olacak diye endişe duymadan edemiyorum.” (K-5)

“Beni dikkate almıyor gibi yani beni kaale almıyor gibi hissediyorum yani kendim böyle suçlu gibi hissediyorum bilmiyorum nasıl denilebilir.” (K-5)

“Sınır koyamadığımız zamanlarda şöyle olur mesela, ben o sınırları belirlemişimdir 2 saat diye ama işte babamız biraz daha oynasınlar bir şey olmaz demesi beni çok gerer mesela.” (K-8)

“Olur bunlar bahis siteleri gibi bir şeyler çıkıyor bazen telefonla oynarken ya da internete girerken ya oralara yanlışlıkla girip üyelik vs başlatmasından endişe ediyorum.” (K-9)

“Kendimizi kötü hissetsek de bunun önüne geçemiyoruz. Eline telefon veriyoruz bir başka yere işe gidiyoruz, o telefonda oyalansın yanımıza gelmesin üşümesin diye. Mecburuz yani oyalansın diye.” (K-2)

“Ödevini yapmamış bir öğrenci gibi hissedirim kendimi yani benim yapmam gereken bir sorumluluk ama o sorumluluk yapamamışım gibi hissediyorum çocuktan çok ben onu yerine getirmemiş gibi hissedirim. Yani sorumluluğumu yerine getirmemişim bir suçluluk duygusu bu.” (K-6)

Katılımcıların davranışlarına bakıldığında ise en çok sınırlama ve çocukları ikna etme olduğu görülmektedir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Genelde bir süre verip kontrol etmeye çalışıyoruz. Sınırlama getirerek.” (K-7)

“Evet çünkü çocuklar kendi zamanlarını kontrol etme noktasında yetişkinlere ihtiyaç duyarlar. Bu anlamda eline teknolojik bir cihaz verdiğimizde saat sınırına bakmadan oyun oynadıkları için ya da video izledikleri için bir sınır koymamız gerekir.” (K-10)

“Yeter artık deyip telefonu elinden alıyoruz.” (K-2)

“Mesela bazen zorladığı zamanda oluyor böyle. Ben onu bir şekilde kandırmanın yolunu buluyorum. Onun zararlarını ona anlatarak işte diyorum çok televizyon izlemek iyi birşey değil. Onun dikkatini farklı yönlere çekerek farklı oyunlar bularak hadi gel onu kapatıp oyunlar oynayalım deyip onu ben kandırıp televizyonu kapatıyorum.” (K-3)

“Bir daha telefonu ya da tableti vermeyeceğim şeklinde hani korkutarak yani tehdit ederek bir nevi o şekilde tepki veriyorum bırakması için.” (K-9)

Yapılan betimsel analiz sonucunda oluşturulan Dijital Araçların Çocuklar Üzerindeki Etkileri ana temasına ilişkin alt tema, kodlar ve frekans değerleri Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30

Dijital Araçların Çocuklar Üzerindeki Etkileri Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar

Alt Tema	Kodlar	F
Faydalar	Bilgiye Kolay Ulaşma	6
	Araştırma	5
	Online Eğitim	2
	Teknolojiye Ayak Uydurma	1
	Eğitici Oyunlar	1
	Meslek Edinme	1
	İletişim Kolaylığı	1
	Sosyalleşememe	4
Zararlar	Korku Oluşturma	2
	Agresifleştirme	2
	Bağımlılık	1
	Yanlış Bilgi Edinme	1
	İskelet Sisteminde Bozulma	1
	Ruhsal Sıkıntılar	1

Tablo 30 incelendiğinde dijital araçların çocuklar üzerindeki etkileri temasına ilişkin belirlenen alt temaların Faydalar ve Zararlar olduğu görülmektedir. Katılımcılar dijital araçların en çok bilgiye kolay ulaşma ve araştırma açısından faydalı olduğunu düşünmektedirler. Katılımcıların buna ilişkin düşünceleri şu şekildedir.

“Bilgi öğrenme açısından bilgilere kolay ulaşma açısından çok faydaları var mesela araştırma ödevleri veriyor öğretmen dışarı çıkmadan bir kafeye gitmeden hemen evde bütün bilgiler önüne seriliyor.” (K-1)

“Faydaları var bilgiye ulaşmak çok kolay öncelikle yani ben 40 yaşındayım bir bilgiye ulaşmak için çocukluğumuzda yaptığımız ansiklopediler vardı onları bulmak bile çok daha uğraştırıcı bir konuydu.” (K-6)

“Mesela atıyorum eğitici oyunlar olabilir, kelime oyunları gibi. Bu oyunları ona göre seçebiliriz daha verimli oluyor.” (K-7)

“Yani şöyle diyebilirim biz eskiden bir araştırma vs bir şey yapamıyorduk internet hemen elimizin altında telefon yoktu onlar hani şu an bir şey araştırabiliyorlar yani bilgiye erişebiliyorlar kolaylıkla hızlı bir şekilde.” (K-9)

“Dijital araçlar iletişimi sağlıyor, yine pandemi döneminde eğitim devam etti, eğitimler organize edildi. Bunun dışında bilgiye ulaşma anlamında eskiden bir yüksek lisans doktora öğrencisi il il gezerken bir kitaba ulaşmak için çaba sarf ederken şimdi inernet üzerinden ulaşabiliyor bunlar artıları.” (K-10)

”Kontrollü bir şekilde kullanırsak, dijital platformlar bir kütüphane gibi istediğimiz bilgiye istediğimiz anda ulaşabiliyoruz. Tabi ki olumlu kullanırsak ama olumsuz kullanırsak çocuklarda özellikle aşırı derecede kendileri hırçınlaşıyor.” (K-12)

Dijital araçların zararları ile ilgili olarak ise çocukların sosyalleşememeleri, maruz kaldıkları içeriklerden korkmaları ve agresifleşmeleri dile getirilmiştir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Baktığın zaman onların görmemesi gereken şeyleri görüyor mesela rüyasına bile giren şeyler oluyor korkunç şeyleri izlediği zaman korkuyor.” (K-1)

“Düzgün kullanımda faydaları var. Araştırması gereken ders konusunda yardım alabileceği bilgi, benim de bilemediğim konularda yardımcı oluyor. Fazla vakit geçirdiğinde zararları var. Yani daha agresifleşiyor. Nasıl diyeyim araştırma dışında fazla oyun oynadığında veya video falan açtığında daha bir agresifleşiyor.” (K-4)

“Artıları işte teknolojiyi takip etme açısından hani bilgisayar kullanımı geliştirmesi ya da işte bazı yeniliklerden gelişmelerden haberdar olması gibi yani çağımıza ayak uydurması. Eksileri de işte dijitalle fazla maruz kalma yani sosyalleşememe çocuklar fazla ekrana bağımlı oluyorlar oyuna fazla bağımlı oluyorlar bu sefer sosyalleşmeyi unutuyorlar iletişim kurmayı unutuyorlar.” (K-5)

“Yanlış bilgiye ulaşma ihtimali var bunlarla alakalı olarak dediğim gibi engellemeye çalışıyoruz yani en azından onların girmelerini istemediğimiz yerlere girmelerini sınırlandırıcı önlemler almaya çalışıyoruz.” (K-6)

“Sürekli böyle boyunları eğik bir şekilde, hani gözleri aynı noktaya temas ediyor, o ışıkların renklerin. Hem fiziksel olarak hem de ruhsal olarak etkilendiklerini düşünüyorum.” (K-8)

“Sosyallikten uzaklaştırabiliyor, asosyal yapabiliyor.” (K-10)

Yapılan betimsel analiz sonucunda oluşturulan Ebeveynlerin Dijital Araç Kullanımı ana temasına ilişkin alt tema, kodlar ve frekans değerleri Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31

<i>Ebeveynlerin Dijital Araç Kullanımı Temasına İlişkin Alt tema ve Kodlar</i>		
Alt Tema	Kodlar	F
Kullanım Amacı	Bilgi Edinme	9
	Sosyal Medya	7
	Haberleşme	5
	Boş Şeyler	4
	Yemek Tarifi	1
	Ders Çalışmak	1
Çocuklar Üzerindeki Etkileri	Rol Model Alma	10
	Uzaklaşma	1
	Etkilemiyor	5
Ebeveynlik Davranışına Etkileri	Çocuklarla İlgilenmeme	4
	Olumlu	1
	Zaman Kaybı	1
	Yönlendirici	4
Roller	Tutarlılık	2
	Göz Yumma	2
	Kuralcı	1
	Esnek	1
	Müdahale	1

Tablo 31 incelendiğinde ebeveynlerin dijital araç kullanımı temasına ilişkin belirlenen alt temaların, Kullanım Amacı, Çocuklar Üzerindeki Etkileri, Ebeveynlik Davranışlarına Etkileri ve Roller olduğu görülmektedir. Kullanım amacı açısından katılımcılar dijital araçları çoğunlukla bilgi edinme, sosyal medyayı kullanma ve haberleşme için kullanmaktadırlar. Bu alt temaya ilişkin katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Bir gün içinde sabahdan akşama toplam 2 saati geçmez, genelde sosyal medya amaçlı bakıyorum.” (K-2)

“Haberleşmek amacıyla yani daha çok alıyorum. Ortalama 1,2 saat. Yani Whatsapp grupları var onlara bakmak. Yani 1 saat diyelim.” (K-4)

“Ben daha çok mesleğim gereği stresli bir iş yaptığım için aralarda rahatlama ve böyle eğlenceli şeyler izleme amaçlı vakit geçiriyorum ya da işte onun dışında da mesleki bilgiler için bakıyorum.” (K-5)

“Ders çalışmak için veya haberleşmek için kullanırım dijital ortamları. Dışardan sınavlara hazırlanıyorum, ders çalışıyorum.” (K-8)

“Zaman kaybı olarak çok etkiliyor, zaman kaybedince çok zamanımın gitmiş olduğunu ve boşa harcamış olduğunu görüyorum.” (K-1)

Katılımcıların neredeyse tamamı dijital araç kullanımlarının çocuklar tarafından rol-model olarak alındığını ve kendilerini dijital araç kullanırken gören çocukların da bu araçlara yöneldiğini şu şekilde belirtmiştir:

“Mesela sofrada ben bir şeye bakayım diye alıyorsam eğer çocuk da var hemen kendi tabletini de alıp getiriyor mesela siz bakıyorsunuz ben de bakacağım benim işim bitmiş sorumluluğum bitmiş mesela ben kendimce kendimi haklı görüyorum orada okuldan gelmiş onun ödevleri bitmemiş yapılacak şeyleri var ama ben bakıyorum diyor o da bakmak istiyor o anda.” (K-1)

“Kötü örnek olmamaya çalışıyoruz ama elimizden gelmiyor yani. Ben bakıyorum çocuk da benden örnek alıyor. Ben kitap okusam çocuk da kitabını alır yanıma gelir. Ama bu sefer çocuklar da ufaktan ufaktan bize de telefon alın demeye başlıyor.” (K-2)

“Ya ben böyle bazen telefona daldığım zaman bakıyorum ki onlar daha böyle şey yapıyorlar. Böyle gözümün içine bakıyorlar. Sonra ben telefonu falan bırakıyorum, onlarla daha iyi bir iletişim kurmaya çalışıyorum, elimden geldiği kadar.” (K-3)

Ayrıca katılımcıların 5’i dijital araç kullanımının ebeveynlik davranışlarını etkilemediğini belirtirken, 4’ü ise dijital araç kullandıkları için çocuklarla ilgilenemediklerini dile getirmiştir. Son olarak katılımcılar dijital araç kullanımına ilişkin üstlendikleri roller açısından en çok yönlendirici olduklarını belirtirken, 2’ser katılımcı ise tutarlı davranmanın önemli olduğunu ve çocuklarının dijital araçları kullanmasına göz yumduklarını belirtmiştir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

“Bizim söylediklerimizden ziyade bizim yaptıklarımızı dikkate alacaklarını düşünüyorum. O noktada elimizden geldiği kadar onlara iyi örnek olma açısından ev ortamında cep telefonu, dijital materyal çok kullanmak istemiyorum. Onlara ders yap deyip kendim telefonla oynarsam veya internette farklı şeyler bakarsam şimdi onlara söylemek ile eylem arasında çelişki olduğundan dolayı yapacağım şey çok fazla etkili olmayacak.” (K-12)

“Farklı düşünce yapılarımız olmuyor. Birimiz bir şey dediği zaman eşim der, kızım annen ne diyorsa doğrudur. Bırakman gerekiyor demek ki. Hani işte

uykusu geldiğinde biraz daha kalayım baba der, kızım yatman gerekiyor sabah okul var. Annen öyle diyorsa hani uyku saatin gelmiştir gibi. Farklılıklar olmuyor yani.” (K-4)

“Aslında az önce söylediğim konular gibi yani çocuklarla oturup anlaşıp bu konudaki geçireceği vakit kısıtlama yolunda önlemler almaya çalışıyoruz ikimizin ortak oluyor aslında yani hem ben hem de eşimin aynı derecede ortak.” (K-5)

“Biz dijitale çok daldığımızda kendimiz için de çocuklar için de söyleyeyim birbirimizden uzaklaşıyoruz.” (K-6)

“Yani açıkçası ben de fazla kullandığımda bu sefer çocuklarla ilgilenmemiş oluyorum. Büyüklerinde belli bir sınırlama getirmesi gerekiyor bence. Bazen bizde kaçırabiliyoruz.” (K-7)

“Yani sanki yani bunlar tabii ki biraz vakit olaraktan çocuklarla vakit geçirme olaraktan biraz engelliyor olabilir.” (K-9)

”Yani ben daha çok kural koyuyorum. Sınırları belli, daha çok dikkat eden ama babamız biraz esnek. İşte çocuklar biraz daha oynasınlar falan, üzülmesin bu şekilde yaklaşır kendisi.” (K-8)

“En önemli rolümüz eşimle beraber tutarlı bir ebeveyniz. Yani benim evet dediği şeye eşim hayır demez. Eşimin evet dediği şeye ben hayır demem.” (K-10)

“Yani annesi biraz daha işi sıkı tutuyor ben yani biraz daha gevşek yapım gereği gevşek davranıyorum.” (K-9)

Nitel bulgulardan hareketle derinlemesine veriler elde etmek ve çeşitli değişkenler arasındaki farkı görmek amacıyla çapraz analiz yapılmıştır. Bu doğrultuda görüşmeye katılanların düşünceleri ebeveyn rolü, mezuniyet durumları ve mesleklerine göre karşılaştırılarak Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32

Ebeveynlerin Düşüncelerinin Ebeveyn rolü, Mezuniyet durumları ve Mesleklerine Göre İncelenmesi

Ana tema	Alt tema	Ebeveyn Rolü		Mezuniyet					Meslek			
		Anne	Baba	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü	Ev hanımı	Diş Hekimi	Esnaf	Psik. Danışman	Memur
Dijital Araç Kullanımının	Kaygı	2	1	1	1		1	2			1	
Sebebi	Sinir	2	1	1	1	1		1	1	1		
Olduğu Stres	Üzüntü	2	1		2	1		2	1			1
	Yetersizlik	2		1		1		1	1			
	Suçluluk		2	1		1			1	1		
Dijital Araçların	Zaman kaybı	2	1		1	2		1	1			1
Ebeveynlik Davranışına	Etkisi yok	4		2	2			4				
Etkisi	İlgilenmeme	1	4	2	1	1	1	1	1	2	1	
Evde Üstlenilen Roller	Müdahaleci	2		1	1			2				
	Anne kararlı	2		1	1			2				
	Uyumlu	3	2	1	1	2	1	2	2		1	
	Esnek		3	1	1	1				2		1

Tablo 32 incelendiğinde çocukların dijital araç kullanımının yol açtığı stres bakımından annelerin kaygı, üzüntü, sinir ve yetersizlik gibi duygular hissettiği görülürken, babaların suçluluk duygusu yaşadığı görülmektedir. Mezuniyet durumu ve meslekler açısından ise dikkat çekici bir fark görülmemiştir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

“Her zaman takip edemediğim için kaygılanıyorum.” (K-1)

“Müdahale edemediğim zaman üzülüyorum yani. Onun önüne geçemeyeceğimi düşünüyorum.”(K-4)

“Beni dikkate almıyor gibi yani beni kale almıyor gibi hissediyorum yani kendim böyle suçlu gibi hissediyorum bilmiyorum nasıl denilebilir.” (K-9)

“Ne oynuyor acaba ne tarz oyunlar şeklinde içerik anlamında biraz kaygı yaşıyoruz.” (K-10)

Ebeveynlerin dijital araç kullanımının ebeveynlik davranışına etkisi incelendiğinde ise annelerin üzerinde etkisi olmadığı görülürken, babalarda ilgilenmeme

davranışına yol açtığı görülmüştür. Başka bir dikkat çekici bulgu ise kendini ev hanımı olarak nitelendiren katılımcıların dijital araç kullanmalarının ebeveyn rollerine etkisi olmadığını belirtmeleridir. Bu konuda katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Yapmakla yükümlü olduğum görevlerim var. Onları aksatmıyorum, aksatsam olmuyor.” (K-2)

“Yani çok fazla vakit geçirmiyorum zaten. Vakit kalmıyor günlük yapmamız gereken işlerden. Çok da fazla etkilemiyor yani.” (K-4)

“Faydasız şeylerle de zaman kaybedince çok zamanımı gitmiş olduğunu ve boşa harcamış olduğunu görüyorum.” (K-1)

“Yani açıkçası ben de fazla kullandığımda bu sefer çocuklarla ilgilenmemiş oluyorum. Büyüklerinde belli bir sınırlama getirmesi gerekiyor bence. Bazen bizde kaçırabiliyoruz.” (K-7)

Son olarak evde üstlenilen roller açısından değerlendirildiğinde annelerin daha müdahaleci ve kararlı, babaların ise esnek olduğu görülmektedir. Mezuniyet durumu bakımından ise üniversite mezunu ve üzeri katılımcıların eşleriyle uyumlu davrandıklarını daha çok belirttiği görülmektedir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden bazılarına yer verilmiştir:

“Çocukların hayatına çok müdahale etmiyor eşim ama ben öyle değil müdahale ediyorum ve alıyorum.” (K-1)

“Farklı düşünce yapılarımız olmuyor. Birimiz bir şey dediği zaman eşim der, kızım annen ne diyorsa doğrudur.” (K-4)

“Yani ben daha çok kural koyuyorum. Sınırları belli, daha çok dikkat eden ama babamız biraz esnek. İşte çocuklar biraz daha oynasınlar falan, üzülmesin bu şekilde yaklaşır kendisi.” (K-8)

“Yani annesi biraz daha işi sıkı tutuyor ben yani biraz daha gevşek yapım gereği gevşek davranıyorum ama ders vs falan konusunda annesinin dediği geçiyor yani onun sözünü daha bir dinliyorlar.” (K-9)

“En önemli rolümüz eşimle beraber tutarlı bir ebeveyniz. Yani benim evet dediği şeye eşim hayır demez. Eşimin evet dediği şeye ben hayır demem.” (K-10)

“Şimdi eşim benden daha duyarlı bu konuda. Çocuklara yaklaşımı, sınır koyabiliyor.” (K-12)

Nitel Bulguların Genel Değerlendirilmesi

Çalışmanın nitel verilerini özetlemek gerekirse çocukların çoğunlukla 2 yaşında dijital araçlarla tanıştığı ve en çok telefon, televizyon ve tablet kullandığı belirlenmiştir. Kullanım süresi genellikle 1-2 saat arasında olup, oyun oynama ve video izleme en yaygın kullanım amaçlarıdır. Sosyo-ekonomik durumun dijital araç kullanımı üzerindeki etkisi hakkında farklı görüşler olsa da şehir hayatı ve maddi imkanların etkili olduğu belirtilmiştir. Dijital araç kullanılmadığında çocuklar en çok oyun oynamakta ve kitap okumaktadır. Ebeveynlerin dijital araç kullanımına ilişkin duygusal tepkileri arasında mutluluk, kızgınlık ve yetersizlik hisleri öne çıkmıştır. Davranışsal tepkiler ise genellikle sınırlama ve çocukları ikna etme şeklindedir. Dijital araçların faydaları arasında bilgiye kolay erişim vurgulanırken, zararları arasında sosyalleşme eksikliği, korku ve agresiflik gibi olumsuz etkiler dile getirilmiştir. Ebeveynler dijital araçları bilgi edinme, sosyal medya kullanma ve haberleşme amacıyla kullanmakta olup, çocuklar bu durumu rol-model alarak dijital araçlara yönelmektedir. Dijital araç kullanımının ebeveynlik davranışlarını etkilemediğini belirtenler olduğu gibi, bu nedenle çocuklarla yeterince ilgilenemediklerini söyleyenler de bulunmaktadır. Ebeveynler, dijital araç kullanımına ilişkin en çok yönlendirici rol üstlenmekte, bazıları ise tutarlı davranış ve hoşgörü göstermenin önemini vurgulamaktadır.

Tartışma

Bu araştırma kapsamında ilkökul döneminde çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile ilişkisi incelenerek ortaya konulmuştur. Ayrıca ilkökul döneminde çocuğu olan ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmeler doğrultusunda ebeveynlerin dijital ebeveynlik süreçlerine ilişkin deneyimleri incelenmiştir. Buna göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarına ilişkin görüşleri alınarak çeşitli değişkenler açısından ilgili alanyazın bağlamında yorumlanmıştır. Aşağıdaki bölümde öncelikle nicel verilerle ilgili tartışma ve yorum yer almaktadır.

Cinsiyete Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması

Cinsiyete göre dijital ihmal ve risklerden koruma puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, cinsiyetler arasında verimli kullanım ve olumsuz model olma puan ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kadınların verimli kullanım puan ortalamaları erkeklerden daha yüksek iken, erkeklerin olumsuz model olma puan ortalamaları kadınlardan anlamlı olarak daha yüksektir. Nicel bulgular araştırmanın nitel bulguları ile de desteklenmektedir. Araştırmanın katılımcıları annelerin dijital araç kullanma noktasında daha kararlı ve olumlu model olma özelliklerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle erkek katılımcılardan bazıları kendilerinin çocuklarının ısrarlarına karşı koyamayıp dijital araç kullanmaları noktasında esnek olduğunu, annelerin ise daha disiplinli davrandığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar da ebeveyn olarak tutarlı davrandıklarını, böylece çocukların dijital araç kullanma konusunda ev içinde konulan kurallara uyduklarını dile getirmiştir.

Alanyazında bu sonuçlarla ilgili farklı bulgular elde edilmiştir. Örneğin Haşıl-Korkmaz ve diğerleri (2023), babaların dijital ebeveynlik farkındalığında olumsuz model olma puanlarının annelere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bunun yanında, dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma puanlarında cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Manap (2020) çalışmasında erkeklerin olumsuz model olma ve dijital ihmal puanlarının kadınlara göre daha yüksek, verimli kullanım ve risklerden koruma puanlarının ise daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Bostancı ve Çakır (2022) ise, dijital ebeveynlik farkındalığının alt boyutlarında kadınların olumsuz model olma ve verimli kullanım puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Kennedy (2011) tarafından yapılan çalışma, kadınların dijital ebeveynlik açısından erkeklere göre daha başarılı olduğunu, özellikle çocuklarla dijital araç kullanımında kadınların erkeklerden daha verimli vakit geçirdiğini ortaya koymuştur. Ancak, Sürsavur, Kanmaz ve Bakır (2022) dijital ebeveynlik farkındalığının alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmiştir.

Araştırmaların bulguları genel olarak kadınların dijital ebeveynlik farkındalığının erkeklerden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu duruma ilişkin, kadınların ev içi rollerinin daha fazla olması ve çocuklarla ilgili kararlarda daha fazla sorumluluk almalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Görüşmelere katılan kadın

katılımcılar, dijital araçları çocuk bakımı, yemek ve el işi gibi amaçlarla kullandıklarını ifade ederken, erkek katılımcılar daha çok işten sonra stres atmak ve rahatlamak için sosyal medyada gezindiklerini belirtmişlerdir. Bu nitel veriler de araştırma bulgularını desteklemektedir.

Araştırma sürecinde ulaşılan verilerden hareketle, ebeveyn rollerinin yeniden tanımlanması ve babaların çocuklarla ilgili sorumluluklarda daha aktif rol alması önemli görülmektedir. Aile içi dengeyi sağlamak ve dijital araçların daha sağlıklı kullanımını teşvik etmek için ebeveynler arasında aktif bir iş birliğinin gerekliliği vurgulanmalıdır. Bu sayede, dijital ebeveynlik farkındalığı artırılarak, çocukların dijital dünyada daha güvenli ve verimli bir şekilde yer almaları sağlanabilir.

Eğitim Durumuna Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması

Eğitim durumuna göre dijital ihmal ve risklerden koruma puan ortalamalarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, verimli kullanım ve olumsuz model olma puan ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar saptanmıştır. İlkokul mezunu ebeveynlerin verimli kullanım puan ortalaması, ortaokul mezunu ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksektir. Ayrıca, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin olumsuz model olma puan ortalamaları, ilköğretim, ortaokul, lise ve ön lisans mezunlarına göre daha yüksek bulunmuştur. Nitel araştırmanın bulgularında ise eğitim durumuna göre ebeveynlerin farkındalıkları arasında bir farklılığa rastlanılmamaktadır. Bunun sebebi nitel görüşmelere katılan ebeveynlerin sayısının yeterince fazla olmaması ve farkındalığı yüksek kişilerin görüşme yapmayı kabul etmesi olabilir.

Alanyazında bu konu ile ilgili yapılmış çalışmaların farklı sonuçları bulunmaktadır. Örneğin, Manap (2020) çalışmasında lisans mezunu ebeveynlerin ilköğretim mezunu ebeveynlere göre daha yüksek olumsuz model olma davranışı sergilediğini bulmuştur. Göldağ (2018) ise ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarının internet kullanımının arttığını ve bu durumun olumsuz model olma ile doğru orantılı olduğunu göstermiştir. Üstündağ (2024) tarafından yapılan bir çalışmada ise lisans ve lisansüstü eğitim seviyesindeki annelerin dijital ebeveynlik farkındalığı açısından daha yüksek olumsuz model olma puanlarına sahip olduğu bulunmuştur.

Haşıl-Korkmaz ve diğerleir (2023), eğitim seviyesine göre dijital ebeveynlik farkındalığında verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutlarında farklılıklar olduğunu bulmuşlardır. Lise mezunlarının ilkokul mezunlarına göre daha yüksek verimli kullanım puanlarına sahip oldukları ve lise mezunlarının ilkokul, ortaokul ve lisans mezunlarına göre daha yüksek risklerden koruma puanlarına sahip oldukları görülmüştür. Bu sonuçlar, eğitim seviyesi arttıkça verimli kullanım ve risklerden koruma puanlarının arttığını göstermektedir. Bostancı ve Çakır (2022) ise, ortaokul mezunlarının olumsuz model olma, dijital ihmal ve verimli kullanım puanlarının yüksek olduğunu, lisans mezunlarının ise risklerden koruma puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte, dijital ebeveynlik farkındalığı alt boyutlarında ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığını belirtmişlerdir. Bostancı ve Çakır (2022), eğitim düzeyine göre ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının değişkenlik gösterdiğini ve bu değişkenliğin, ebeveynin dijital araçları kullanabilme yeteneği ve doğru dijital ebeveynlik farkındalığı kazanma imkanlarından kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir. Diğer yandan Sürsavur ve diğerleri (2022) dijital ihmal, verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutlarında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark olmadığını, ancak olumsuz model olma alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır. İlköğretim mezunlarının ortaöğretim mezunlarına göre, ortaöğretim mezunlarının da yükseköğretim mezunlarına göre daha yüksek olumsuz model olma puanlarına sahip oldukları görülmüştür.

Alanyazındaki araştırmalar, eğitim düzeyine bağlı olarak dijital ebeveynlik farkındalığında farklı bulgulara işaret etmektedir. Bu araştırma kapsamında, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasının olumsuz model olmayı da beraberinde getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun, eğitilmiş ebeveynlerin yoğun çalışma sürelerine sahip olmaları, bazen çalışmalarını dijital araçlar üzerinden yapmaları ve rahatlama amacıyla dijital araçları kullanmaları nedeniyle olumsuz model olma puanlarının yüksekliğinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularından hareketle, eğitim seviyesi yükseldikçe dijital ebeveynlik farkındalığının da değişkenlik gösterdiği ve bu farkındalığın çocukların dijital dünyada daha sağlıklı bir şekilde yer alabilmeleri için kritik öneme sahip olduğu vurgulanmalıdır. Eğitilmiş ebeveynlerin dijital araçları bilinçli kullanmaları ve çocuklarına olumlu model olmaları, dijital ebeveynlik farkındalığının artırılmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Gelir Düzeyine Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması

Gelir düzeyine göre verimli kullanım, dijital ihmal ve risklerden koruma puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, gelir düzeyine göre olumsuz model olma puan ortalamaları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Buna göre 16001 TL ve üzeri gelire sahip ebeveynlerin olumsuz model olma puan ortalamaları en yüksek, 8000 TL ve altı gelire sahip ebeveynlerin ise olumsuz model olma puan ortalamaları en düşüktür. Genel olarak gelir düzeyi arttıkça olumsuz model olma puan ortalamaları da anlamlı olarak yükselmiştir. Nitel görüşmelerde katılımcılar gelir düzeyinin artmasının dijital araçlara ulaşımı kolaylaştırdığını belirtmiştir. Böylece ebeveynler daha fazla dijital araç almakta ve hem ebeveynlerin hem de çocukların bu araçları kullanma oranı artmaktadır. Dahası bazı ebeveynler kazançlarını dijital araçları kullanarak sağladıklarını belirterek, evde de bu araçları kullanmak zorunda olduklarını belirtmiştir. Bu da olumsuz model olma durumuna etki eden bir faktör olarak yorumlanabilir.

Alanyazında yer alan araştırmalar içerisinde gelir düzeyine göre dijital ebeveynlik farkındalığının incelendiği bir araştırma bulunamamıştır. Bununla birlikte Huang ve diğerleri (2018), gelir durumunun dijital araçlara erişimde önemli bir etmen olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada, gelirin artmasıyla birlikte olumsuz rol model olmanın artış göstermesinin, ailelerin gelir seviyesindeki yükselişin dijital araçlara erişimi de kolaylaştırmasıyla ilişkili olabileceği sonucuna varılmıştır. Bir başka ifadeyle, ailenin gelirinin az olması, sahip olduğu olanakların da sınırlı olmasına ve dolayısıyla dijital araç erişimine de kısıtlama getirmiş olabilir. Ebeveynin dijital araç kullanımının kısıtlı olması, çocuğa olumsuz rol model olma olasılığının da daha az olmasına sebep olabilmektedir. Nitekim görüşme yapılan bazı katılımcılar da çocuklarının kendilerini rol model olarak dijital araçları kullandıklarını belirtmiştir.

Çocuk Sayısına Göre Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması

Çocuk sayısına göre verimli kullanım, dijital ihmal, olumsuz model olma ve risklerden koruma puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bir, iki, üç,

dört veya daha fazla çocuğa sahip ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının benzer olduğu gözlenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde bu çalışmanın bulgularıyla benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin, Üstündağ (2024)'ın annelerle yaptığı çalışmada, çocuk sayısının annelerin dijital ebeveynlik farkındalığını anlamlı düzeyde etkilemediğini bulunmuştur. Benzer şekilde, Nayci (2021) de çocuk sayısına göre annelerin dijital ebeveynlik farkındalığının anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir.

Ancak Haşıl-Korkmaz ve diğerleri (2023) yaptıkları çalışmada çocuk sayısına göre dijital ihmal ve verimli kullanımda farklılıklar olduğunu, ancak olumsuz model olma ve risklerden korumada farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Beş çocuk sahibi ebeveynlerin dijital ihmal puanlarının, bir, iki, üç ve dört çocuğu olan ebeveynlere göre daha düşük olduğu; dört çocuk sahibi olanların dijital ihmal puanlarının ise tek çocuk sahibi olanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, çocuk sayısının artmasıyla ebeveynlerin çocuklarla ilgilenme sorumluluklarının da arttığını ve bu nedenle de dijital araçlarla geçirecekleri zamanın azaldığını düşündürmektedir. Nitekim nitel görüşmelerde katılımcılar çocuk sahibi olmanın dijital araçlarla geçirdikleri süreyi etkilediğini ve çocuklara daha fazla zaman ayırmaktan ve sorumlulukların artmasından dolayı eskisi kadar dijital araç kullanmadıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcılardan biri çocuklar sebebiyle eve internet bağlantısı aldıklarını ve bunun da internette geçirilen zamanı artırdığını dile getirmiştir.

Verimli kullanım puanlarına bakıldığında, beş çocuk sahibi ebeveynlerin bir, iki ve üç çocuklu ailelerden daha düşük puan aldıkları, dört çocuklu ebeveynlerin ise tek çocuklulara göre daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Bu durum, çocuk sayısının artmasıyla birlikte ebeveynlerin çocuklar üzerindeki kontrol ve rehberlik sağlama kapasitesinin zorlanabileceğini göstermektedir.

Özetle, alanyazındaki bulgular, çocuk sayısının dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde genel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını, ancak bazı alt boyutlarda farklılıklar gözlemlenebileceğini göstermektedir. Çocuk sayısının artması, dijital ihmalin azalmasına katkıda bulunurken, verimli kullanımda düşüşlere neden olabilmektedir. Bu durum, ebeveynlerin artan çocuk sayısı ile birlikte dijital araçları kullanma ve çocuklarına rehberlik etme konusundaki zorluklarını yansıtabilir.

Bu bulgular, ebeveynlerin çocuk sayısına bağlı olarak dijital ebeveynlik stratejilerini yeniden gözden geçirmeleri gerektiğini ve daha fazla çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumlulukları dengelemek için destek mekanizmalarının önemini

vurgulamaktadır. Eğitim programları ve rehberlik hizmetleri, ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarına daha iyi rehberlik edebilmeleri için faydalı olabilir.

Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn ve Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süresi Ortalamaları Fark Sonuçlarının Tartışılması

Eğitim durumuna göre günlük dijital araç kullanma süresi, bilgi alma amaçlı günlük dijital araç kullanma süresi, çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi ve çocuğun boş vakit geçirme amaçlı dijital araç kullanma süresi ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin günlük dijital araç kullanma süresi ortalaması, ilkokul, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans mezunu ebeveynlerden anlamlı olarak daha yüksektir. Ayrıca, ilkokul mezunu ebeveynlerin çocuklarının dijital araçları günlük kullanma süresi ve boş vakit geçirme amaçlı dijital araç kullanma süresi ortalamaları, ön lisans ve lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Ebeveynin eğitim düzeyi ile çocuğun internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen Ahmadi (2014), babalarının eğitim seviyesi doktora olan çocukların bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Gökçearslan ve Durakoğlu (2014) annesi yüksek lisans veya doktora mezunu olan çocukların, ilköğretim, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha yüksek oyun bağımlılığı puanı aldığını göstermiştir.

Bu araştırma ile tutarlı olarak, eğitim düzeyinin artmasıyla dijital araç kullanım süresinin arttığı gözlemlenmektedir. Ebeveynlerin iş, sosyalleşme ve bilgi edinme ihtiyaçlarının dijital araç kullanımının artmasında etkili olduğu söylenebilir. Ancak, eğitim seviyesinin azalmasıyla boş vakit geçirme amaçlı dijital araç kullanımının artması, ebeveynlerin yeterli rehberlik yapamamasına bağlı olabilir.

Alanyazında araştırmanın bulgularıyla çelişen çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Çelikbaş (2023) tarafından yapılan bir çalışmada, ebeveynin eğitim düzeyinin çocuğun internet kullanımı üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı bulunmuştur. Avcı (2023) eğitim düzeyi ortaöğretim ve altı olan annelerin çocuklarının, lisans mezunu annelerin çocuklarına göre daha yüksek düzeyde olumsuz medya kullanımı sergilediğini göstermiştir. Akçay (2020) ise, ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça dijital araçların

kullanımında daha bilinçli hareket ettiklerini ve çocuklarının da dijital araç kullanımında daha bilinçli olduklarını belirtmiştir.

Bu bulgular, ebeveynlerin dijital araç kullanımında farkındalığını artırmaya yönelik eğitim programlarının ve rehberlik hizmetlerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesi ne olursa olsun, ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarına daha iyi rehberlik edebilmeleri için desteklenmeleri, çocukların sağlıklı dijital alışkanlıklar geliştirmeleri açısından kritik öneme sahiptir.

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile Ebeveynlerin Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Günlük dijital araç kullanma süresi ile dijital ihmal, olumsuz model olma ve risklerden koruma puanları arasında düşük düzeyde ilişkiler bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, günlük dijital araç kullanma süresi arttıkça dijital ihmal ve olumsuz model olma artmakta, risklerden koruma ise azalmaktadır. Ayrıca, bilgi almak amaçlı günlük dijital araç kullanma süresi ile olumsuz model olma puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır; bilgi almak amaçlı dijital araç kullanma süresi arttıkça olumsuz model olma da artış göstermektedir.

Alanyazında bu konuda yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Manap ve Durmuş (2020), ebeveynlerin dijital araç kullanım süresinin artmasıyla dijital ebeveynlik farkındalığı olumsuz model olma ve dijital ihmal alt boyut puanlarının arttığını bulmuştur. Aynı şekilde, Güner (2019) ebeveynlerin dijital araç kullanım süresi arttıkça dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin azaldığını belirtmiştir. Manap (2020), verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutlarında akıllı telefon kullanım süresine göre anlamlı bir ilişki olmadığını, ancak olumsuz model olma ve dijital ihmal arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Bostancı ve Çakır (2022) tarafından yapılan çalışma, ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının günlük internet kullanım süresine göre farklılaştığını göstermiştir. Verimli kullanım alt boyutunda, günlük 4-6 saat internet kullanan ebeveynlerin 1-3 saat kullananlara göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (Eu Kids Online, 2011) araştırmasına göre, babaların dijital araç kullanım süresi annelere göre daha yüksektir ve bu durum

çocukların dijital araç kullanımını da yüksek düzeyde etkilemektedir. Bu bulgu, babaların olumsuz model olma davranışlarının daha çok olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma ve alanyazındaki diğer bulgular, ebeveynlerin dijital araç kullanım süresinin artmasının özellikle olumsuz model olmayı artırdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, dijital ihmalin arttığı ve risklerden korumanın azaldığı gözlemlenmiştir. Ebeveynlerin dijital araçlarla sürekli temas halinde olmaları, çocukların bu davranışları gözlemleyerek olumsuz model almalarına neden olmaktadır. Dijital araçlarla meşgul olan ebeveynler, çocuklarının ihtiyaç ve isteklerini görmezden gelebilir ve bu da dijital ihmale yol açabilir. Nitel bulgular da bu durumu desteklemektedir. Bazı ebeveynler, çocuklarının kendilerini rol model olarak dijital araç kullandıklarını belirtirken, bazıları da çocuklarının dijital araç kullanımına göz yumduklarını ifade etmiştir. Bu durum, ebeveynlerin dijital ihmali kabul ettiklerini göstermektedir.

Bu bağlamda, ebeveynlerin dijital araç kullanım sürelerini yönetme ve çocuklarına daha sağlıklı dijital alışkanlıklar kazandırma konusunda farkındalıklarının artırılması önemlidir. Eğitim programları ve rehberlik hizmetleri, ebeveynlerin dijital dünyada çocuklarına daha iyi rehberlik edebilmeleri için desteklenmelidir. Ebeveynlerin dijital araçları kullanma alışkanlıkları, çocuklarının dijital araç kullanımını doğrudan etkilediğinden, ebeveynlerin kendi dijital davranışlarını gözden geçirmeleri ve bu konuda bilinçli olmaları gerektiği söylenebilir.

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği Puanları ile İlkokul Çağındaki Çocukların Dijital Araçları Kullanma Süreleri Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi ile verimli kullanım, dijital ihmal, olumsuz model olma ve risklerden koruma puanları arasında düşük düzeyde ilişkiler bulunmaktadır. Çocuğun dijital araçları günlük kullanma süresi arttıkça dijital ihmal ve olumsuz model olma puanları artmakta, verimli kullanım ve risklerden koruma puanları ise azalmaktadır. Ayrıca, çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi ile dijital ihmal puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır; çocuğun boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi arttıkça dijital ihmal de artış göstermektedir.

Alanyazında konu ile ilgili yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, Lauricella ve diğerleri (2015) ebeveynlerin dijital araç kullanım süresi ve

şeklinin çocukların dijital araç kullanımı üzerinde yüksek bir etki gücüne sahip olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde, Hu, Johnson ve Wu (2018) ile Çelikbaş (2023), ebeveynlerin dijital araçlarla geçirdiği sürenin artmasının çocukların dijital araçlarla daha fazla zaman geçirmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Avcı (2023) ve Yıldız ve diğerleri (2022) tarafından yapılan çalışmalar da ebeveynlerin dijital araçları kullanma süresinin artmasının çocukların dijital araç kullanım süresini doğru orantılı olarak artırdığını göstermiştir.

Ebeveynlerin dijital araçla geçirdiği sürenin artması, çocukların ebeveynlerinin elinde sürekli bir dijital araç görmesinin olumsuz model olma davranışını pekiştirdiğini ve çocukların dijital araç kullanımına eğilimlerini artırdığını ifade etmektedir (Aral ve Keskin, 2018). Bu bulgular doğrultusunda, çocukların dijital araç kullanım alışkanlıklarının şekillenmesinde ebeveynlerin dijital araç kullanımının belirleyici bir faktör olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan nitel görüşmelerde, dijital araçların en çok oyun oynama ve video izleme gibi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, dijital araçların ebeveynler tarafından bakıcı ve sakinleştirici olarak kullanıldığına da işaret edebilir. Bu durum, ebeveynlerin dijital araçları çocukları oyalamak veya sakinleştirmek için kullanma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Ulaşılan bulgulardan hareketle, çocuğun dijital araç kullanım süresi ve kullanma biçimi üzerinde ebeveynlerin dijital araç kullanma alışkanlıkları önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin dijital araçları bilinçli ve kontrollü kullanmaları, çocukların dijital araç kullanım alışkanlıklarının daha sağlıklı şekillenmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, ebeveynlerin dijital dünyada bilinçli bir model olmaları ve çocuklarına rehberlik etmeleri büyük önem taşımaktadır.

Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Üzerinde Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumu ve Ebeveynlik Stilinin Yordayıcı Etkisinin Tartışılması.

Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Verimli Kullanım Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması. Ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stilleri, birlikte ele alındığında verimli dijital kullanım ile anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Özellikle dijital medya risklerinden koruma, dijital medyanın etkili kullanımını

onaylama ve olumlu ebeveynlik, verimli kullanımın pozitif yordayıcıları olarak öne çıkmaktadır. Bu faktörlerin artması, dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenlerinden verimli kullanım algısını da artırmaktadır.

Alanyazında ebeveynlerin olumsuz ebeveynlik stillerinin çocukların dijital araç kullanımına eğilimlerini artırdığını gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin Lim ve You (2019) olumsuz ebeveynlik stili ve yapıcı olmayan ihmal içeren davranışların, çocukların dijital araç kullanımını artırdığını belirtmektedir. Bu bağlamda, olumsuz ebeveynlik stiline verimli kullanım ile negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Güngör (2014) aşırı baskıcı ve kuralcı ebeveynlerin, çocukların dijital araçları olumsuz kullanma eğilimlerini artırdığını ifade etmektedir. Bu açıdan, olumsuz ebeveynlik stili ile verimli kullanım arasında ters yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Buna karşılık, Avcı (2023) demokratik ebeveynlik stiline, çocuğa saygıya dayalı ve çocuğun gelişimini destekleyici tutumlarının, çocukların olumsuz dijital araç kullanımı ile ters orantılı olduğunu belirtmiştir. Bu da olumlu ebeveynlik stiline, çocuğun verimli dijital kullanımına doğru orantılı olarak katkı sağladığını göstermektedir. Akkaya, Gezer-Şen ve Kapıdere (2021), olumlu ebeveynlik stiline verimli kullanı alt boyutu üzerinde yordayıcılığı olduğunu belirtmiştir. Buna göre çocukla kurulan olumlu ilişkinin ebeveynin dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde olumlu etkisi olduğu ifade edilebilir.

Benzer şekilde Kwak, Kim ve Yoon (2018), ebeveynlerin olumsuz ebeveynlik stili sergilediği durumlarda çocukların dijital araç kullanımının arttığını bulmuştur. Bu da olumsuz ebeveynlik stiline dijital ebeveynlik farkındalığı verimli kullanım alt boyutunu negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Teke (2023) ise dijital ebeveynlik tutumu ile dijital medya risklerinden koruma ve verimli kullanım alt boyutları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu bulgu, dijital araç kullanımına dair sağlıklı tutumları olan, risklerin farkında olan ve çocuğuyla sağlıklı bir ilişki sürdüren ebeveynlerin, dijital ebeveynlik farkındalığı verimli kullanım boyutundan daha yüksek puan aldıklarını göstermektedir.

Bu çalışmada, ebeveyn stresi ile verimli kullanım arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, Keleşoğlu ve Karduz (2020) ebeveyn streslerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarını anlamlı olarak yordadığını belirtmiştir. Bu çalışmaya göre, dijital ebeveynlik farkındalığı verimli kullanım alt boyutuyla ebeveynin stresi arasında

ters orantılı bir ilişki olduğu; yani, ebeveynin verimli kullanımının artmasıyla stresinin azaldığı bulgusu elde edilmiştir.

Ebeveynlik tutumları ve stillerinin dijital ebeveynlik farkındalığı üzerindeki etkileri, çocukların dijital araçları verimli ve sağlıklı bir şekilde kullanmalarını sağlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Olumsuz ebeveynlik stilleri çocukların dijital araçları kötüye kullanma eğilimlerini artırırken, olumlu ebeveynlik stilleri ve sağlıklı dijital medya kullanım tutumları, çocukların dijital araçları daha verimli kullanmalarına katkı sağlamaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarına dijital dünyada doğru model olmaları ve rehberlik etmelerinin bu süreçte kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Dijital İhmal Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması. Ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte ele alındığında dijital ihmal ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Dijital medya risklerinden koruma, olumsuz ebeveynlik ve olumlu ebeveynlik, dijital ihmalin anlamlı yordayıcıları olarak belirlenmiştir. Olumlu ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ihmalin arttığı, dijital medya risklerinden koruma arttıkça dijital ihmalin azaldığı gözlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmemesi, çocuklarını ihmal etmeleri gibi olumsuz ebeveyn stillerinin, dijital ihmal alt boyutu ile ilişkili olduğu Manap ve Durmuş (2020) tarafından ifade edilmiştir. Bu tür olumsuz ebeveynlik davranışları, dijital ihmalin artmasına neden olmaktadır. Akkaya ve diğerleri (2021), olumsuz ebeveynlik stiline dijital ihmal yordadığını, ebeveynin çocuğa dair yapıcı olmayan davranışlarının artmasıyla dijital ihmalinin de arttığını belirtmiştir.

Günüç ve Atli (2018) ise bebeklik dönemindeki çocuklarda dijital araç kullanımını araştırmış ve dijital araçların çocuk bakımında yemek yedirme ve sakinleştirme gibi amaçlarla kullanıldığını bulmuştur. Bu bulgu, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenmek yerine dijital araçları kullanmayı tercih etmelerinin dijital ihmal davranışlarına yol açabileceğini göstermektedir. Olumsuz ebeveynlik stiline çocukla kurulan olumsuz ilişkiyi ve çocuğu ihmal etme davranışlarını artırdığı, bunun da dijital ihmal olarak ortaya çıktığı ifade edilebilir. Ancak, olumlu ebeveynlik stiline artmasıyla

dijital ihmalin de artması, ebeveynlerin çocuk bakımında dijital araçları bir yardımcı olarak kullanmalarından kaynaklanabilir.

Teke (2023) dijital ebeveynlik tutumu ile dijital medya risklerinden koruma ve dijital ihmal arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bu araştırma, dijital medya risklerinden koruma tutumunun artmasının dijital ihmalde bir azalma sağladığını göstermektedir. Ebeveynlerin dijital araç kullanımındaki olası riskleri düşünmesi ve bu risklere karşı önlem alması, kendi dijital araç kullanımlarındaki olumsuz durumları da kontrol etmelerini sağlamaktadır.

Ebeveyn stresi ile dijital ihmal arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış olsa da Keleşoğlu ve Karduz (2020) ebeveyn streslerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarını anlamlı olarak yordadığını belirtmiştir. Bu çalışmada, dijital ebeveynlik farkındalığı dijital ihmal alt boyutuyla ebeveynin stresi arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmuş, yani ebeveyn stresinin artması dijital ihmali de artırmıştır. Bu durum, stresi yüksek olan ebeveynlerin rahatlama amaçlı dijital araç kullanımının artmasına ve dolayısıyla dijital ihmalin de daha yüksek olmasına neden olabilir.

Özetle, dijital medya risklerinden koruma, olumlu ve olumsuz ebeveynlik stilleri dijital ihmalin anlamlı yordayıcılarıdır. Olumsuz ebeveynlik davranışları dijital ihmali artırırken, dijital medya risklerinden koruma tutumunun artması dijital ihmali azaltmaktadır. Ebeveyn stresi de dijital ihmal üzerinde dolaylı olarak etkili olabilir, zira stresli ebeveynlerin dijital araçlara daha fazla yönelmesi dijital ihmali artırabilir.

Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stilllerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Olumsuz Model Olma Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması. Ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte olumsuz model olma ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynliğin olumsuz model olmanın anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Ebeveynlik stres ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenlerinden olumsuz model olma da artmaktadır.

Alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, Keleşoğlu ve Karduz'un (2020) yaptığı çalışmada ebeveynlerin streslerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarını anlamlı olarak yordadığı bulgusu elde edildiği görülmektedir. Dijital ebeveynlik farkındalığı olumsuz model olma alt boyutu ile ebeveyn stresi arasında doğru orantılı bir ilişki

olduğu buna göre ebeveynin stresinin artmasıyla olumsuz model olma puanlarının da arttığı bulgusu elde edilmiştir. Pempek ve McDaniel (2016) ise ebeveynlik stresi yüksek olan ebeveynlerin çocukların dijital araç kullanımına daha fazla izin verdiğini belirtmektedir. Ebeveynin stresle başa çıkma yöntemi olarak dijital araç kullanımı ve çocuğun oyalanması amacıyla dijital araç kullanımına izin vermesi stresle birlikte artan olumsuz model olmayı kanıtlar niteliktedir. Akkaya ve diğerleri (2021), ayrıca olumsuz ebeveynlik stiline olumsuz model olma üzerinde yordayıcılığı belirtilmiştir. Ebeveynin ebeveynlik davranışlarındaki olumsuz tutumlar dijital ebeveynlik farkındalığı olumsuz model olmayı da pekiştirmektedir.

Konok ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmada ebeveynin çocuğu ihmal ettiği davranışlarının çocuk üzerinde dijital araçlara yönelmeye dair bir etkisi olduğu bulgusu belirtilmiştir. Buna göre olumsuz ebeveyn stiline sahip ebeveynin dijital araç kullanımında olumsuz model olduğu, olumsuz ebeveyn stiliyle olumsuz model olma arasında ilişki olduğu ifade edilebilir.

Ebeveynin stresinin artması dijital araç kullanımında çocuğun model almasında olumsuz bir etkiye neden olmaktadır. Beraberinde ebeveynin olumsuz ebeveynlik stiline olması çocukla kurduğu ilişkide sağlıklı örüntülere neden olabilmektedir. Hem ebeveynlik stresi hem olumsuz ebeveynlik stili dijital ebeveynlik farkındalığı olumsuz model olmayı etkilemektedir. Ebeveynin stresinin artması rahatlama ve stres yönetiminde dijital araç kullanımına neden olduğunda beraberinde olumsuz model olma da artmaktadır. Nitel bulgulara bazı ailelerin iş sonrası eve geldiklerinde rahatlama amaçlı dijital araç kullandıklarını ifade etmeleri olumsuz model olmayı destekler niteliktedir. Ebeveynin çocukla kurduğu ilişki, olumsuz ebeveynlik stiline olması da olumsuz model olmayı ortaya çıkarmaktadır. Bu durum üzerinde ebeveynin çocukla ilgilenmek yerine dijital araçla zaman geçirmesinin etkili olabildiği ifade edilebilir.

Bu çalışmada dijital ebeveynlik tutumu ile olumsuz model olma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak Teke (2023) dijital ebeveynlik tutumu dijital medya risklerinden koruma alt boyutu ile dijital ebeveynlik farkındalığı olumsuz model olma alt boyutu arasında negatif yönlü güçlü düzeyde anlamlı bir ilişki bulgusunu elde etmiştir. Buna göre risklerden koruma arttığında olumsuz model olma azalmaktadır.

Ebeveynlik Stresi, Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Ebeveynlik Stillerinin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Risklerden Koruma Alt Boyutu Üzerindeki Yordayıcı Etkisinin Tartışılması. Ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlik stillerinin birlikte risklerden koruma ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve olumsuz ebeveynliğin risklerden korumanın anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama arttıkça risklerden koruma artmakta, olumsuz ebeveynlik arttıkça risklerden koruma azalmaktadır.

Alanyazında konu ile ilgili yapılan benzer araştırma sonuçları bulunmaktadır. Teke (2023) dijital ebeveynlik tutumu dijital medya risklerinden koruma alt boyutu ile dijital ebeveynlik farkındalığı risklerden koruma alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulgusunu elde etmiştir. Akkaya ve diğerleri (2021) tarafından yapılan dijital ebeveynlik farkındalığı ve çok boyutlu ebeveynlik stili arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada ise, olumlu ebeveynlik stillerine sahip olmanın, dijital ebeveynlik farkındalığı ile pozitif bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Bu da, olumlu ebeveynlik stili verimli kullanım ve risklerden koruma alt boyutlarını desteklediğini ve dijital ebeveynlik farkındalığını artırdığını göstermektedir.

Ebeveynin dijital araç kullanımında etkili kullanımı desteklemesi olası risklerden korumayı da beraberinde getirmektedir. Bu açıdan etkili kullanıma dair tutumun olması risklerden korumayı da arttırmaktadır. Olumsuz ebeveynlik stiline sahip olunması ise çocuğun dijital araçlarla daha fazla zaman geçirebilmesine ve beraberinde risklerden korumanın azalmasına neden olabilmektedir. Ayrıca olumsuz ebeveynlik stili ile çocukla kurulan ilişkide de sağlıklı bir örüntüye neden olduğu düşünüldüğünde ebeveynin dijital araçlardaki olası risklere karşı çocuğu korumasında olumsuz etkiye neden olabileceği ifade edilebilir.

Bu çalışmada ebeveynlik stresi ile risklerden koruma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte Keleşoğlu ve Karduz'un (2020) yaptığı çalışmada ebeveynlerin streslerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarını anlamlı olarak yordadığı ve risklerden koruma ile ebeveyn stresi arasında ters orantılı bir ilişki olduğu, ebeveynin risklerden koruma farkındalığının artmasıyla stresinin azaldığı bulgusu elde edilmiştir.

Araştırmanın nicel bulgularının tartışılmasının yanında araştırmanın nitel boyutunu oluşturan 6. sorusu "Ebeveynlerin dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki deneyim ve görüşleri nelerdir?" şeklinde idi. Bu sorunun cevabı için katılımcılarla görüşmeler yapılmış, elde edilen veriler betimsel analiz teknikleri ile

çözömlenmiştir. Analiz sonucunda çeşitli tema ve kodlar belirlenerek konunun derinlemesine anlaşılması amaçlanmıştır. İlgili tema ve kodlar bağlamında nitel bulguların tartışılmasına nicel bulguların daha detaylı anlaşılması için yer verilmiştir.

Çocuğun Hayatında Dijital Araçlar Temasının Tartışılması

Çocuğun hayatında dijital araçlar temasının alt temalarından ilki çocukların dijital araçlarla ilk tanıştıkları yaşa ilişkindir. Bu temada çocukların en fazla iki yaşındayken dijital araçlarla tanıştığı görölmektedir. Bunun sebebi, her evde cep telefonu ve bilgisayar gibi aletlerin olması ve ebeveynlerin dijital araçları çok küçük yaştan itibaren çocukları oyalamak için kullanmaları olabilir. Nitekim en çok kullanılan dijital araçların telefon, televizyon ve tablet olduğu belirlenmiş, kullanım amacı olarak ise en fazla oyun oynama ve video izleme dile getirilmiştir. Alanyazında bu sonuçları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Findahl ve Davidsson (2015) İsveç'te yaptıkları çalışmada 2 yaşındaki çocukların % 67'sinin interneti kullandığını, %32'sinin ise bunu günlük olarak yaptığını bulmuştur. Benedetto ve Ingrassia (2021) ebeveynlerin dijital araçları çocuklarına kendilerinin verdiklerini, Lev ve Elias (2020) ise yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çok küçük yaşlardan çocukların dijital araçları kullanmalarına izin verdiklerini ve “bakıcı, sakinleştirici, çocuk bakım aracı” olarak kullandıklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılan aileler de çocukları susturmak için veya işleri olduğunda oyalanmaları için telefon ve tabletleri çocuklara verdiklerini ifade etmiştir.

Çalışmada çocukların dijital araçları genelde 1-2 saat kullandıkları ve bu araçlardan uzak oldukları zamanlarda oyun oynadıkları, kitap okudukları ve ödev yaptıkları aileler tarafından dile getirilmiştir. Bazı aileler dijital araç kullanımında sosyo-ekonomik durumun etkisinin olmadığını belirtirken, bazıları şehir hayatının ve maddi imkanların çocukların dijital araç kullanımını etkilediğini söylemiştir. Huang ve diğ. (2018) sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin dijital araçlara erişimlerinin kısıtlı olacağı için çocuklarının bu araçlardan daha az etkilenebileceğini belirtse de günümüzde en azından cep telefonu ve televizyonun olmadığı ev sayısının çok az olması aslında maddi durumun önemli bir etken olmadığını düşündürmektedir. Bununla birlikte sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ebeveynlerin teknolojiye ve eğitim imkanlarına ulaşma fırsatları daha çok olduğu için çocukları da dijital araçlarla daha erken yaşta tanışmaktadır (Kulaksız ve Toran, 2023). Özellikle şehirlerde

çocukların vakit geçirebilecekleri fiziksel ortamların olmaması da onların teknolojiyle erken yaşta tanışmalarının bir sebebi olarak değerlendirilebilir.

Dijital Araç Kullanımına İlişkin Ebeveyn Tepkileri Temasının Tartışılması

Çocukların dijital araçları kullanmalarına ilişkin ebeveynlerin tepkileri duyuşsal ve davranışsal tepkiler olarak iki alt tema çerçevesinde incelenmiştir. Ebeveynlerin en sık dile getirdiği duyuşsal tepki “mutluluk” olmuştur. Fakat ebeveynler bu duyguyu çocuklar dijital araçları kullanmayı bıraktıklarında ve bu araçları faydalı bir şekilde kullandıklarını gördüklerinde hissettiklerini belirtmiştir. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Nelson (2016) yemek yerken masada cep telefonu olmasının ebeveynlerin mutluluğunu azalttığını belirtmektedir. Anne babalar dijital araçların çocuklarıyla olan iletişimini engellediğini düşünüyor olabilir ve çocuklar bu araçları kullanmadıklarında daha etkili bir iletişim kuruyor olabilirler. Ayrıca bu araçları faydalı bir şekilde kullanmaları, ailelere çocuklarının bilinçli olduğunu düşündürüyor olabilir. Nitekim Dinleyici, Carman, Öztürk ve Şahin-Dağlı (2016) yaptıkları çalışmaya katılan ebeveynlerin büyük çoğunluğu, çocukların eğitimi için interneti gerekli gördüklerini belirtmiştir. Çocukların dijital araç kullanımını engelleyemediklerinde ise ebeveynlerin hissettikleri duygular “kızma, yetersizlik, üzüntü, kaygı ve gerginlik” olmuştur. Blau (1955) kaygıyı kişinin tehdit algıladığı, kendisini güçsüz hissettiği ve beklenen bir tehlike karşısında gerilim yaşadığı rahatsız edici bir duygusal durum olarak tanımlamıştır. Ebeveynlerin yaşadığı bu olumsuz duyguların kaynağı çocuklarının zararlı içeriklere maruz kaldıklarını ve zamanlarını verimsiz kullandıklarını düşünmeleri, buna karşılık dijital araç kullanmalarını engelleyemedikleri için kendilerini yetersiz hissetmeleri olabilir. Bundan dolayı, ebeveynlerin de bu duygular için desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Gao (2010) hissedilen olumsuz duyguları anlamanın ve kontrol etmenin bu duygularla başa çıkmaya yardımcı olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple araştırma sürecine dahil olan ebeveynlerin olumsuz hislerini açık yüreklilikle ifade etmiş olmalarının onlara katkı sağlayacağı söylenebilir.

Ebeveynler aynı zamanda davranışsal tepkilerden de bahsetmiş, en çok “sınırlama” davranışı gösterdiklerini, bundan sonra ise “ikna etme ve uyarma” davranışları gösterdiklerini belirtmiştir. Dinleyici ve diğerlerinin (2016) çalışmasında da

ebeveynlerin sınırlandırmayı bir yöntem olarak sıklıkla kullandıkları bulunmuştur. Mohd-Said, Musa, Sakamat ve Mohd-Idris (2018) sadece sözel ikna yöntemlerinin çocuklarının davranışını etkilemekte yetersiz kaldığını belirtmiştir. Collins ve Laursen (2004) ise ebeveynlerin kendi istek ve beklentilerini çocuklara kontrol ederek ve disiplinle dayatmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu durum anne baba ile çocuklar arasında bir çatışmaya sebep olabilir veya çocukların duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyebilir. Bunun yerine ailelerin çocuklarını dijital araçları bırakmaya ikna etmek için örnek olma davranışı göstermelerinin faydalı olabileceği söylenebilir. Ayrıca Coyne ve diğerleri (2017) de bir yandan çocuklarını kontrol ederken diğer yandan onlarla destekleyici bir ilişki içinde olan ebeveynlerin çocuklarıyla daha güçlü bir ilişki içerisinde olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple ebeveynlerin kısıtlama davranışı yerine çocuklara yönlendirici bir şekilde davranmaları faydalı olabilir.

Dijital Araçların Çocuklar Üzerindeki Etkileri Temasının Tartışılması

Dijital araçların çocuklar üzerindeki etkileri “faydalar ve zararlar” olmak üzere iki alt tema çerçevesinde incelenmiştir. Dijital araçların faydalarıyla ilgili ebeveynler en çok “bilgiye kolay ulaşma ve araştırma” gibi konulara değinmiş ve bu araçlar sayesinde çocuklarının herhangi bir yere gitmeden, ansiklopedilere bakma gereği duymadan kolayca bilgiye ulaşabildiklerini ve araştırmalarını hızlıca yapabildiklerini belirtmişlerdir. Reid Chassiakos ve diğerleri (2016) de araştırmanın bulgularına benzer bir duruma değinmiş, dijital araçların çocuklar için hem faydalarının hem de zararlarının olduğunu ifade etmiştir. Faydalarıyla ilgili araştırmaya katılan ebeveynlere paralel şekilde öğrenmeyi desteklediğini, yeni fikir ve bilgilere ulaşmayı sağladığını ve sosyal etkileşim ve destek için fırsatlar sunduğunu belirtmişlerdir. Hammer ve diğerleri (2021) ebeveynlerin dijital araçlar hakkındaki inançlarının çocuklarına da etki ettiğini ve bu araçları kullanma şekillerinde değişikliklere yol açtığını belirtmektedir. Araştırmaya katılan ailelerin bu araçların faydalarına değinmeleri, teknolojinin bu kadar yaygın olduğu günümüzde çocukları için olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Dijital araçların zararlarına ilişkin ise ebeveynler en çok “sosyalleşememe, korku oluşturma ve agresifleşme” konularına değinmiştir. Araştırmaya katılan anne babalar dijital araçları çok kullanan çocukların arkadaşlık kurmadıklarını, maruz kaldıkları içerikler yüzünden çeşitli korkulara sahip olduklarını ve agresif

davrandıklarını belirtmişlerdir. Reid Chassiakos ve diğerleri (2016) dijital araçların uyku, dikkat ve öğrenme üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu, obezite ve depresyon riskini artırdığını; yanlış, güvenilir olmayan ve uygunsuz içeriklere maruz bırakabildiğini belirtmişlerdir. Bruggeman ve diğerleri (2019) dijital araçları aşırı kullanmanın çocukların psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkilediğini ve gerçek ile sanal dünya arasındaki sınırları ortadan kaldırdığını belirtmektedir. Çalışmalarında bu durumun çocukların kurduğu gerçek arkadaşlıklara zarar verdiğini ve sonuç olarak sosyalleşme sorunlarına yol açtığını vurgulayarak araştırmanın bulgularını desteklemektedirler. Rocha ve Nunes (2020) agresif çocukların ebeveynlerinin dijital araçları bir yardımcı olarak kullanabildiklerini belirterek agresifliğin hem bir sebep hem de sonuç olabileceğine değinmiştir. Wilson (2008) çalışmasında medyanın çocukların kaygı, korku ve agresif davranışlarını artırdığına değinmiş, özellikle şiddet öğeleri barındıran oyun ve içeriklerin zararlı etkilere yol açtığını vurgulamıştır. Özellikle dijital oyun bağımlılığı son yıllarda önemli ölçüde artış göstermiş ve çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Dijital oyunların hem faydaları hem de zararları tartışılmakla birlikte, bağımlılık yapma özellikleri açısından ebeveynlerin dikkatli olmaları gereken bir konudur, çünkü anne-babaların olumsuz yaklaşımları, çocukları bilinçsiz bir şekilde dijital oyunlara yönlendirmeleri ve süreci yönetme becerileri dijital oyun bağımlılığını etkilemektedir (Budak ve Işıkoğlu, 2021). Devletlerin kontrolünde olan televizyon içeriklerinin bile çocuklara zararlı olabileceği düşünüldüğünde, kontrol edilmesi oldukça zor olan internet içeriklerine maruz kalan çocukların, maruz kaldıkları içerikler aileler tarafından kontrol altına alınmadığında olumsuz etkilenmelerinin ve zarar görmelerinin kaçınılmaz olacağını söylemek mümkündür. Nitekim Cantor (2001) henüz internet bağlantısı olan dijital araçların bu kadar yaygın olmadığı zamanlarda televizyonun ve filmlerin çocuklarda korku ve endişe oluşturduğunu, hatta onları travmatize ettiğini belirtmiştir. Daha sonra yapılan araştırmalarda ise özellikle sosyal medya kullanımının çocuklarda korku, kaygı ve depresyon gibi etkilere sebep olduğu tespit edilmiştir (Hoge ve diğ., 2017). Buradan hareketle günümüzde dijital araçların çocuklar üzerindeki zararlı etkilerinin boyutunu tahmin etmenin oldukça güç olduğu söylenebilir.

Ebeveynlerin Dijital Araç Kullanımı Temasının Tartışılması

Görüşmelere katılan ebeveynlerin dijital araçları genellikle bilgi edinme, sosyal medya ve haberleşme için geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Ebeveynler çocukların kendilerini rol model alarak dijital araç kullandıklarını belirtmişlerdir. Yaman ve diğerleri (2021) dijital okur yazarlığı olan ebeveynlerin dijital araçların ve internetin zararları hakkında bilinçli olduklarını ve çocuklarını bu zararlardan koruma noktasında daha bilinçli davrandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca farkındalığın da önemli bir faktör olduğuna değinerek, farkındalığı yüksek ebeveynlerin daha korumacı davrandıklarına vurgu yapmışlardır. Araştırma katılımcılarının dijital araçları bilgi edinme ve haberleşme için kullandıklarını belirterek çocuklarının da onları rol model aldıklarının bilincinde olmaları farkındalıklarının yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Baker ve diğerleri (2017) ebeveynlerin yaşı ile dijital araçların kullanımı arasında bir ilişki olduğunu, Anderson (2016) ise genç ebeveynlerin dijital araçları daha bilinçli kullandığını belirtmiştir. Bu araştırmanın nitel boyutunun katılımcılarının çoğu 45 yaş ve altı olduğu için bilinçli olmalarının doğal bir durum olduğu söylenebilir.

Bazı ebeveynler dijital araçlarla geçirdikleri sürenin ebeveynlik davranışlarına etki etmediğini ifade ederken, bazıları da çocuklarla ilgilenmeme gibi sonuçları olduğunu söylemiştir. Coyne ve diğerleri (2017) çocukların gelişimi, okul başarısı ve dayanıklılıkları için önemli olan aile etkileşimi ve rutinlerinin dijital araçlar tarafından zarar gördüğünü, bu araçların ebeveynler ile çocuklar arasındaki iletişime de ket vurduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte çocukların yaşları büyüdükçe ailelerle beraber oyun oynama imkanları olduğu için dijital araçların bazı ailelerde faydalı olduğunu da belirtmektedirler. Araştırma kapsamında ebeveynlik davranışlarının etkilenmediğini belirten katılımcıların çocuklarıyla olan etkileşimlerinin güçlü olduğu veya bu araçların olumsuz etkilerinin farkında olmadıkları söylenebilir. Ayrıca nitel araştırmanın katılımcılarından bazıları 15 yıl ve üzeri evlilik süresine sahip katılımcılardır. Bunlardan çocukları ergenlik çağında olanlar olabilir ve görüşmelerde verdikleri cevaplarda o çocuklarla da olan yaşantılarından etkilenmiş olabilecekleri söylenebilir.

Son olarak ise en çok çocuklarının dijital araç kullanımı konusunda yönlendirici olduklarını, bazıları ise tutarlı davranmaya çalıştıklarını, bir kısmı da göz yumduklarını belirtmiştir. Uludaşdemir ve Küçük (2021) ebeveynlerin çocuklarının dijital araçları kullanması ile ilgili olarak kontrolcü olmak yerine yönlendirici olmaları gerektiğini, bu araçların kullanımı ile ilgili kurallar konusunda ise tutarlı davranmalarının fayda

sağlayacağını belirtmektedir. Göz yumma davranışı da ebeveynler tarafından sıklıkla gösterilmektedir (Lee, Kim ve Kim, 2022) fakat çocuklarının dijital araçlarla ilişkisini yeterince takip edip onları yönlendirmeyen ebeveynler, daha sonra çocuklarında görülen sosyalleşememe ve sorumluluk almama gibi sorunları kabul etmekte zorlanmakta ve onlarla iletişim sorunları yaşayabilmektedir (Özkan ve Hira, 2017). Bundan dolayı ailelerin dijital araçlarla ilişki konusunda bilinçli olması önemlidir. Belirli kurallar konulduysa bunlar mutlaka tutarlılıkla işletilmeli, fakat katı kurallar koymaktansa yönlendirici olma yolu tercih edilmelidir. Dijital araçların günümüzün bir gerçeği olduğu göz önünde bulundurulmalı, bu gerçeği görmezden gelmek yerine onunla yaşamayı hem ebeveyn hem de çocuklar olarak öğrenmek gerekmektedir.

Katılımcıların Düşüncelerinin Ebeveyn Rolü, Mezuniyet Durumları ve Mesleklerine Göre Çapraz Analizinin Tartışılması

Görüşmelere katılan ebeveynlerin stresle ilgili dile getirdikleri duyguların anne ve babalarda farklı şekillerde ortaya çıktığı görülmüştür. Anneler daha çok kaygı, üzüntü, sinir gibi duygular yaşarken babaların suçluluk duygusunu yaşadığı görülmektedir. Bu durum çalışmanın sonuçlarından biri olan erkeklerin olumsuz model olma puanlarının yüksek olmasıyla da örtüşmektedir. Buradan hareketle erkeklerin olumsuz model olma davranışının farkında olduklarını söylemek mümkündür. Kennedy (2011) kadınların erkeklere göre dijital ebeveynlik konusunda daha başarılı olduğunu belirtmektedir. Annelerin kaygı ve üzüntü gibi stres kaynağı duygular yaşamasının temelinde de çocuklarına yeterince faydalı olamama veya onları dijital araçların zararlarından koruyamama düşüncesi yatabilir. Nitekim nitel görüşmelerde ebeveynler bu durumu sıklıkla dile getirmiştir.

Dijital araçların ebeveynlik davranışına etkisi incelendiğinde anneler etkilemediğini belirtirken, babalar çok fazla dijital araç kullanmanın çocuklarla ilgilenmeme gibi sonuçlar doğurduğunu belirtmiştir. Manap (2020) eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin olumsuz davranış geliştirme düzeyinin arttığını belirtmektedir. Bu çalışmada dijital araçların çocuklarla ilgilenmemeye sebep olduğunu belirten katılımcılardan lisans ve lisansüstü mezunları bulunmaktadır. Bununla birlikte, çalışma sonucunda elde edilen bulgular Toran ve diğerlerinin (2016) annelerin ev işleri veya diğer özel işler sebebiyle çocuklarını ihmal ettiği bulgusuyla da çelişmektedir,

Çünkü dijital araç kullanımınnn ebeveynlik davranışına etkisi olmadığını belirten annelerin tamam ev hanımıdır. Bunun sebebi, mevcut çalışmanın katılımcılarının dijital ebeveynlik farkındalık düzeyinin yüksek olması ile açıklanabilir.

Evde üstlenilen roller bakımından annelerin daha müdahaleci ve kuralcı, babaların ise daha esnek olduğu görölmüştür. Bu durum babaların olumsuz model olma puanlarının yüksek olmasıyla ve kendilerini suçlu hissetmeleriyle de ilişkilendirilebilir, çünkü bu tür düşüncelere sahip olan babalar çocuklarına karşı kararlı davranamıyor olabilir. Ebeveylein evde üstlendikleri roller eğitim durumu ve mesleğe göre ise dikkat çekici bir farklılık göstermemiştir.

Araştırma Sonuçlarının Genel Değerlendirilmesi

Araştırma karma desenle gerçekleştirildiği için, bu bölümde nitel ve nicel veriler birlikte ele alınarak yorumlanacaktır. Bu yaklaşım, dijital medya kullanımının ebeveynler ve çocuklar üzerindeki etkilerini daha derinlemesine anlamamıza olanak tanımaktadır. Nicel veriler, ebeveynlerin dijital medya kullanımı ve risk algıları hakkında genel bir bakış sunarken, nitel veriler bu bulguları destekleyen ve detaylandıran içgörüler sağlamaktadır. Bu iki veri çeşitinin bir arada değerlendirilmesiyle dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde dijital medya kullanımıyla birlikte ebeveynlik stilleri, ebeveynlik stresinin ve dijital ebeveynlik tutumunun etkilerinin daha kapsamlı ve bütüncül bir şekilde ele almamızı mümkün kılmaktadır.

Nicel veriler, ebeveynlerin dijital medya risklerinden korunma ve medyanın verimli kullanımını onaylama algılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, nitel verilerle desteklendiğinde, ebeveynlerin dijital medya kullanımını kontrollü bir şekilde yönetme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Örneğin, nitel verilerde ebeveynlerin dijital araç kullanımına yönelik olumlu tutumları ve çocukların dijital araç kullanımında bilgiye kolay erişim gibi faydaların vurgulanması, ebeveynlerin bilinçli kullanım davranışlarını yansıtmaktadır.

Cinsiyet farklılıkları nicel verilerde belirgin bir şekilde görölmektedir. Kadınların verimli kullanımda daha yüksek puanlar alırken, erkeklerin olumsuz model olmada daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Nitel veriler, kadınların dijital medya kullanımına yönelik daha disiplinli ve kontrollü yaklaşımlarını ortaya koyarken, erkeklerin bu konuda daha az dikkatli olduğunu göstermektedir. Bu durumun,

erkeklerin dijital medya kullanımında çocuklarına olumsuz örnek olma olasılığını artırdığı söylenebilir.

Gelir düzeyi, dijital medya kullanımının kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Nicel veriler, yüksek gelirli ebeveynlerin daha yüksek olumsuz model olma puanlarına sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, nitel verilerle birlikte değerlendirildiğinde, şehir hayatı ve maddi imkanların dijital araç kullanımını etkilediği anlaşılmaktadır. Yüksek gelirli ailelerde çocukların dijital araçlara daha kolay erişimi ve ebeveynlerin iş yoğunluğu nedeniyle çocuklarıyla yeterince ilgilenememeleri, çocukların dijital araçları olumsuz bir şekilde kullanmalarına neden olabilir.

Eğitim durumunun dijital araç kullanımı üzerindeki etkisi hem nicel hem de nitel verilerle değerlendirilebilir. Lisansüstü eğitim mezunları dijital araçları daha fazla kullanırken, ilkökul mezunu ebeveynlerin çocukları dijital araçları daha fazla kullanmaktadır. Nitel veriler, eğitim seviyesi yüksek ebeveynlerin dijital medya kullanımını daha bilinçli bir şekilde yönettiklerini ve sınırlama ile ikna etme gibi stratejiler uyguladıklarını göstermektedir. Düşük eğitim seviyesindeki ebeveynler ise dijital medya kullanımını kontrol etmede daha fazla zorlanmaktadır.

Ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynlik, dijital medya kullanımını doğrudan etkilemektedir. Nicel veriler, ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ihmal ve olumsuz model olma oranlarının da arttığını göstermektedir. Nitel veriler, bu durumu ebeveynlerin duygusal ve davranışsal tepkileri ile açıklamaktadır. Örneğin, dijital araçların faydaları arasında bilgiye kolay erişim vurgulanırken, zararları arasında sosyalleşme eksikliği, korku ve agresiflik gibi olumsuz etkiler dile getirilmektedir. Ebeveynler, dijital medya kullanımını sınırlama ve çocuklarını ikna etme çabaları ile yönetmeye çalışmaktadır.

Ebeveynlerin dijital medya kullanımına yönelik tutumları, çocukların bu araçları nasıl kullandığını büyük ölçüde etkilemektedir. Nicel veriler, ebeveynlerin dijital medya risklerinden korunma ve medyanın verimli kullanımını onaylama algılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu, ebeveynlerin dijital medya kullanımına yönelik olumlu bir tutuma sahip olduğunu ve çocuklarını bu konuda bilinçli bir şekilde yönlendirdiklerini göstermektedir. Nitel veriler, ebeveynlerin dijital medya kullanımına ilişkin duygusal ve davranışsal tepkilerini ortaya koyarak, bu tutumların çocukların dijital medya kullanımını nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Örneğin, ebeveynler dijital medya kullanımını sınırlama ve çocuklarını ikna etme konusunda çeşitli stratejiler uygulamaktadır.

Tüm bunlarla birlikte kapsamlı ebeveynlik stili bağlamında dijital ebeveynlik farkındalığına bakıldığında Schaefer'ın (1959) kuramı doğrultusunda çocukla ilişkisinde sevgi ve şefkatle yaklaşan, çocuğun özerkliğini destekleyen ebeveynlerin olumlu ebeveynlik stiline sahip olduğu ve bu doğrultuda çocukla kurulan ilişkideki olumlu durumun çocuğun dijital araç kullanımını doğrudan etkileyeceği ifade edilebilir. Çocukla açık bir şekilde iletişim kurabilen, çocuğun düşünce ve duygularına alan açan ebeveynlerin çocuğu destekleyici tutumlarının dijital ebeveynlik farkındalıkları bağlamında da fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Buna karşın çocuğa karşı davranışlarında aşırı kontrolcü veya aşırı serbest bırakan şekilde yaklaşan ebeveynlerin olumsuz ebeveynlik stiline sahip olduğu ifade edilmektedir (Parent ve Forehand, 2017). Dijital araç kullanımı bağlamında bakıldığında çocuğa dair tutarsız yaklaşımların dijital araç kullanımına da yansıyabileceği ve beraberinde dijital ebeveynlik farkındalığının olumsuz olarak etkilenebileceği düşünülmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara özet olarak yer verilmiştir. Beraberinde bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacı ve uygulayıcılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Araştırmanın problemi ve alt problemler doğrultusunda elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıda sırasıyla belirtilmiştir:

1. Dijital ebeveynlik farkındalığının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında verimli kullanım ve olumsuz model olmada farklılık olduğu ve kadınların verimli kullanım puanının erkeklerinse olumsuz model olma puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.
2. Dijital ebeveynlik farkındalığı eğitim durumuna göre incelendiğinde verimli kullanım ve olumsuz model olma alt boyutlarında farklılık olduğu ve ilkökul mezunu ebeveynlerin verimli kullanım puanının ortaokul mezunlarına göre daha yüksek olduğu, lisans ve lisansüstü mezunlarının olumsuz model olma puanlarının ilkökul, ortaokul, lise ve ön lisans mezunlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.
3. Dijital ebeveynlik farkındalığı gelir düzeyine göre incelendiğinde olumsuz model olma puanlarının gelir düzeyinin artmasıyla anlamlı olarak arttığı görülmektedir.
4. Dijital ebeveynlik farkındalığı çocuk sayısına göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.
5. Ebeveynin eğitim durumuna göre ebeveyn ve çocukların dijital araç kullanma sürelerine bakıldığında lisansüstü eğitim mezunu olan ebeveynlerin günlük dijital araç kullanım sürelerinin ilkökul, ortaokul, lise, ön lisans ve lisans mezunu olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. İlkokul mezunu ebeveynlerin çocuklarının dijital araçları günlük kullanma

süresi ortalaması ve boş vakit geçirmek amaçlı dijital araçları günlük kullanma süresi ortalaması, ön lisans ve lisansüstü eğitim mezunu ebeveynlerin ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

6. Dijital ebeveynlik farkındalığı ebeveynlerin dijital araç kullanma sürelerine göre incelendiğinde günlük dijital araç kullanma süresinin artmasıyla dijital ihmal ve olumsuz model olmanın arttığı risklerden korumanın azaldığı görülmüştür. Bilgi almak amaçlı günlük dijital araç kullanım süresinin artmasıyla da olumsuz model olmanın arttığı görülmüştür.
7. Dijital ebeveynlik farkındalığı ile çocuğun dijital araç kullanma süresi incelendiğinde çocuğun dijital araçları günlük kullanım süresinin artmasıyla dijital ihmal ve olumsuz model olmanın arttığı, verimli kullanım ve risklerden korumanın azaldığı görülmüştür. Çocuğun boş vakit geçirme amaçlı dijital araç kullanım süresi arttıkça dijital ihmalin de arttığı görülmüştür.
8. Dijital ebeveynlik farkındalığı verimli kullanım alt boyutu ile ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumu ve ebeveynlik stili incelendiğinde dijital medya risklerinden koruma, dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve olumlu ebeveynliğin verimli kullanımın pozitif yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Dijital medya risklerinden koruma, dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve olumlu ebeveynlik arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenlerinden verimli kullanım algısı da artmaktadır.
9. Dijital ebeveynlik farkındalığı dijital ihmal alt boyutu ile ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumu ve ebeveynlik stili incelendiğinde Dijital medya risklerinden koruma, olumsuz ebeveynlik ve olumlu ebeveynliğin dijital ihmalin anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Olumlu ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ihmal artmakta, dijital medya risklerinden koruma arttıkça dijital ihmal azalmaktadır.
10. Dijital ebeveynlik farkındalığı olumsuz model olma alt boyutu ile ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumu ve ebeveynlik stili incelendiğinde ebeveynlik stresi ve olumsuz ebeveynliğin olumsuz model olmanın anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Ebeveynlik stres ve olumsuz ebeveynlik arttıkça dijital ebeveynlik farkındalığı bileşenlerinden olumsuz model olma da artmaktadır.

11. Dijital ebeveynlik farkındalığı risklerden koruma alt boyutu ile ebeveynlik stresi, dijital ebeveynlik tutumu ve ebeveynlik stili incelendiğinde dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve olumsuz ebeveynliğin risklerden korumanın anlamlı yordayıcısı olduğu gözlenmiştir. Dijital medyanın etkili kullanımını onaylama arttıkça risklerden koruma artmakta, olumsuz ebeveynlik arttıkça risklerden koruma azalmaktadır.
12. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki deneyim ve görüşleri incelendiğinde çocuğun hayatında dijital araçlar temasına ilişkin alt temalara bakılmıştır. Buna göre alt temalardan biri yaşlı ve çocukların en fazla iki yaşındayken dijital araçlarla tanıştığı görülmüştür. En çok kullanılan dijital araçların telefon, televizyon ve tablet olduğu ve kullanım amacı olarak en fazla oyun oynama ve video izleme olduğu belirtilmiştir. Ailelerin çocuğu susturmak ya da işleri olduğunda oyalamak amacıyla dijital araç verdiği görülmüştür. Çalışmada çocukların dijital araçları genelde 1-2 saat kullandıkları ve bu araçlardan uzak oldukları zamanlarda oyun oynadıkları, kitap okudukları ve ödev yaptıkları aileler tarafından dile getirilmiştir. Bazı aileler dijital araç kullanımında sosyo-ekonomik durumun etkisinin olmadığını belirtirken, bazıları şehir hayatının ve maddi imkanların çocukların dijital araç kullanımını etkilediğini söylemiştir.
13. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki deneyim ve görüşleri incelendiğinde dijital araç kullanımına ilişkin ebeveyn tepkileri temasına ilişkin alt temalara bakıldığında çocukların dijital araçları kullanmalarına ilişkin ebeveynlerin tepkileri duyuşsal ve davranışsal tepkiler olarak iki alt tema çerçevesinde incelenmiştir. Ebeveynlerin en sık dile getirdiği duyuşsal tepki “mutluluk” olmuştur. Fakat ebeveynler bu duyguyu çocuklar dijital araçları kullanmayı bıraktıklarında ve bu araçları faydalı bir şekilde kullandıklarını gördüklerinde hissettiklerini belirtmiştir. Çocukların dijital araç kullanımını engelleyemediklerinde ise ebeveynlerin hissettikleri duygular “kıзма, yetersizlik, üzüntü, kaygı ve gerginlik” olmuştur. Ebeveynler aynı zamanda davranışsal tepkilerden de bahsetmiş, en çok “sınırlama” davranışı gösterdiklerini, bundan sonra ise “ikna etme ve uyarma” davranışları gösterdiklerini belirtmiştir.

14. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki deneyim ve görüşleri incelendiğinde dijital araçların çocuklar üzerindeki etkikeri temasına ilişkin alt temalara bakıldığında dijital araçların çocuklar üzerindeki etkileri “faydalar ve zararlar” olmak üzere iki alt tema çerçevesinde incelenmiştir. Dijital araçların faydalarıyla ilgili ebeveynler en çok “bilgiye kolay ulaşma ve araştırma” gibi konulara değinmiş ve bu araçlar sayesinde çocuklarının herhangi bir yere gitmeden, ansiklopedilere bakma gereği duymadan kolayca bilgiye ulaşabildiklerini ve araştırmalarını hızlıca yapabildiklerini belirtmişlerdir. Dijital araçların zararlarına ilişkin ise ebeveynler en çok “sosyalleşememe, korku oluşturma ve agresifleşme” konularına değinmiştir. Araştırmaya katılan anne babalar dijital araçları çok kullanan çocukların arkadaşlık kurmadıklarını, maruz kaldıkları içerikler yüzünden çeşitli korkulara sahip olduklarını ve agresif davrandıklarını belirtmişlerdir.
15. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki deneyim ve görüşleri incelendiğinde ebeveynlerin dijital araç kullanımı temasına ilişkin alt temalara bakıldığında görüşmelere katılan ebeveynlerin yoğunlukla günde 2 ve 3 saat dijital araç kullandıkları, bu süreyi ise genellikle bilgi edinme, sosyal medya ve haberleşme için geçirdikleri ortaya çıkmıştır. Ebeveynler ocukların kendilerini rol model olarak dijital araç kullandıklarını belirtmişlerdir. Bazı ebeveynler dijital araçlarla geçirdikleri sürenin ebeveynlik davranışlarına etki etmediğini ifade ederken, bazıları da çocuklarla ilgilenmeme gibi sonuçları olduğunu söylemiştir. En çok çocuklarının dijital araç kullanımı konusunda yönlendirici olduklarını, bazıları ise tutarlı davranmaya çalıştıklarını, bir kısmı da göz yumduklarını belirtmiştir.

neriler

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda ilgili alanda çalışan araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik öneriler aşağıda belirtilmiştir:

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma dijital ebeveynlik farkındalığına odaklanan ve hem nicel hem de nitel yöntemlerin kullanıldığı karma desende yürütülmüştür. Araştırmada sadece ilkökul çağında çocukları olan ebeveynlerden veri toplanmıştır. Çocuklardan herhangi bir veri toplanmamış, ayrıca gözlem, doküman incelemesi gibi farklı veri toplama araçları da kullanılmamıştır. Bu doğrultuda gelecekte aynı konu üzerine çalışma yapacak araştırmacılar için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1. Bu araştırmada ilkökul dönemindeki çocukların ebeveynleri çalışmaya dahil edilmiştir. İleride yapılacak çalışmalarda yalnızca anne ve babaların değil, çocukların görüşlerinin de alınması önemli görülmektedir. Böylece aile içi dinamiklere dönük olarak da kapsamlı bilgi edinilebilir. Aynı zamanda dijital farkındalıkların ebeveynler ve çocuklar tarafından nasıl uygulandığına ilişkin karşılaştırmalar da yapılabilir. Diğer yandan özellikle bireyselleşmenin ve dijital araçların daha sıklıkla kullanılmaya başlandığı ortaokul ve lise dönemindeki gençlerin gelişimlerinde dijital araçların rollerine ve bu bireylerin ailelerinin dijital farkındalıklarına bakılabilir.
2. Çalışmada çocukların çok erken yaşlarda dijital araçlarla tanıştığı ve hayatlarında önemli bir yer ettiği görülmüştür. Hem ebeveynlerin hem çocukların dijital okuryazarlıklarını artıran eğitim programlarının yürütüldüğü kapsamlı ve uygulama içerikli araştırmaların yapılması, hem bu programların etkililiğini göstermek hem de ebeveyn ve çocuklara katkı sağlamak açısından önemli görülmektedir.
3. Çalışmanın katılımcılarına dijital araçları ne amaçla kullandıkları sorulmuş, fakat onları özellikle serbest zamanlarını geçirmek için dijital araç kullanmaya iten sebepler araştırılmamıştır. Bireylerin dijital araç kullanımında hangi psikolojik ihtiyaçlarını karşıladıklarına dair araştırmalar yapılarak dijital araç kullanımını etkileyen unsurlar incelenebilir.
4. Bu araştırma sadece ebeveynlere yönelik olarak gerçekleştirilmiş ve sınırlı sayıda demografik değişken belirlenmiştir. Yerleşim yeri, sosyo-ekonomik imkanlar, aile yapısı çocuklarla geçirilen süre gibi farklı demografik değişkenlerin de incelendiği, ayrıca çocuk ve ergen bireylerin de örnekleme dahil edildiği geniş kapsamlı araştırmalar yapılabilir.

5. Araştırmanın katılımcıları incelendiğinde annelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ebeveyn rolleri açısından düşünüldüğünde farklı sonuçlar elde edilme olasılığından dolayı, özellikle babaların katılımını destekleyecek daha kapsamlı araştırmalar yapılabilir.
6. Bu araştırmada ebeveynlik stresi, tutumu ve stilleri üzerine odaklanılmıştır. Dijital ebeveynlik farkındalığı üzerinde etkisi olduğu düşünülen özellikle psikolojik kökenli değişkenlerle yeni araştırmalar yapılabilir.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Çalışmada ilköğretim mezunu ebeveynlerin verimli kullanım puanının ortaokul mezunlarına göre daha yüksek olduğu, lisans ve lisansüstü mezunlarının olumsuz model olma puanlarının ilköğretim, ortaokul, lise ve ön lisans mezunlarına göre daha yüksek olduğu, yani her eğitim seviyesinde ebeveynin eğitime ihtiyacı olduğu görülmüştür. Bu sebeple, dijital ebeveynlik, dijital okuryazarlık, siber güvenlik konularında ebeveynlerin bilinçlenmesine dair eğitimler yapılabilir.
2. Çalışmada ebeveynlerin dijital ebeveynlikle ilgili farkındalıkları yüksek olsa bile, yapılan görüşmelerde ebeveynlik stresi, tutum ve stillerinin olumsuz olabildiği görülmüştür. Ebeveynlerin dijital ebeveynlikle ilgili bilinçlenmeye dair ilgi ve motivasyonlarının artırılmasına dair destekleyici çalışmalar yapılabilir.
3. Bazı aileler dijital araç kullanımında sosyo-ekonomik durumun etkisinin olmadığını belirtirken, bazıları şehir hayatının ve maddi imkanların çocukların dijital araç kullanımını etkilediğini söylemiştir. Ebeveynlerin çocukları korumaya dair sorumluluklarının yanında toplumsal bazda önlemlerin alınması önemli görülmektedir. Bu bağlamda yetkili birimlerden ebeveynler ilgili önlemlere ilişkin talepte bulunabilirler.
4. Ebeveynlerin ebeveynlik stresini yönetmede dijital araçlardan faydalandığı, dijital aracın çocukla ilgilenmede bakıcı rolü üstlendiği görülmektedir. Bu durum dijital araçların kullanımında verimli kullanımın ve risklerden korumanın azalmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin sosyal destek imkanlarının artırılması, ebeveynlik stresinin sağlıklı bir

şekilde yönetilmesinin dijital ebeveynlik farkındalığı için olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasıyla olumsuz model olmanın arttığı görüldüğü bu bağlamda ebeveynlerin dijital araç kullanımlarını keyif amaçlı ise daha sağlıklı bir hale dönüştürmeleri daha faydalı olabilir. İş amaçlı dijital araç kullanımında da çocuğun iyilik halinin ön plana alınarak kullanım sağlanmasının iyi olacağı düşünülmektedir.
6. Ebeveynler çocukların kendilerini rol model olarak dijital araç kullandıklarını belirtmişlerdir. Bazı ebeveynler dijital araçlarla geçirdikleri sürenin ebeveynlik davranışlarına etki etmediğini ifade ederken, bazıları da çocuklarla ilgilenmeme gibi sonuçları olduğunu söylemiştir. Ebeveynlerin keyif alma ve dinlenme amaçlı dijital araç kullanımı yerine aile içi ya da bireysel etkinliklere yönelimi desteklenebilir.
7. Ebeveynlerin dijital araç kullanımına ilişkin farkındalıklarını artırmaya dair kaynak okumaları yapmaları fayda sağlayabilir.
8. Araştırmaya katılan anne babalar dijital araçları çok kullanan çocukların arkadaşlık kurmadıklarını, maruz kaldıkları içerikler yüzünden çeşitli korkulara sahip olduklarını ve agresif davrandıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynler, çocuklarıyla etkileşim ve iletişimlerini artıracak etkinliklerde bulunarak çocuğu olası dijital araç risklerinden korumaya yardımcı olabilirler.
9. Ebeveynler kendi dijital farkındalıklarını ve dijital okuryazarlıklarını artırarak çocuklarına olumlu rol model olabilirler. Ayrıca ebeveynlere yönelik düzenlenen eğitim programlarıyla hem dijital araçları bilinçli kullanmaları sağlanabilir, hem de risklerden korunmalarına yardımcı olunabilir.
10. Ebeveynler çocukların dijital araç kullanımını engelleyemediklerinde “kıзма, yetersizlik, üzüntü, kaygı ve gerginlik” gibi duygular hissettiklerini belirtmiştir. Ebeveynlerin mevcut streslerle başa çıkma yollarını geliştirmeleri, gerekirse profesyonel destek almaları teşvik edilerek aile içi bağların desteklenmesi dijital ebeveynlik bağlamında fayda sağlayabilir.
11. Çalışmada verimli kullanım ve olumsuz model olmada farklılık olduğu ve kadınların verimli kullanım puanının erkeklerinse olumsuz model olma puanının daha yüksek olduğu görülmüştür. Babaların çocuklarla ilgili daha

fazla sorumluluk almaları teşvik edilerek aile içi rollerin dengeli dağılımı desteklenebilir.

12. Ebeveynlerin günlük dijital araç kullanma süresinin artmasıyla dijital ihmal ve olumsuz model olmanın arttığı risklerden korumanın azaldığı görülmüştür. Ebeveynlerin dijital araçla geçirdikleri süreyi azaltıp çocuklarıyla daha aktif ve verimli vakit geçirmeye dair davranışlarını geliştirmeleri desteklenebilir.
13. Araştırmada ebeveynler kuralları net ve kararlı bir şekilde hem çocuklar hem de kendileri uyguladıklarında çocukların da bunlara uymakta zorlanmadığını belirtmiştir. Aile içi kural ve sınırların belirlenmesi ve büyükten küçüğe her bireyin bu kurallara uyması için çaba gösterilebilir.

KAYNAKLAR

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407-412.
- Adam-Karduz, F. F. ve Keleşoğlu, F. (2020). Covid-19 sürecinde dijital ebeveynliğin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(68), 3619-3635.
- Ahern, N. R., Kemppainen, J., & Thacker, P. (2016). Awareness and knowledge of child and adolescent risky behaviors: A parent's perspective. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 29, 6-14. doi: 10.1111/jcap.12129
- Ahmadi, K. (2014). Internet addiction among Iranian adolescents: a nationwide Study. *Acta Medica Iranica*, 52(6), 467-472.
- Akay, E. (2023). *Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Ve Duyguları Yönetme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, Türkiye.
- Akçay, D. (2020). Ebeveynlerin çocukların dijital video oyunları bağımlılığı karşısında tutum ve davranışları. *İstanbul Üniversitesi Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 5(2), 65-71.
- Akkaya, S., Gezer-Şen, B. ve Kapıdere, M. (2021). Examining the relationship between multidimensional parenting styles and digital parenting awareness levels of parents. *World Journal of Educational Technology: Current Issues*, 13(4), 546-573.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1), 59-68.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174. Doi: 10.24130/eccd-jecs.196720171234
- Anderson, M. (2016). Parents, teens and digital monitoring: parents monitor their teen's digital behavior in a number of ways, but using technical means like parental controls is less common. *Pew Research Center*, Pew Research Center, Washington, Erişim Adresi: <http://www.pewinternet.org/2016/01/07/parents-teens-and-digital-monitoring>.
- Aral, N. ve Keskin, A. D. (2018). Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 317- 348.

- Arıcı-Doğan, D. ve Döğler, S. S. (2023). Annelerin dijital ebeveynlik tutumları ile aile-çocuk internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9(1),
- Arslan, S. (2022). *Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ve Çocuklarda Problemlili Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Asqarova, S. ve Zengin, T. T. (2022). Ekran maruziyeti bulunan çocuklarda ergoterapinin duyuşsal etkileri. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(19), 140-145. <https://doi.org/10.46872/pj.543>
- Aşkın-Bozkurt, B. (2023). *İletişim Teknolojileri Çağında Ebeveynlik Pratikleri: Erken Çocukluk Döneminde Medya Kullanımı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Avcı, F. M. (2023). *Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ile Ebeveyn Tutumlarının Çocuklarda Ekran Bağımlılığı İle İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Bakırçay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Avwerhota, M. O., Bassey, U. ., Ayosanmi, O. S. ., Amoo, O. E. ., Bello, A. M. ., Ayosanmi, T. T. ., ...Sanni, O. F. (2022). A Study on Parental Roles and Responsibilities among African Youths Intending to Marry. *Journal of Research in Social Sciences and Language*, 2(2), 83–94.
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydoğan, D. Ve Özbay, Y. (2017). Ebeveynlik Stres Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 24-38.
- Bağcı-Çetin, B. (2024). 4-6 yaş aralığında çocuğu olan annelerin ebeveynlik stres düzeylerinin dijital oyun rehberlik stratejilerini yordayıcı rolü. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 13-30. Doi: 10.37754/737103.2024.912
- Baker, S., Sanders, M. R., & Morawska, A. (2017). Who uses online parenting support? A cross-sectional survey exploring Australian parents' internet use for parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 916-927.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 3-23.
- Benedetto, L., & Ingrassia, M. (2021). Digital parenting: Raising and protecting children in media world. *Parenting: Studies By An Ecocultural And Transactional Perspective*, 127-148.

- Benedetto, L., & Ingrassia, M. (2021). Digital parenting: Raising and protecting children in media world. *Parenting: Studies by an Ecocultural and Transactional Perspective*, 127-148.
- Biricik, Z. (2019). *İlköğretim Çağındaki Çocuklarda Çevrimiçi Kültür Dolayısıyla Oluşan Dijital Oyun Pedagojisi Ve Etkileri: Erzurum Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye.
- Biricik, Z. (2021). Çocukların oynadığı dijital oyunlara ilişkin dijital ebeveynlerinin farkındalıkları üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 8(2), 575-597.
- Blau, A. (1955). A unitary hypothesis of emotion: Anxiety, Emotions of Displeasure, and Affective Disorders. *Psychoanalytic Quarterly*, 24, 75-103.
- Bollen, K. A. (1989). A new incremental fit index for general structural equation models. *Sociological Methods & Research*, 17(3), 303-316.
- Bostancı, S. ve Çakır, R. (2022). Erken çocukluk çağında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarına medya kullandırmadaki aracılıkları ve dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 7(2), 86-116. Doi: 10.52797/tujped.1192163
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss: Attachment* (2. baskı). Basic Books.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage Focus Editions*, 154, 136-136.
- Bruggeman, H., Van Hiel, A., Van Hal, G., & Van Dongen, S. (2019). Does the use of digital media affect psychological well-being? An empirical test among children aged 9 to 12. *Computers in Human Behavior*, 101, 104-113.
- Budak, K. S., ve Işıkoğlu, N. (2022). Dijital oyun bağımlılık eğilimi ve ebeveyn rehberlik stratejileri ölçeklerinin geliştirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 55(3), 693-740.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. (1989). *A Primer of LISREL, basic assumptions and programming for confirmatory factor analysis models*. New York: SSpringer.
- Byrne, J., Kardefelt-Winther, D., Livingstone, S., & Stoilova, M. (2016). Global kids online research synthesis, 2015-2016. *Florence: UNICEF Office of Research Innocenti and London School of Economics and Political Science*.
- Canbek, G. ve Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve İnternet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.

- Cantor, J. (2001). The media and children's fears, anxieties, and perceptions of danger. *Handbook of Children and The Media*, 207-221.
- Chang, F. C., Chiu, C. H., Miao, N. F., Chen, P. H., Lee, C. M., Chiang, J. T., & Pan, Y. C. (2015). The relationship between parental mediation and Internet addiction among adolescents, and the association with cyberbullying and depression. *Comprehensive Psychiatry*, 57, 21-28.
- Chaudron, S. (2015). Young children (0-8) and digital technology. A qualitative exploratory study across seven countries. *Joint Research Centre. European Commission*.
- Chess, E. & Thomas A. (1999). *Goodness of fit: Clinical applications from infancy through adult life*. London: Bruner-Routhledge.
- Chung, G., Lanier, P., & Wong, P. Y. J. (2020). Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during Coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *Journal of Family Violence*.
- Cingel, D. P., & Krcmar, M. (2013). Predicting media use in very young children: The role of demographics and parent attitudes. *Communication Studies*, 64(4), 374-394. Doi:10.1080/10510974.2013.770408
- Clark, L. (2013). *The parent app: Understanding families in the digital age*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Collins, W.A., & Laursen, B. (2004). Changing relationships, changing youth: Interpersonal Contexts of Adolescent Development, *The Journal of Early Adolescence*, 24, 55-62.
- Coyne, S. M., Radesky, J., Collier, K. M., Gentile, D. A., Linder, J. R., Nathanson, A. I., ... & Rogers, J. (2017). Parenting and digital media. *Pediatrics* 140 (Supplement_2), 112-116.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim Araştırmaları Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi*. (Halil Ekşi, Çev.). İstanbul: EDAM. (Orijinal yayın basım tarihi. 2012).
- Creswell, J. W., & Plano-Clark, V. L. (2018). Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi. (Çev. Edt. Y. Dede, S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2011).
- Çalışkan, Ö. ve Özbay, F. (2015). 12-14 yaş aralığında ilköğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı eksenli yabancılaşma ve anne-baba tutumları: Düzce ili örneği. *Journal of International Social Research*, 8(39), 441-458.

- Çelikbaş, E. (2023). *15-18 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalığı Ve İnternet Bağımlılığı Düzeyi İle Çocuğunun İnternet Bağımlılığı Düzeyi İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Çokluk, O., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496. Doi: [10.1037/0033-2909.113.3.487](https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487)
- Dinleyici, M., Carman, K. B., Ozturk, E. ve Sahin-Dagli, F. (2016). Media use by children, and parents' views on children's media usage. *Interactive Journal of Medical Research*, 5(2), e5668.
- Durak, A. (2019). *Ebeveyn Arabuluculuğunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, Türkiye.
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., & Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control and externalizing problems: A three wave longitudinal study. *Child Development*, 76(5), 1055-1071.
- Eu Kids Online (2011). Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi (AÇÇAP) Özet Bulgular. Erişim Adresi: [http://www.lse.ac.uk/media%40lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsExecSummary/TurkeyExecSum.pdf](http://www.lse.ac.uk/media%40lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/TurkeyExecSum.pdf). 12.05.2024
- Fidan, A. ve Seferoğlu, S. S. (2020). Online environments and digital parenting: An investigation of approaches, problems, and recommended solutions. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 9(2), 352-372. doi: 10.14686/buefad.664141
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. Sage Publications
- Findahl O., Davidsson P. (2015). Svenskarna och internet 2015: En årlig studie av svenska folkets internetvanor. *The Swedish People and Internet*.
- Gao, F. (2010). *Emotional control technique*. Beijing: Institute of Technology Press.
- Gedik, Ç. (2023). *Dijital Ebeveynlik Becerilerine Yönelik Veli ve Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bartın, Türkiye.
- Gladding, S. T. (2011). *The creative arts in counseling*. John Wiley & Sons.
- Goodwin, K. (2018). *Dijital Dünyada Çocuk Büyütmek*. (çev. Tülin Er). İstanbul: Agarta Yayınları.
- Gökçearsan, Ş. ve Durakoğlu, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 419-435.

- Göldağ, B. (2018). Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 1287-1315.
- Gözüm, A. İ. C. ve Kandır, A. (2020). Developing a parental mediation scale of digital games for children. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 12(2), 336-358.
- Güner, U. (2019). *Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerinin Cep Telefonu Bağımlılığının Yordayıcısı Olarak Bilinçli Farkındalık* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
- Güngör, M. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 199-216.
- Günüç, S. ve Atli, S. (2018). 18-24 aylık bebeklerde teknolojinin etkisine yönelik ebeveyn görüşleri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, (2), 205-226. Doi: <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2017.5.2.0047>
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2014). *A primer on partial least squares structural equation modeling*. Sage.
- Hammer, M., Scheiter, K., & Stürmer, K. (2021). New technology, new role of parents: How parents' beliefs and behavior affect students' digital media self-efficacy. *Computers in Human Behavior*, 116, 106642.
- Haşıl-Korkmaz, N., Demir, F., Öztürk, İ. E. ve Uğur-Mutlu, S. (2023). Ortaokul öğrenci velilerinde dijital ebeveynlik farkındalığı ve fiziksel aktivite arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(3), 405-418. Doi: 10.61962/bsd.1367674
- Hawi, N. S. & Rupert, M. S. (2015). Impact of e-discipline on children's screen time. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(6), 337-342. DOI:10.1089/cyber.2014.0608
- Hiniker, A. (2017). *Supporting Intentional Media Use in Families* (Unpublished Doctoral Thesis). University of Washington, USA.
- Hoge, E., Bickham, D., & Cantor, J. (2017). Digital media, anxiety, and depression in children. *Pediatrics*, 140 (Supplement_2), 76-80.
- Hoghugh, M. (2004). *Parenting: An Introduction*, in Hoghugh, M. ve Long, N., *Handbook of Parenting: Theory and Research for Practice*. London: Sage.
- Hu B. Y., Johnson G.K., & Wu H. (2018). Screen time relationship of Chinese parents and their children. *Children and Youth Services Review*, 94, 659-669.
- Huang, G., Li, X., Chen, W., & Straubhaar, J. D. (2018). Fall-behind parents? The influential factors on digital parenting self-efficacy in disadvantaged communities. *American Behavioral Scientist*, 62(9), 1186-1206.

- Innes, M. (2002). Satir's Therapeutically oriented educational process: A critical appreciation. *Contemporary Family Therapy*, 24(1), 35-36. Doi: [HYPERLINK "http://dx.doi.org/10.1023/A:1014369504991"](http://dx.doi.org/10.1023/A:1014369504991) \t "_blank" 10.1023/A:1014369504991
- İldeniz, B. S. (2021). *Koronavirüs Pandemisinde Annelerin Ebeveynlik Stresleri, Aile Dayanıklılıkları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- İldeniz, B. S. (2021). *Koronavirüs Pandemisinde Annelerin Ebeveynlik Stresleri, Aile Dayanıklılıkları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- İnan-Kaya, G., Mutlu-Bayraktar, D. ve Yılmaz, Ö. (2018). Dijital ebeveynlik tutum ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 149-173
- İskender, M., Koç, M., Arıcı, N. ve Güven, N. (2017). The relationship between problematic Internet use, alexithymia, dissociative experiences, and self-esteem in university students. *Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 5(1), 75–87.
- Kabakçı-Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F. ve Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Karababa, A. (2019). Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeğinin (ÇESDÖ) (Ebeveyn Formu) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 108-131. Doi: 10.9779/pauefd.439949
- Karaboğa, M. T. (2019). Dijital medya okuryazarlığında anne ve baba eğitimi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2040-2073. Doi: 10.26466/opus.601942
- Kay, M. A. (2022). *Erken Çocuklukta Dijital Oyun Bağımlılığının Yordayıcıları Olarak; Dijital Ebeveynlik, Aile İçi İlişkiler ve Sosyal Yeterlilik*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya, Türkiye.
- Keleşoğlu, F. ve Adam-Karduz, F.F. (2020). Covid-19 sürecinde dijital ebeveynlik ile anne-baba stresi arasında ilişkilerin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction&Cyberbullying*, 7(2), 70-102.
- Kennedy, T. L. M. (2011). *Weaving the Home Web: A Canadian Case Study Of Internet Domestication* (Unpublished Doctoral Thesis). University of Toronto, Graduate Department of Sociology, Toronto.
- Kidron, B., & Rudkin, A. (Editors) (2017). Digital childhood: addressing childhood development milestones in the digital environment. *University of Southampton Institutional Repository*.

- Klein, M., Sceffen, V., & Lessing, U. (1992). *Sevgi, Suçluluk Duygusu ve Telaflı İlgilendi* (M. Yılmaz Öner, Çev.). Bilişaltından aklın ruhuna ulaşmak (s.15-59) içinde. Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. Guilford Press.
- Kline, R.B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (3rd ed.). New York: The Guilford Press.
- Konok, V., Bunford, N., & Miklósi, Á. (2019). Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families. *Journal of Children and Media*, 1–19. doi:10.1080/17482798.2019.1684332
- Kotchick, B., & Forehand, R. (2002). Putting parenting in perspective: A discussion of the contextual factors that shape parenting practices. *Journal of Child and Family Studies*, 11, 255-269.
- Kulaksız, T. ve Toran, M. (2023). The examination of demographics influences on the digital parenting awareness of parents with 3-6 years old children. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 550-570.
- Kurtoğlu-Erden, M. ve Uslupehlivan, E. (2021). Dijital çağda değişen ebeveynlik rolleri: Teknoloji kullanımında anne babalar rehber mi engel mi olmalı? *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 447-474. Dol: 10.21560/spcd.vi.671929
- Kuzu-Jafari, K. (2021). *Erken çocukluk dönemindeki çocukların zeka düzeyleri ve sosyal becerileri ile ailelerin ebeveynlik ve dijital ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Türkiye.
- Kwak, J. Y., Kim, J. Y., & Yoon, Y.W. (2018). Effect of parental neglect on smartphone addiction in adolescents in South Korea. *Child Abuse Negl*, 77, 75-84. Doi:10.1016/j.chiabu.2017.12.008
- Lauricella, A. R., Wartella, E., & Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17. Doi: 10.1016/j.appdev.2014.12.001
- Lee, H. E., Kim, J. Y., & Kim, C. (2022). The influence of parent media use, parent attitude on media, and parenting style on children's media use. *Children*, 9(1), 37.
- Lee, S. J., & Ward, K. P. (2020). Stress and parenting during the coronavirus pandemic. *Ann Arbor, MI: University of Michigan Parenting in Context Research Lab*.
- LeeCompte, M.D. & Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60.
- Lemish, D. (2015). *Children And Media: A Global Perspective*. John Wiley & Sons.
- Lev, Y. B., & Elias, N. (2020). Digital parenting: Media uses in parenting routines during the first two years of life. *Studies in Media and Communication*, 8(2), 41-48.

- Lev, Y. B., & Elias, N. (2020). Digital parenting: Media uses in parenting routines during the first two years of life. *Studies in Media and Communication*, 8(2), 41-48. doi:10.11114/smc.v8i2.5050
- Lim, S. A., & You, S. (2019). Effect of parental negligence on mobile phone dependency among vulnerable social groups: Mediating Effect Of Peer Attachment. *Psychological Reports*, 122(6), 2050-2062.
- Livingstone, S., & Byrne, J. (2018). Parenting in the digital age: The challenges of parental responsibility in comparative perspective. *The International Clearinghouse on Children, Youth and Media*, 19-30.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2008). Parental mediation and children's Internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581-599. Doi: 10.1080/08838150802437396
- Livingstone, S., Kardefelt-Winther, D., & Hussein, M. (2019). Global kids online comparative report, innocent research report. *UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence*. Erişim Adresi: <https://www.unicef-irc.org/publications/1059-global-kids-online-comparative-report.html>
- Livingstone, S., Ólafsson, K., Helsper, E. J., Lupiáñez-Villanueva, F., Veltri, G. A. & Folkvord, F. (2017). Maximizing opportunities and minimizing risks for children online: the Role of Digital Skills in Emerging Strategies of Parental Mediation. *Journal of Communication*. 67(1), 82-105.
- Manap, A. (2020). *Anne Babalarda Dijital Ebeveynlik Farkındalığının İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya, Türkiye
- Manap, A. ve Durmuş, E. (2020). Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 978-993.
- Manap, A. ve Durmuş, E. (2021). Dijital ebeveynlik farkındalığının çeşitli değişkenler, aile içi roller ve çocukta internet bağımlılığı açısından incelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 141-156. DOI: 10.19160/ijer.837749
- Mascheroni, G., Ponte, C., & Jorge, A. (2018). *Digital parenting: The challenges for families in the digital age, yearbook 2018*. Nordicom, University of Gothenburg.
- McDonald, R. P., & Marsh, H. W. (1990). Choosing a multivariate model: Noncentrality and goodness of fit. *Psychological Bulletin*, 107(2), 247.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Milovidov, E. (2020). *Parenting in the digital age – Positive parenting strategies for different scenarios*. Council of Europe, France.

- Mohd-Said, R.F., Musa, N., Sakamat, N., & Mohd-Idris, N. (2018). Persuasive multimedia application for children readiness towards. In *Regional Conference on Science, Technology and Social Sciences (RCSTSS 2016): Theoretical and Applied Sciences* (p. 119). Springer.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z. ve Özdiñler, A. R. (2018). Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 1-21. Doi: <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0051>
- Naab, T. (2018). From media trusteeship to parental mediation: The parental development of parental mediation, 93-102. Göteborg: Nordicom.
- Nayci, Ö. (2021). Examination of digital parenting awareness of the primary school students' parents during the COVID-19 pandemic. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 11(2), 58-71.
- Nelson, J. J. (2016). *Are we happy now? Assessing the role of electronic technology in family ritual and parental well-being* (Unpublished master's thesis). Baylor University. Erişim Adresi: <https://baylor-ir.tdl.org/handle/2104/9630>
- Nelson, S. K., Kushlev, K. & Lyubomirsky, S. (2013). The pains and pleasures of parenting: When, why, and how is parenthood associated with more or less well-being? *Psychological Bulletin*, 140(3), 846-895.
- Nikken, P., & Jansz, J. (2006). Parental mediation of children's videogame playing: A comparison of the reports by parents and children. *Learning, Media and Technology*, 31(2), 181-202.
- Nikken, P., & Jansz, J. (2014). Developing scales to measure parental mediation of young children's internet use. *Learning, Media and Technology*, 39(2), 250-266.
- Odgers, C. L., & Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336-348. Doi: 10.1111/jcpp.13190.
- Okumuş, V. (2018). *Çocukların Sosyal Medya Kullanımları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440. Doi: 10.5455/cap.20130527
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2014). *Aile Danışmanlığı, Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özbay, E. (2023). *İlkokul Çağı Ebeveynlerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyleri ile Dijital Ebeveynlik Konusundaki Farkındalıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (çok değişkenli analizler)*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özkan, A. ve Hira, İ. (2017). Dijital medya ve sosyalleşme: 6-12 yaş çocukların sosyalleşmesine dair ebeveyn görüşleri İstanbul örneği. *Kesit Akademi Dergisi*, (9), 245-270.
- Özşahin, S. (2019). Bir Freud masalı: Çocuk masumluluğu. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3 (6), 129-137. Doi: 10.31461/ybpd.592021
- Öztürk, A. (2022). *Ebeveynlerin İyi Oluşlarında Bilinçli Farkındalık, Öz-Anlayış Ve Ebeveynlik Stresinin Rolü: Bursa İli Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Türkiye.
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, 47, 193-219. Doi: 10.1159/000078723
- Parent, J., & Forehand, R. (2017). The multidimensional assessment of parenting scale (MAPS): Development and psychometric properties. *Journal of Child and Family Studies*, 26(1), 2136-2151.
- Park, S., & Lee, Y. (2017). Associations of body weight perception and weight control behaviors with problematic internet use among Korean adolescents. *Psychiatry Research*, 251, 275-280. (Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165178116314731?via%3Dihub>)
- Pazarcıkcı, F., Ağralı, H. ve Aydın, A. (2022). Annelerin dijital ebeveynlik farkındalığının sağlık okuryazarlığı ve çeşitli değişkenler ile ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(3), 292-301. Doi: 10.51982/bagimli.1004480
- Pempek, T. & McDaniel, B.T. (2016). Young children's tablet use and associations with maternal well-being. *Journal of Child and Family Studies*, 25(8), 1-28. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0413-x>
- Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants, part 2: Do They really think differently? *On the horizon*, 9(6), 1-9.
- Prensky, M. (2001b). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the horizon*, 9(5), 1-6.
- Rasmussen, E. (2013). Theoretical underpinnings of reducing the media's negative effect on children. *Annals of the International Communication Association*, 37(1), 379-406. Doi: 10.1080/23808985.2013.11679156
- Reid Chassiakos, Y. L., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. A., Cross, C., Hill, D., & Swanson, W. S. (2016). Children and adolescents and digital media. *Pediatrics*, 138(5).

- Rocha, B., & Nunes, C. (2020). Benefits and damages of the use of touchscreen devices for the development and behavior of children under 5 years old—a systematic review. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 33, 24.
- Rode, J. A. (2009). Digital parenting: designing children's safety. In *People and computers XXIII celebrating people and technology*. BCS Learning & Development.
- Saban, A. (2008). Primary School Teachers' and Their Students' Mental Images About the Concept of Knowledge. *İlköğretim Online*, 7 (2), 421-455.
- Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59, 226-235.
- Seligman, M. E. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Free Press.
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S. & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online. <https://doi.org/10.21953/lse.47fdeqj010fo>
- Sürsavur, L., Kanmaz, T. ve Bakır, V. (2022). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. 4. International Social Sciences and Innovation Congress.
- Şimşek, Z. C., Canbeldek, M. ve Işıkoğlu, N. (2023). Ebeveynlerin pandemi sürecinde dijital ebeveynlik uygulamalarına yönelik deneyimleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 250-271.
- Teke, B. (2023). *Ebeveynlerin Dijital Farkındalığının Dijital Tutum Davranışları Üzerine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Toran, M., Ulusoy, Z., AYDIN, B., Deveci, T. ve Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Education Journal*, 24(5), 2263.
- Turhal, E. (2023). *Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Siber Zorbalık Ve Ekran Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması (2022). Erişim Adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587)
- Türkel, N. (2021). *Ebeveynlerin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeyleri İle Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents: evidence from a population-based study. *Preventive Medicine Reports*, 12, 271–283. doi: 10.1016/j.pmedr.2018.10.003
- Uludaşdemir, D. ve Küçük, S. (2021). Siber zorbalığın önlenmesinde önemli bir kavram: Dijital ebeveynlik ve pediatri hemşireliği. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 54-70.
- Üstündağ, A. (2022). Ergenlerin Instagram bağımlılık düzeyleri ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 23(1), 8-21. Doi: 10.51982/bagimli.955243
- Üstündağ, A. (2024). Parenting in the digital age: How is the digital awareness of mothers? *Journal of Learning and Teaching in Digital Age*, 9(1), 50-60. doi: 10.53850/joltida.1290600
- Wilson, B. J. (2008). Media and children's aggression, fear, and altruism. *The Future of Children*, 87-118.
- Wu, C. S. T., Fowler, C., Lam, W. Y. Y., Wong, H. T., Wong, C. H. M., & Loke, A. Y. (2014). Parenting approaches and digital technology use of preschool age children in a Chinese community. *Italian Journal of Pediatrics*, 40(44), 1-8. Doi: 10.1186/1824-7288-40-44
- Yaman, F. (2018). *Türkiye'deki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
- Yaman, F., Çubukçu, A., Küçükali, M. ve Yurdakul, I. K. (2021). An investigation of parents' use of digital media. *Shanlax International Journal of Education*, 10(1), 76-88.
- Yazıcı, Z. N. ve Özcan, E. N. (2021). Annelerdeki teknoloji bağımlılığı düzeyi ile dijital ebeveynlik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(1), 15-28. Doi: 10.51533/insanbilimleri.908582
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Güncellenmiş 12. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, B. (2020). Sosyal hizmet uygulamasında Bowen'ın Aile Sistemleri Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 287-312. DOI: 10.21560/spcd.vi.508699
- Yıldız, H., Öztora, S. ve Dağdeviren, H.N. (2022). Anaokulu çocuklarının teknolojik alet kullanımı, ebeveynlerinin tutum ve davranışları. *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 26(3), 108-115. doi: 10.54308/tahd.2022.32448
- Yörür-Mahamoud, F. (2018). *Beş-Yedi Yaş Düzeyinde Çocuğu Bulunan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Eğitim İhtiyaçlarının İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Yurt, E. (2023). *Sosyal Bilimlerde Çok Değişkenli Analizler İçin Pratik Bilgiler: SPSS Ve AMOS Uygulamaları*. Ankara: Nobel.

Yusuf, M., Witro, D., Diana, R., Santosa, T. A., Alfikri, A. A., & Jalwis. (2020). Digital parenting to children using the Internet. *Pedagogik Journal of Islamic Elementary School*, 3(1), 1-14. Doi: 10.24256/pijies.v3i1.1277

EK 1.

Sevgili Ebeveyn,

Ben Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Psikolojisi Anabilim Dalı'nda doktora öğrencisiyim. Bu kapsamda Prof. Dr. Tülin Şener danışmanlığında ebeveynlerin ebeveynlik stilleri ve ebeveynlik stresleri ile dijital ebeveynlik yaklaşımlarının incelenmesi için bir tez çalışması yürütüyorum. Çalışma sonucunda ebeveynlerin ebeveynlik stilleri ve stresleri ile dijitalleşme durumları arasındaki ilişki ile ilgili bilgi edinilmesi planlanmaktadır.

Lütfen aşağıda yer alan soruları içtenlikle, boşluk bırakmadan ve her soruya açık bir şekilde cevap vererek yanıtlayınız. Soruların doğru ve yanlış yanıtları yoktur. Sadece sizin deneyimlerinizi merak ediyoruz. Bu nedenle verdiğiniz içten yanıtlar araştırmanın geçerli olabilmesi için çok önemlidir. Toplanan bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır ve 3. Şahıslarla paylaşılmayacaktır. Çalışma sırasında herhangi bir kimlik bilginiz istenmemektedir. Ayrıca onam formunu doldurup imzalamanızı veya işaretlemeniz gerekmektedir.

Çalışmaya sunduğunuz katkılarınızdan ve içtenliğinizden dolayı teşekkür ederiz.

Sunay Özşahin

EK 2. Onam Formu

Araştırmanın Adı: İlkokul Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Psikolojisi'nde yaptığım doktora tezim kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa mail adresimizden bize ulaşabilirsiniz.

Çalışmanın amacı ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile ilişkisinin incelenmesi ve dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki süreçlerine ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya ilkököl döneminde devam eden çocuğu olan ebeveynler katılabilecektir. Çalışma kapsamında aşağıda yer alan ölçek maddeleri tarafınızca doldurularak çalışma verileri toplanacaktır.

Araştırmaya 400 gönüllü dahil edilecektir. Gönüllülere herhangi bir ücret ödenmeyecek ve talep edilmeyecektir. Çalışmaya on dakikanızı ayırarak soruları cevaplandırmanız yeterli olacaktır.

Gönüllülerin herhangi bir risk ile karşılaşacağı düşünülmemektedir.

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları **bilimsel amaçlarla** kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler **gizli tutulacak**, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin **gizliliği korunacaktır.**"

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak

tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

Araştırmacının Adı/Soyadı: Sunay Özşahin

Katılımcının adı/soyadı:

İmza/Tarih

Kabul ediyorum	
---------------------------	--

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU	
Ebeveynin Yaşı - Cinsiyeti:	
Ebeveynin Eğitim Durumu:	Okuryazar () İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans () Lisans () Lisansüstü () Diğer:.....
Ebeveynin Mesleği:	
Ailenin Toplam Aylık Geliri	
Kaç Çocuğunuz Var	1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve daha fazla ()
İlkokul Çağındaki Çocuğunuzun Cinsiyeti	
Çocuk/ Çocukların Yaşı	
Ebeveyn olarak siz günde kaç saat dijital araç kullanıyorsunuz? (Telefon, bilgisayar, internete erişim sağlayan diğer cihazlar)	saatdakika/günlük
Dijital araç kullanım sürenizin ne kadarı bilgi edinmek için? (Çocuk eğitimi, meslekle ilgili konular gibi)	saatdakika/günlük
Çocuğunuz günde kaç saat dijital araç kullanıyor? (Telefon, bilgisayar, internete erişim sağlayan diğer cihazlar)	saatdakika/günlük
Çocuğunuzun dijital araç kullanım süresinin ne kadarı boş vakit geçirmek için? (Oyun, film izleme vb)	saatdakika/günlük

EK 4. Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

DİJİTAL EBEVEYNLİK FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Ebeveynlerin dijital teknolojilerin çocuklar açısından risk ve fırsatlarının farkında olması, çocukların problemlili kullanımının farkında olan, çocuklarını dijital dünyada kontrol edebilen ve olumlu rol model olabilen ebeveynlik rolü olarak tanımladığımız Dijital Ebeveynlik farkındalığını belirlemek amacıyla hazırlanan bu ölçeğin maddelerini dikkatli bir şekilde okuyup 1 ila 5 arasında uygun seçeneği işaretleyiniz.

		Hiçbir	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Dijital araçların (Akıllı Tel., Tablet, Tv vb.), çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşursa yasal yollara başvururum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alış-veriş, arkadaş ortamı vb) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

		Hiçbir	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
	fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm					
12		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK 5. Ebeveyn Stres Ölçeği

EBEVEYN STRES ÖLÇEĞİ

Değerli Katılımcı, bu bölüm içerisinde EBEVEYNLİK ya da ANNE BABA olmaya ilişkin yaşamış olduğunuz STRES durumuna ilişkin maddeler bulunmaktadır. Her bir maddede sizin için en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz. Eğer bir çocuğa sahip iseniz maddeleri cevaplarken o çocuğunuzu düşünerek, eğer birden fazla çocuğa sahipseniz sizi daha çok her türlü (duygusal, fiziksel, sosyal, ekonomik vb.) bakımı sunmada zorlayan çocuğunuzu düşünerek maddeleri cevaplayınız.

0.Hiç Tanımlamıyor, 1.Biraz Tanımlıyor, 2.Oldukça İyi Tanımlıyor, 3.İyi tanımlıyor 4.Çok iyi tanımlıyor

1	Ebeveyn olma konusunda kendimi yetersiz buluyorum.	0	1	2	3	4
2	Çocuğumla iyi bir iletişim kurmayı başaramıyorum.	0	1	2	3	4
3		0	1	2	3	4
4	Çocuğum eşimle aramda bir problem oluşturuyor.	0	1	2	3	4
5		0	1	2	3	4
6	Çocuğum yakın çevresiyle ilişkilerinde problemlere sahiptir.	0	1	2	3	4
7	Çocuğum duygusal problemlere sahiptir.	0	1	2	3	4
8		0	1	2	3	4
9	Çocuğum yeterince başarılı biri değildir.	0	1	2	3	4
10		0	1	2	3	4
11		0	1	2	3	4
12	Çocuğumla aramdaki duygusal bağın yeterli olmadığını düşünüyorum.	0	1	2	3	4
13		0	1	2	3	4
14	Uyumsuz bir çocuktur.	0	1	2	3	4
15	Çocuğuma karşı olumlu duygular beslemiyorum.	0	1	2	3	4
16		0	1	2	3	4
17		0	1	2	3	4
18	Çocuğum çok sık hastalandığı için ona bakmakta zorlanıyorum.	0	1	2	3	4

EK 6. Çok Boyutlu Ebeveynlik Stillerini Değerlendirme Ölçeği

ÇOK BOYUTLU EBEVEYNLİK STİLLERİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Açıklama: Ebeveynler çocuklarını yetiştirmeye çalışırken farklı davranışlar sergilerler. Lütfen her ifadeyi okuyun ve son iki ay içinde yukarıda ismi belirtilen çocuğunuza yönelik ebeveynlik tutumunuzu ne kadar iyi ifade ettiğini değerlendirin.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1. Çocuğuma olan sevgimi ona sarılarak, onu öperek ve kucaklayarak gösteririm.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	4	5
3.	1	2	3	4	5
4. Çocuğumla tartışırım (münakaşa ederim).	1	2	3	4	5
5. Küçük gerekçelerle veya hiçbir gerekçe göstermeden tehdidi çocuğuma bir ceza olarak kullanırım.	1	2	3	4	5
6. Çocuğuma verdiğim ceza o anki ruh halime bağlıdır.	1	2	3	4	5
7.	1	2	3	4	5
8. Çocuğum yanlış bir şey yaptığında ona bağırır ya da onu azarlarım.	1	2	3	4	5
9.	1	2	3	4	5
10.	1	2	3	4	5
11. Eğer çocuğum üstüne düşen günlük görevlerini yerine getirirse bunu fark ettiğimi bir şekilde belli ederim.	1	2	3	4	5
12.	1	2	3	4	5
13. Çocuğuma öfke ile patlarım.	1	2	3	4	5
14.	1	2	3	4	5
15. Çocuğuma isteklerimin sebebini söylerim (örneğin beş dakika içinde çıkmamız gerekiyor bu yüzden temizlik zamanı).	1	2	3	4	5
16.	1	2	3	4	5
17.	1	2	3	4	5
18. Çocuğumdan ricada bulunduğumda isteğimi dinleyip yerine getirdiği için onu överim.	1	2	3	4	5
19.	1	2	3	4	5
20. Çocuğuma “hayır” dediğimde üzülürse geri adım atıp ona istediğini veririm.	1	2	3	4	5

21.	1	2	3	4	5
22.	1	2	3	4	5
23. Çocuğumun söz dinlemesini sağlamanın uğraşmaya değmeyecek kadar zor olduğunu hissedirim.	1	2	3	4	5
24.	1	2	3	4	5
25.	1	2	3	4	5
26. Çocuğum odasını temizlerse kendisiyle ne kadar gurur duyduğumu ona söylerim.	1	2	3	4	5
27.	1	2	3	4	5
28.	1	2	3	4	5
29. Stresli ya da moralim bozuk olduğunda çok titizlenirim ve çocuğumun başının etini yerim.	1	2	3	4	5
30.	1	2	3	4	5
31.	1	2	3	4	5
32.	1	2	3	4	5
33.	1	2	3	4	5
34. Çocuğum yanlış davranışlarda bulunduğunda eğer bunları düzeltmezse sonucunda ne olacağı konusunda onu bilgilendiririm.	1	2	3	4	5

EK 7. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği

DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Ebeveynlerin çocuklarının dijital araç kullanımına dair tutumlarını ölçmek için hazırlanan aşağıda yer alan Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği maddelerini eksiksiz ve doğru bir şekilde okuyup 1 ile 5 arasında uygun seçeneği işaretleyerek cevaplandırınız.

		1 (Hiç Katılmıyorum)	2 (Katılmıyorum)	3 (Kararsızım)	4 (Katılıyorum)	5 (Tamamen)
1	Çocuğumun teknolojik araçları faydalı bir amaç için kullanması beni memnun eder.					
2	Çocuğumun teknolojik araçları kullanma konusundaki pratikliği beni memnun eder.					
3						
4						
5	Çocuğumun dersleriyle ilgili yapacağı çalışmalarda teknolojik araçlara başvurması hoşuma gider.					
6						
7						
8	Çocuğumun teknolojik araçları kullanırken geçirdiği zamanı sınırlamam gerektiğini düşünürüm.					
9	Çocuğumun teknolojik araçları saatlerce kullanması hoşuma gitmez.					
10						
11						
12	Teknolojik araçları ailenin ortak etkinliklerinde (eğlence, iletişim, gibi) kullanmak hoşuma gider.					

EK 8. Onam Formu 2

Araştırmanın Adı: İlkokul Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Psikolojisi'nde yaptığım doktora tezim kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa mail adresimizden bize ulaşabilirsiniz.

Çalışmanın amacı ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalığının ebeveynlik stresi, ebeveynlik stili ve dijital ebeveynlik tutumu ile ilişkisinin incelenmesi ve dijital ebeveynlik ve ilgili değişkenler doğrultusundaki süreçlerine ilişkin deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya ilkököl döneminde devam eden çocuğu olan ebeveynler katılabilirler. Çalışma kapsamında aşağıda yer alan sorular tarafınıza sorularak alınan cevaplar doğrultusunda çalışma verileri toplanacaktır.

Araştırmaya 12 gönüllü dahil edilecektir. Gönüllülere herhangi bir ücret ödenmeyecek ve talep edilmeyecektir. Çalışmaya on dakikanızı ayırarak soruları cevaplandırmanız yeterli olacaktır. Araştırma verilerinin kaydedilmesi amacıyla ses kaydı alınacaktır. Gönüllülerin herhangi bir risk ile karşılaşacağı düşünülmemektedir.

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları **bilimsel amaçlarla** kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler **gizli tutulacak**, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin **gizliliği korunacaktır.**"

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya

katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

Araştırmacının Adı/Soyadı: Sunay Özşahin

Katılımcının adı/soyadı:

İmza/Tarih

Kabul ediyorum	
---------------------------	--

EK 9. Yapılandırılmamış Görüşme Formu

Görüşme Soruları

Görüşme Formu

A) Katılımcıya İlişkin Bilgiler

1. Görüşme yapılan ebeveyn: Anne () Baba ()
2. Ebeveynin Yaşı:
3. Ebeveyn Eğitim Durumu:
4. Evlilik Süresi:
5. Çalışma Durumu:
6. Çalışıyorsa Mesleği:
7. Çocuk Sayısı:
8. İlkokul dönemindeki çocuk kaçınıcı sınıf:
9. İlkokul dönemindeki çocuk cinsiyeti:

B) Görüşme Soruları

1. Çocuğunuz dijital araçlarla kaç yaşında ve nasıl tanıştı?
2. Çocuğunuz hangi dijital araçları ne amaçla kullanmaktadır?
3. Çocuğunuz günde kaç saat dijital araç kullanır?
 - a) Çocuğunuz gün içinde uzun süre dijital araç kullanırsa ve kullanmayı bırakmazsa ebeveyn olarak nasıl tepki verir ne yaparsınız?
 - b) Çocuğunuz dijital araç kullanmadığı zaman ne yapar?
4. Çocuğunuzun dijital araç kullanırken sizin ebeveyn olarak stresinizi artıran durumlar nelerdir? Nasıl başa çıkarsınız?
 - a) Çocuğunuzun dijital araç kullanımını kontrol etmeye çalışır mısınız? (Evetse, neler yaparsınız? Hayırsa sizce neden kontrol etmiyorsunuz?)
 - b) Çocuğunuzun dijital araç kullanmasına sınır koyamadığınız zamanlarda nasıl hissedersiniz?

5. Çocuğunuzun dijital araçları verimli bir şekilde kullandığını bildiğinizde nasıl hissedersiniz?

6. Dijital araçların faydaları ve zararları hakkında ne düşünüyorsunuz?

a) Faydaları olduğunu düşünüyorsanız çocuğunuzun bu araçlardan yararlanması için neler yapıyorsunuz?

b) Zararları olduğunu düşünüyorsanız bu zararlardan korumak için neler yapıyorsunuz?

7. Sizin dijital araçları kullanmanız ebeveynlik davranışlarınızı nasıl etkiliyor?

a) Siz hangi amaçla ve ne kadar süreyle dijital araçları kullanıyorsunuz? Bir gün içinde neler yaparsınız?

b) Çocuk sahibi olduktan sonra ve ayrıca çocuk sayısına bağlı olarak sizce dijital araç kullanımınızda değişiklikler oldu mu? Olduysa neler değişti?

8. Dijital araçların verimli kullanımı konusunda siz ve eşiniz çocuğunuzla ilgili ne tür roller üstleniyorsunuz?

a) Siz ve eşinizin davranışları arasında ne tür farklılıklar bulunmaktadır?

b) Dijital araçların kullanımı ile ilgili çocuğunuz sizce sizin hangi davranışlarınızı rol-model olarak almaktadır?

9. Sizce sosyoekonomik durumunuz (yaşanılan yer, maddi olanaklar) çocuğunuzun dijital araç kullanımını nasıl etkilemektedir?

10. Dijital ebeveynlik deneyimlerinize ilişkin genel bir değerlendirme yapar mısınız? Eklemek istedikleriniz var mı?

EK 10. İzinler

The screenshot shows a Gmail inbox on a desktop. The search bar at the top contains "ebeveyn stres". The left sidebar shows the "Gelen Kutusu" (Inbox) with 1 email. The main content area displays an email from Didem AYDOĞAN to Ali Karababa, dated 14 Ocak 2022, Cum 08:42. The email text is in Turkish and discusses a research project on parental stress. The email body includes a greeting, a reference to a research project, and a list of contact information for Didem AYDOĞAN and Ali Karababa.

Didem AYDOĞAN
Ali: ben

Merhabalar,

Ebeveynlik Stres Ölçeği'ni teziniz kapsamında kullanabilirsiniz. Ekte ölçeği paylaşıyorum. Ayrıca ölçeği kullanmış olduğumuz bir makaleyi de ekledim.

Tez çalışmanızda başarı dileklerimle.

sunay orhan < >, 13 Oca 2022 Per, 15:48 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba Hocam,

Ben Sunay Özşahin. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Psikolojisi doktora programında öğrenciyim. Doktora tezim kapsamında planladığım çalışma doğrultusunda geliştirmiş olduğunuz Ebeveynlik Stres ölçeğini kullanmak istiyorum. Yardımcı olursanız ve ölçeği paylaşırsanız çok sevinirim.

Teşekkür eder iyi çalışmalar dilerim.

—

Didem AYDOĞAN (Doç. Dr.)
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Merkez Kampüs, 09100, Aydın / Turkey

Didem AYDOĞAN (Assoc. Prof.)
Aydın Adnan Menderes University
Faculty of Education
Educational Sciences Department
Guidance and Psychological Counseling Program
Central Campus, 09100, Aydın / Turkey

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
GİZLİLİK NOTU: Bu mesaj ve ekleri yalnızca gönderildiği kişi(ler) içindir ve gizlidir. Mesaj sizin adınıza değilse, içeriğini ve varsa ekindeki dosyaları kimseye göndermeyiniz ya da kopyalayınız. Bu mesajın herhangi bir şekilde açıklanması, kullanılması, kopyalanması, yayılması veya mesaj içeriği ile ilgili olarak herhangi bir işlem yapılması kesinlikle yasaktır. Böyle bir durumda lütfen göndereni uyarıp, mesaj siliniz. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi bu

The screenshot shows a Gmail inbox on a desktop. The search bar at the top contains "Postalarda arayın". The left sidebar shows the "Gelen Kutusu" (Inbox) with 1 email. The main content area displays an email from Ali Karababa to Sunay Orhan, dated 6 Ocak 2022, Per 12:42 (5 gün önce). The email text is in Turkish and discusses a research project on parental stress. The email body includes a greeting, a reference to a research project, and a list of contact information for Ali Karababa and Sunay Orhan.

Ali Karababa
Ali: ben

Merhaba, ölçek ektedir. alt boyutlara ilişkin bilgiye uyarılama çalışmasından ulaşabilirsiniz, kaynakçasını ölçeğe ekledim. Sizden ricam, ölçek maddelerinin orijinalliğinin korunması adına ölçek maddelerinin tamamının tezde ve üçüncü şahıslarla paylaşımaması, umarım çalışmanıza katkı sağlar. Sağlıklı günler.

sunay orhan < >, 6 Oca 2022 Per, 12:42 tarihinde şunu yazdı:

—

Ali Karababa (Assoc. Prof.)
Aydın Adnan Menderes University
Faculty of Education
Educational Sciences Department
Guidance and Psychological Counseling Program
Central Campus, 09100, Aydın / Turkey

Ali Karababa (Assoc. Prof.)
Aydın Adnan Menderes University
Faculty of Education
Educational Sciences Department
Guidance and Psychological Counseling Program
Central Campus, 09100, Aydın / Turkey

EK 11. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 19/12/2022

Toplantı Sayısı : 23

Karar Sayısı : 285

285-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Psikolojisi Bilim Dalı doktora öğrencisi **Sunay ÖZŞAHİN**'in "Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Stilinin Aracı Rolü" başlıklı teziniz ile ilgili 14.12.2022 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Psikolojisi Bilim Dalı doktora öğrencisi **Sunay ÖZŞAHİN**'in "Dijital Ebeveynlik Farkındalığı ile Ebeveynlik Stresi Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Stilinin Aracı Rolü" başlıklı teziniz ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIYDIR
19/12/2022

EK 12. Broşür

1) Dijital Ebeveynlik Nedir?

Dijital çağımızın gereksinimlerini bilen ve ona göre hareket eden, dijital ortamlardaki olanakların ve risklerin farkında olup, çocuğunu bu risklere karşı koruyan, teknolojik gelişmelere açık olan bireydir.

2) Dijital Riskler Nelerdir?

UNICEF'in 2017 yılında yayımladığı Dünya Çocuklarının Durumu: Dijital Dünyada Çocuk adlı raporda çocukların çevrim içi ortamda karşı karşıya kaldığı riskler üç kategoride ele alınmaktadır: İçerik riskleri, iletişim riskleri ve davranış riskleri.

İçerik riskleri, çocukların istenmeyen ve uygunsuz içeriklere maruz kaldığı durumları kapsamaktadır.

İletişim riskleri çocukların yetişkinlerle fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismarına yol açacak risk faktörlerini içermektedir.

Davranış riskleri ise çocukların riskli içeriğe veya iletişime katkıda bulunacak şekilde davrandığı durumları kapsamaktadır. Çocukların diğer çocuklar hakkında nefret uyandıran materyaller üretmesi, yayımlaması veya dağıtması bu kapsama girmektedir. Tüm bu risk unsurları göz önünde bulundurulduğunda çocukların çevrim içi ortamlarda güvende olmasını sağlayacak bilgi ve becerilerle donatılması önemlidir.

Dijital Dünyada Ebeveyn Olmak

3) Dijital Araç Kullanımına Dair Öneriler

Amerikan Psikoloji Derneğinin 2019'da yayımladığı Dijital Kılavuz: Çocuklar İçin Sağlıklı Teknoloji Kullanımının Desteklenmesi başlıklı yayında yaş grubu bazında önerilen ekran süreleri ve kullanımları aşağıdaki gibidir:

- 18 ay altındaki çocuklarda görüntülü sohbet dışında ekrana dayalı medyadan kaçınılması,
- 18-24 ay arasındaki çocuklarda nitelikli programlar seçilmesi ve ebeveynlerin bu programları çocuklarıyla birlikte izlemesi,
- 2-5 yaş arası çocuklarda nitelikli programlar seçilmesi ve ekran süresinin günde bir saatle sınırlı olması,
- 6 yaş ve üstü çocuklarda, medyayı ve medya türlerini kullanmaya ayrılan sürenin tutarlı sınırlar dâhilinde olması.

4) Dijital Ebeveynlik için Öneriler

1. Çocuğunuz ile ilişki içinde olun.
2. Kendinizi dijital araçların kullanımı konusunda eğitin.
3. Teknik olarak ebeveyn denetim sistemleri kullanın (*Qustodio, Kaspersky Safe Kids, Symantec Norton Family Premier, Funamo Parental Control, MMGuardian Parental Control*)
4. Çocuğunuzun medya kullanımı ile ilgili sınırları belli ve net olan bir anlaşma yapın.
5. Kuralları birlikte belirleyin ve uygulayın.
6. Çocuğunuzun dijital medyaya yaptığı güzel çalışmalarını keşfedin, paylaşın ve takdir edin.
7. Tüm bunlar içerisinde en önemlisi iyi bir **ROL MODEL** olun.

Kitap önerisi

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“İlkokul Döneminde Çocuğu Olan Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıkları” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 10.08.2024
Gönderim Numarası	: 2411125295
Sayfa Sayısı	: 120
Sözcük Sayısı	: 31286
Karakter Sayısı	: 227713
Benzerlik Oranı	: % 9
Savunma Tarihi	: 16.07.2024

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Sunay Özşahin

Tarih: 10.08.2024

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Sunay ÖZŞAHİN

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Pamukkale Üniversitesi	2011-2015
Yüksek Lisans	Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Kırıkkale Üniversitesi	2016-2018
Doktora	Eğitim Bilimleri / Eğitim Psikolojisi	Ankara Üniversitesi	2018-2024

Yayınlar:

Orhan, S., & Taştan, N. (2019). Parasosyal ilişki kurma nedeni ve nasılı: Psikolojik sağlamlık ve yaşam doyumu açısından bir inceleme. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (1), 10-20.

Özşahin, S. (2019). Bir Freud masalı: Çocuk masumluluğu. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3 (6), 129-137.